

BEATRIČĖ UMBRASAITĖ
GIEDRĖ PUZINAUSKIENĖ
BRIGITA MIKOLAJŪNAITĖ

2022 RUGPJŪTIS

Miesto ir visuomenės dialogas: dalyvavimas viešųjų erdvių formavime

Praktinis gidas savivaldybėms

V04
Atnaujinta 2022–08–22

Turinys

- 03** 1. Kodėl verta įtraukti visuomenę?
- 14** 2. Pasiruošimas
 - 01 Suinteresuotų šalių analizė
 - 02 Vietos tyrimas ir projekto įvertinimas
 - 03 Visuomenės dalyvavimo ir komunikacijos planas
- 46** 3. Įgyvendinimas
 - 04 Dalyvavimas
- 56** 4. Rezultatai
 - 05 Apibendrinimas
 - 06 Grįžtamasis ryšys
 - 07 Monitoringas
- 62** 5. Priedai
 - Dalyvavimo metodai ir įrankiai
 - Visuomenės dalyvavimo plano šablonai

Autorės

Beatričė Umbrasaitė

Vietokūros praktikė, komunikacijos specialistė

Giedrė Puzinauskienė

Architektė, kraštovaizdžio architektė

Brigita Mikolajūnaitė

Politikos mokslų ekspertė

1. Kodėl verta įtraukti visuomenę?

Kokybiškų viešųjų erdvių tinklas yra neatsiejama komfortiško gyvenimo mieste dalis. Kokybiška viešoji erdvė privalo atliepti miestiečių poreikius, būti orientuota į socialinio kapitalo statybą, socialinių problemų sprendimą, ekonominių veiklų skatinimą ir aplinkosaugos klausimų sprendimą, o tai įmanoma tik pačiai visuomenei dalyvaujant procese. Šioje srityje savivalda turi didžiulę reikšmę – formuoja naujas ir atnaujina esančias viešąsias erdves, siekdama sprendimų, kurie atliepia miestiečių poreikius (žr. 1.1 iliustr.).

Lietuvos savivaldybių apklausa, atlikta šio gido autorių 2021 m. gruodžio mėn., parodė, kad 58 iš 60 savivaldybių mato naudą visuomenės dalyvavime, tačiau net 50% mano, kad joms trūksta žinių, kaip kokybiškai įtraukti visuomenę į viešųjų erdvių formavimą. Kalbant apie dalyvavimo naudas respondentai identifikavo šias pagrindines: visuomenė labiau linkusi rūpintis erdve, prie kurios sprendimų pati prisidėjo; jaučiamas palaikymas savivaldybės projekto sprendinių atžvilgiu;

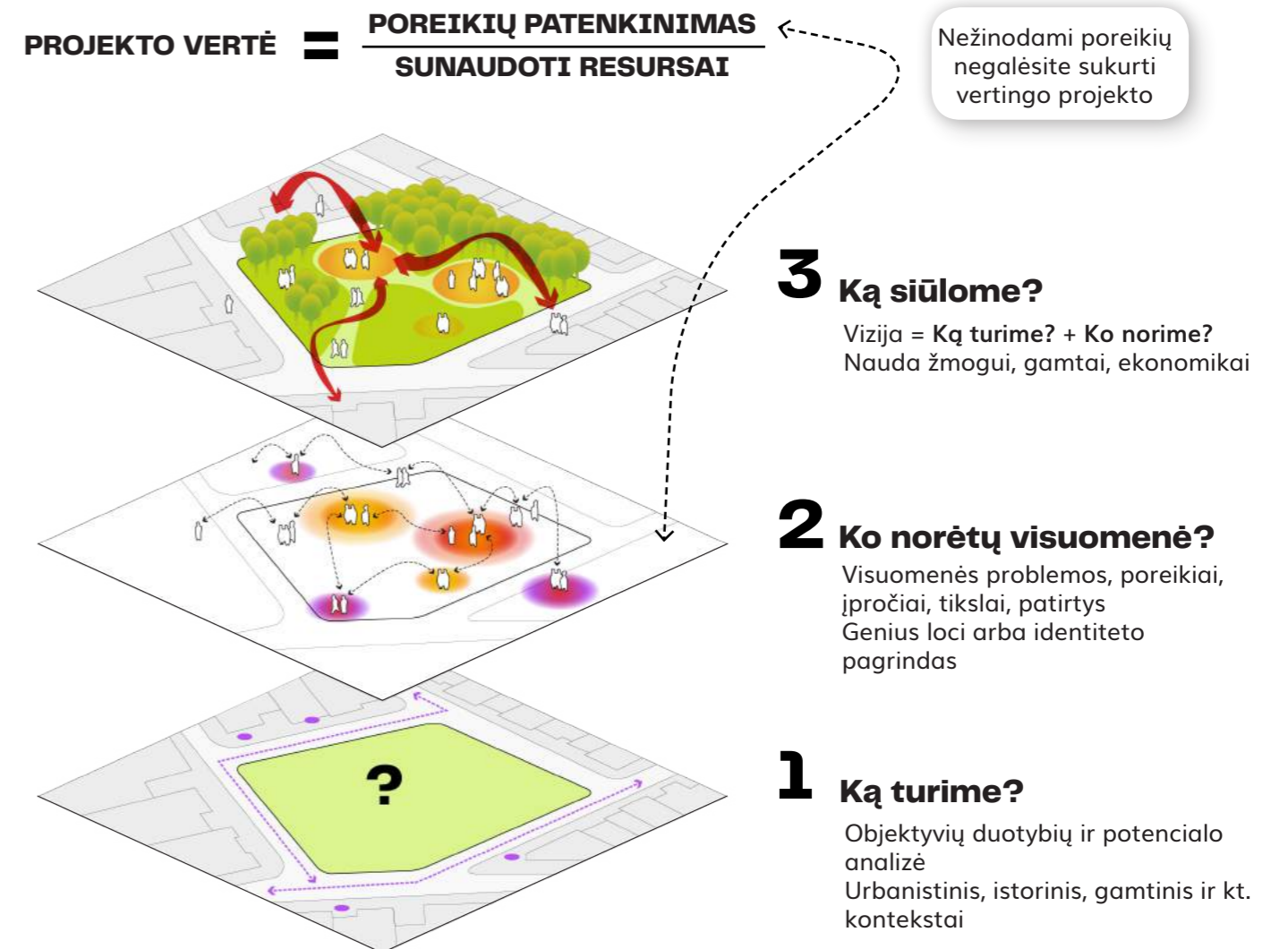
visuomenės dalyvavimas padeda išspręsti interesų konfliktus tarp suinteresuotųjų šalių ir kita.

Visuomenės dalyvavimas yra reikšminga ir ilgalaikė investicija į pasitikėjimą ir tarpusavio palaikymą grįstą bendradarbiavimą tarp savivaldos ir miestiečių.

Šis praktinis gidas skirtas Lietuvos savivaldybėms padėti kokybiškai įtraukti visuomenę į viešųjų erdvių projektus ir savarankiškai modeliuoti dalyvavimo procesus, tam kad visos pusės galėtų sklandžiai susitarti dėl geriausių sprendimų miestui.

Už naujų praktikų taikymą atsakingas architektūros (urbanistikos) skyriaus vadovas. Tačiau nuolatiniam organizacijos tobulėjimui būtinos komandinės pastangos:

1. Vadovų palaikymas ir lyderystė;
2. Darbuotojų ugdymas;
3. Bendravimas su kolegomis ir dalinimasis patirtimi;
4. Bandymai ir eksperimentavimas;
5. Pradėti nuo smulkių veiklų ir procesų.

1.1 Poreikių patenkinimo ir projektu sukuriamos vertės santykis.

Gido taikymas

Šis gidas yra skirtas visuomenės įtraukimui į viešųjų erdvių projektus. Viešoji erdvė gide suprantama taip, kaip numatyta Teritorijų planavimo įstatyme: „Viešoji erdvė yra gyvenamosios vietovės urbanizuotos teritorijos erdvinės struktūros elementas, skirtas visuomenės bendriesiems interesams“. Pagal šį apibrėžimą, į viešosios erdvės sąvoką patenka ne tik želdynų įstatyme apibrėžti viešieji želdynai (parkai, skverai, žaliosios jungtys ir pan.), bet ir gatvės, aikštės, sporto aikštynai ir kiti Statybų įstatyme reglamentuoti inžineriniai statiniai.

Kaip pateikta iliustracijoje, viešosios erdvės gali būti viešos, pusiau privačios arba privačios. Taip pat gali būti skirstomos į prieinamas ir uždaras. Gide aprašyta metodika skirta viešųjų erdvių projektams, kurios yra laisvai prieinamos, kurių žemė priklauso valstybei arba savivaldybei, o projekto užsakovas yra savivaldybė.

Gidas yra rekomendacinio pobūdžio ir kiekvieno projekto situacija turi būti vertinama individualiai. Šis praktinis gidas atitinka Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos parengtas Orhuso konvencijų lydinčias rekomendacijas „Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters“. Gidas parengtas remiantis:

- Jungtinių tautų Habitat programos parengta metodika „Public Space Site-Specific Assessment: Guidelines to Achieve Quality Public Spaces at Neighbourhood Level“ (Šaltinis: <https://unhabitat.org/public-space-site-specific-assessment-guidelines-to-achieve-quality-public-spaces-at-neighborhood>);
- Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo gairėmis „Recommendation CM/Rec(2019)8 of the Committee of Ministers to member States with a view to the implementation of the European Landscape Convention of the Council of Europe – Landscape and democracy: public participation“;
- The Prague Institute of Planning and Development „Participation Handbook“, 2018. (Šaltinis: <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/files/en/2018doc/participation-handbook-exec-summary1.pdf>)
- Savanoriškų paslaugų (angl. crowdsourcing) platforma „Participedia.net“.
- Jungtinėje Karalystėje, Olandijoje ir Belgijoje taikoma praktika;
- bendradarbiavimo su Lietuvos savivaldybėmis, bendruomenėmis ir ekspertais rezultatais.

Žemės nuosavybės forma	OBJEKTAS		
	Savivaldybės / valstybinė	Savivaldybės / valstybinė	Privatu
Finansavimo šaltinis / užsakovas	Savivaldybės	Privatus	Privatus
Viešos erdvės	Parkai Skverai Miesto sodai Žaliosios jungtys Aikštės Gatvės	Gyvenamieji pastatai / teritorijos Komerčinės paskirties pastatai / teritorijos	Gyvenamieji pastatai / teritorijos Komerčinės paskirties pastatai / teritorijos
Uždaros, visuomenei laisvai neprieinamos erdvės	Mokyklos Darželiai Sporto objektai Bendruomenių namai Infrastruktūros objektai Civilinių paslaugų objektai Gydymo paslaugų objektai Kita...	Gyvenamieji pastatai / teritorijos Komerčinės paskirties pastatai / teritorijos Gamybinės paskirties teritorijos Kita...	Pramonė Gamyba Sandėliavimas Infrastruktūra Kita...

1.2 Lentelė – Gido taikymas viešųjų erdvių projektams pagal nuosavybės ir investicijų formą.

Kaip naudotis šiuo gidu?

Šio gido tikslas – padėti savivaldybės darbuotojams, atsakingiems už viešųjų erdvių projektus, metodiškai sumodeliuoti visuomenės įtraukimo programą konkrečiam viešosios erdvės projektui, kokybiškai panaudoti tokio dalyvavimo rezultatus ir tobulinti procedūras. Daugumą veiksmų galite atlikti vidiniais žmogiškaisiais resursais. Išskirtiniais kompleksišku projektų atvejais rekomenduosime kreiptis į privačius išorės ekspertus arba pagalbos tikėtis bendradarbiaujant su akademinė bendruomene.

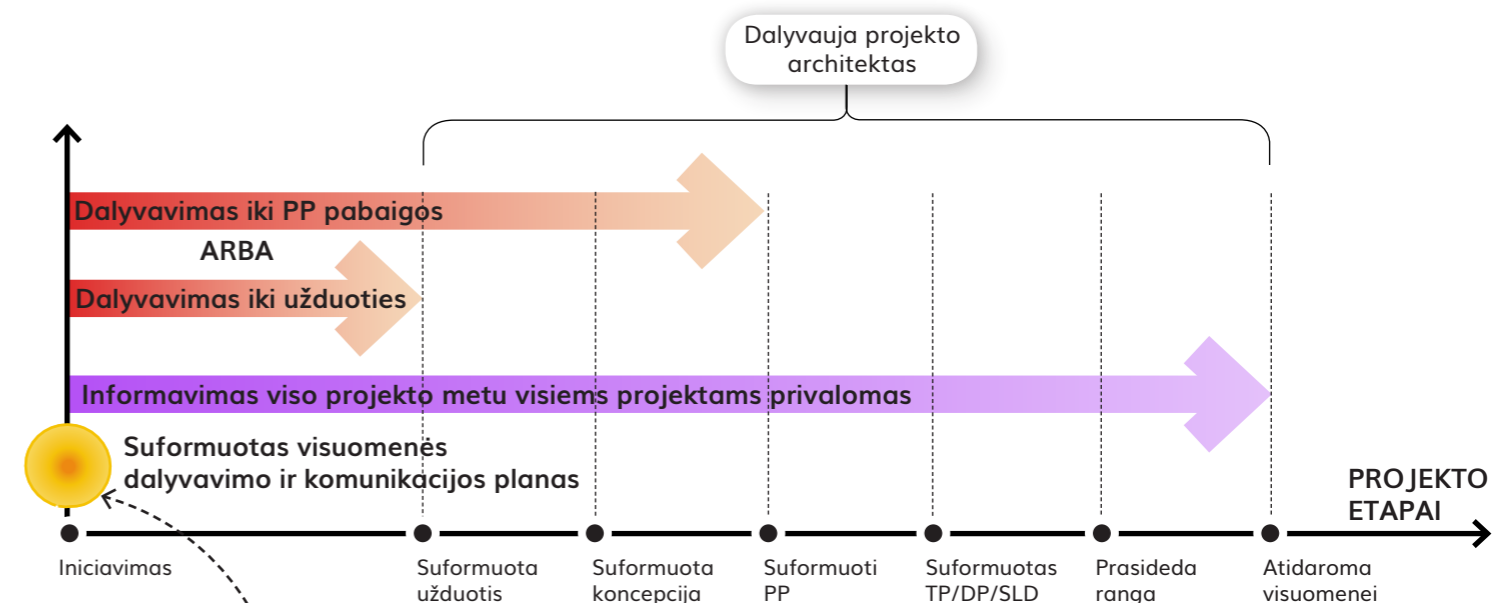
Šį gidą sudaro:

- metodinė medžiaga;
- jos taikymo pavyzdžiai Lietuvos ir užsienio praktikoje;
- užduočių seka, kurias atlikę pažingsniui pabaigoje turėsite sudarę planą, kaip įtraukti visuomenę į jūsų įgyvendinamą viešosios erdvės projektą.

Svarbu įvertinti, kad visuomenės dalyvavimo planą turite suformuoti kuo anksčiau, kai tai padaryti lengviausia, nedelsdami kol projektas įsibėgės. Dalyvavimo proceso trukmė, priklausomai nuo jūsų turimų įgūdžių, resursų ir formalijų projekto valdymo aplinkybių gali būti dviejų scenarijų:

- tęsiama iki projektavimo užduoties suformulavimo; arba
- iki projektinių pasiūlymų suformavimo pabaigos (šiuo atveju turi dalyvauti projekto architektas).

Skirtingai nuo aktyvaus dalyvavimo procesų, kokybiško informavimo poreikis nepriklauso nuo aplinkybių ir privalo būti vykdomas kiekvienam projektui viso projekto eigos metu.

Užduočių seka, kurias atlikę turėsite suformuotą visuomenės dalyvavimo ir komunikacijos planą:

- U1. Atlikite preliminarų vietos tyrimą, suformuokite išvadas. Įvardinkite viešosios erdvės projekto tikslus.
- U2. Įsivertinkite viešosios erdvės reikšmę mieste. Tai padės objektyviai pasirinkti pagrindines suinteresuotąsias šalis.
- U3. Įsivardinkite suinteresuotas šalis ir sudarykite jų matricą. Numatykite, kaip skirtingai elgsitės su suinteresuotų šalių matricos ketvirčiais.
- U4. Įsivertinkite numatomas konflikto kryptis – pažymėkite, kurios yra tikėtinos.
- U5. Įsivertinkite numatomas konflikto priežastis – pažymėkite, kurios yra tikėtinos.
- U6. Įsivertinkite numatomą konfliktškumo tikimybę ir projekto pokyčių mastą.
- U7. Įsivardinkite, kurio kokybinio lygio visuomenės įtraukimas rekomenduojamas jūsų projektui (1–5).
- U8. Suformuokite visuomenės dalyvavimo planą – pagal dalyvavimo tikslus kiekvienam projekto etapui priskirkite pasirinktus metodus, įrankius, įvardinkite tikslinę auditoriją (suinteresuotas šalis), terminus.

1.3 Praktinio gido sistema ir veiksmų išsidėstymas projekto etapų eigoje.

5-kių kokybinių lygių skalė

Objektyviam projektų situacijos įvertinimui naudojama Tarptautinės visuomenės dalyvavimo asociacijos (angl. International Association for Public Participation) metodika, kurią sudaro penki kokybiniai lygmenys:

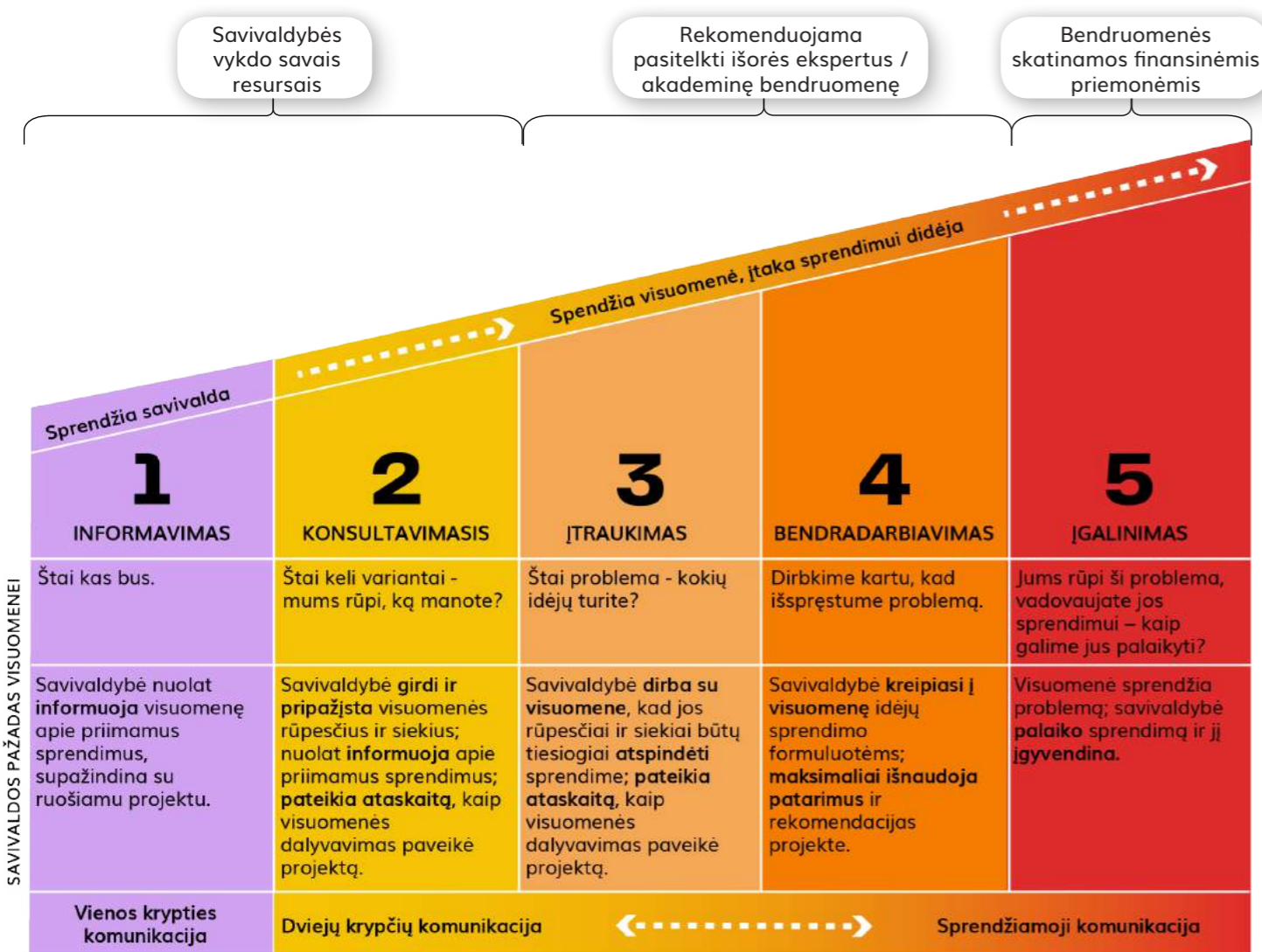
1. Informavimas – visuomenė nuolat informuojama apie projekto progresą.
2. Konsultavimasis – visuomenės rūpesčiai ir siekiai išklaunami, ji nuolat informuojama apie sprendinius, o sprendiniai atliepia gautus pasiūlymus. Galimas būdas, kai visuomenė gali pasirinkti iš pateiktų sprendinių priimtinausią. Atsiskaitoma, kaip visuomenės dalyvavimas paveikė rezultatus.
3. Įtraukimas – tiesiogiai dirbama su visuomene, kad rūpesčiai ir siekiai būtų atliepti sprendimuose. Atsiskaitoma, kaip visuomenės dalyvavimas paveikė rezultatus.

4. Bendradarbiavimas – visuomenė teikia idėjas kaip lygiavertis partneris. Idėjos maksimaliai panaudojamos sprendimuose.

5. Įgalinimas – visuomenės grupės pačios inicijuoja projektus, kurių įgyvendinimą finansinėmis priemonėmis palaiko savivalda.

Ši skalė nereiškia, kad visada turime siekti aukščiausio lygmens – įgalinimo. Tinkamiausias visuomenės įtraukimo lygmuo projektui turi būti kaskart nustatomas pagal tai, kokios yra unikalios aplinkybės ir turima savivaldybės patirtis bei resursai. Tai padės nustatyti gide pateiktos užduotys. Įsivertinus, koks visuomenės įsitraukimas bus vykdomas projekto atveju, pradedamas dėti visuomenės dalyvavimo ir komunikacijos planas.

Informavimas privalo būti įgyvendinamas visada nepriklausomai nuo to, kokio lygmens visuomenės įtraukimo sieksite.

1.4 Visuomenės dalyvavimo kokybinio įvertinimo skalė pagal Tarptautinės visuomenės dalyvavimo asociacijos (angl. International Association for Public Participation) sudarytą metodiką, adaptuotą Lietuvos kontekstui.

Nuo ko pradėti?

Šiame gide numatoma, kad 1–2 lygmens visuomenės dalyvavimas vykdomas savivaldybės darbuotojų, o 3–4 lygiui įgyvendinti rekomenduojama samdyti išorės ekspertus.

Projekto įsivertinimo užduotys leidžia nustatyti, kokio visuomenės dalyvavimo lygmens reikalauja projektas. Tačiau reikėtų kritiškai įsivertinti ir savo patirtį – kaip įvertintumėte savo patirtį, įtraukiant visuomenę į viešųjų erdvių projektus? Svarbiausia – pradėti nuo to taško, kurį šiandien jums leidžia įgyvendinti jūsų turimi resursai bei patirtis ir nuosekliai auginti kompetencijas.

Išbandykite šiame gide nurodytą seką, suinteresuotų šalių nustatymą, sukurkite projektui unikalų visuomenės informavimo planą ir, galiausiai, pabaigoje įvertinkite kaip jums sekėsi. Jei šiame gide aprašyti visuomenės įtraukimo žingsniai svetimi ir neaiškūs, pradėkite nuo to, jog išbandysite gido metodiką įgyvendindami pirmą visuomenės įtraukimo lygį – informavimą – arba ieškokite išorės ekspertų, kurie padėtų įgyvendinti antrąjį lygį.

Kai jausite, kad gido metodas aiškus ir informavimą įgyvendinate kokybiškai, kilkite aukštyrą ir įtraukite visuomenę konsultavimosi lygiu.

Trečiojo ir ketvirtojo lygmens projektuose rekomenduojame samdyti išorės ekspertus, kurie padėtų bendradarbiauti su visuomene, priimant sprendimus.

Darbuotojų kompetencijų kėlimo ir dalyvavimo proceso finansavimas

Remiantis pokalbiais su visuomenės dalyvavimą įgyvendinančiais specialistais, visuomenės įtraukimą fasilituojančių specialistų paslaugos kainuoja 10–30 tūkst. eurų. Pokalbiai su savivaldybių atstovais ir kitais specialistais parodė, kad tokių sumų daugelis Lietuvos savivaldybių yra pajėgios nusimatyti metiniame biudžete ir finansuoti be papildomų šaltinių. Svarbu, kad lėšų poreikis būtų planuojamas iš anksto, gerokai prieš perkant projektavimo paslaugą.

Želdynų projektai gali būti finansuojami pasinaudojant Aplinkos ministerijos administruojama savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiąja programa (SAARSP). Programoje numatytos želdynų ir želdinių apsaugos, tvarkymo, būklės stebėsenos, želdynų kūrimo, želdinių veisimo, inventorizacijos priemonės.

Siekiant didinti žinias ir kompetencijas apie visuomenės dalyvavimo procesus viešųjų erdvių projektuose, galima dalyvauti tarptautiniuose projektuose ir tinkluose. Pavyzdžiui, miestų bendradarbiavimui skirta „URBACT“ programa teikia finansinę paramą kuriant bendradarbiavimo tinklus bei keičiantis sukauptomis žiniomis ir

patirtimi apie integruotų ir tvarių miestų strategijas bei miestų plėtros planų įgyvendinimą. Visuomenės dalyvavimas miestų kūrime yra viena iš daugelio programos „URBACT“ temų. Šia programa jau pasinaudojo 11 Lietuvos miestų: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Panevėžys, Druskininkai, Anykščiai ir kiti. Daugiau apie programą ir jos atstovus Lietuvoje: <https://urbact.eu/urbact-lietuva>

Kas yra įgalinimas (5-tas kokybinis lygis)?

Rekomenduojame savivaldybes įgalinti vietos bendruomenes kurti savo viešąsias erdves per finansines priemones.

Analizuojant užsienio gerąsias praktikas buvo pastebėta, kad aktyvios bendruomenės skatinamos inicijuoti ir įgyvendinti savo viešųjų erdvių projektus jas skatinant finansinėmis priemonėmis. Tokios iniciatyvos yra tvarios, nes kyla iš vietinių gyventojų iniciatyvos, juos telkia bendrai veiklai, užtikrina interesą ilgalaikiai priežiūrai, o rezultatas yra atliepiantis realius poreikius bei prisidedantis prie ekologinių tikslų siekimo per atrankos kriterijus. Jungtinėje Karalystėje tokiu būdu perskirtoma reikšminga dalis lėšų – £20 000 vertės krepšelis kasmet skiriamas dešimtims bendruomenių kiekviename mieste. Atrankos kriterijai reikalauja formalaus bendruomenės statuso, žemės savininko sutikimo, ekologinių ir bioįvairovės skatinimo tikslų patenkinimo, o prioritetas teikiamas problemiškių ir socialiai pažeidžiamų rajonų bendruomenėms.

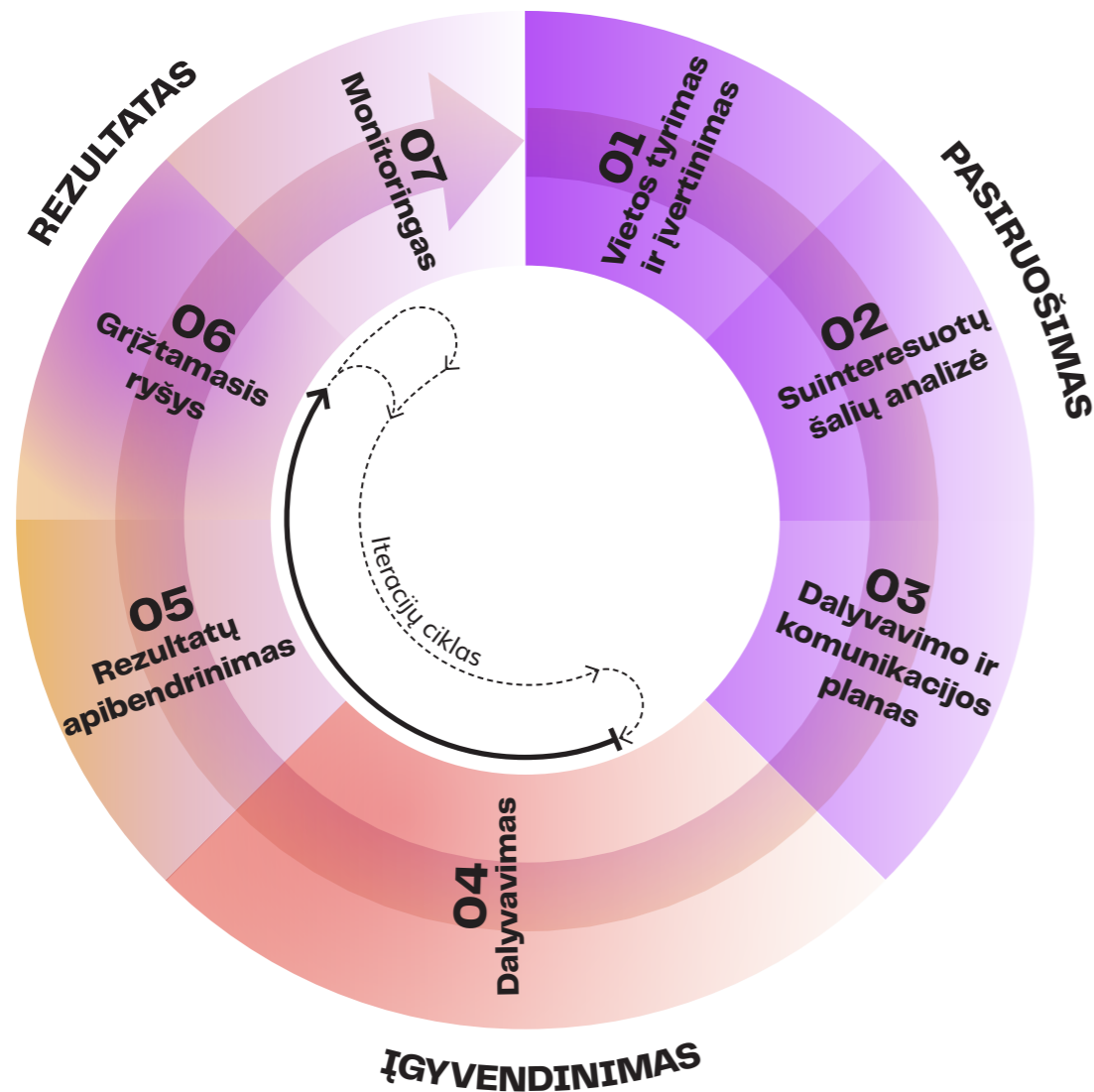
Įgalinimo lygmens pavyzdys Lietuvoje galėtų būti Vilniaus miesto savivaldybės įgyvendinama Kaimynijų programa. Sostinės savivaldybė gyventojams, norintiems susitvarkyti savo daugiabučio namo kiemą, skiria finansavimą – nuo 10 iki 15 eurų už 1 kv. metrą planuojamos atnaujinti teritorijos. Programoje gali dalyvauti daugiabučių namų, pastatytų iki 2002 m., butų ir kitų patalpų savininkai, kurie patenka į kaimynijos ribas. Vilniaus m. savivaldybės duomenimis 1288 kaimynijos turi 934 ha neužstatytos teritorijos. Iš viso šiai programai miestas yra numatęs apie 100 mln. Eurų. Daugiau informacijos apie programą: <https://web.vilnius.lt/kaimynijos/>

7-nių žingsnių ciklas

Visuomenės dalyvavimo įgyvendinimui reikia atlikti septynis žingsnius. Kiekvienas iš jų yra svarbus ir sudaro metodišką visumą. Todėl svarbu pabrėžti, kad savivaldybė, imdamasi inicijuoti visuomenės dalyvavimą projekte turi įsipareigoti atlikti visus 7 metodikos žingsnius. Praleistas žingsnis reikštų nepagrįstus tolimesnius veiksmus, o ne iki galo užbaigtas procesas – aukštai užkeltus, bet neišpildytus visuomenės lūkesčius.

Planuojant visuomenės dalyvavimo procesą, atkreipkite dėmesį, kad rekomenduojamas 7-nių žingsnių metodas yra ciklas, o ne linijinis procesas. Šį ciklą galite kartoti tiek kartų, kiek reikalauja situacija – kol pasieksite norimus rezultatus.

Iteracija (angl. iteration) – proceso kartojimas skirtas nuosekliam rezultatų tobulinimui. Kiekvienas proceso pakartojimas yra viena iteracija, o kiekvienos iteracijos rezultatas yra sekančios iteracijos pradžia. Pavyzdžiui, jei projektavimo užduoties formulavimo etape įgyvendinate konsultavimąsi ir jūsų visuomenės dalyvavimo programą sudaro gyvas susitikimas su visuomene bei apklausa, tuomet po susitikimo atlikite apibendrinimą, įsivertinimą ir priklausomai nuo gautų rezultatų pakoreguokite sukurtą apklausą. Tokiu būdu dalyvavimo planas sudaromas iš daugelio ciklinių procesų, kurie leidžia mokytis, reaguoti į gautus duomenis, tobulinti taikomus įrankius ir galutinį rezultatą (projektavimo užduotį arba projektinius pasiūlymus) proceso metu.

1.5 7-ųjų žingsnių metodinis ciklas.

Dalyvių rolės

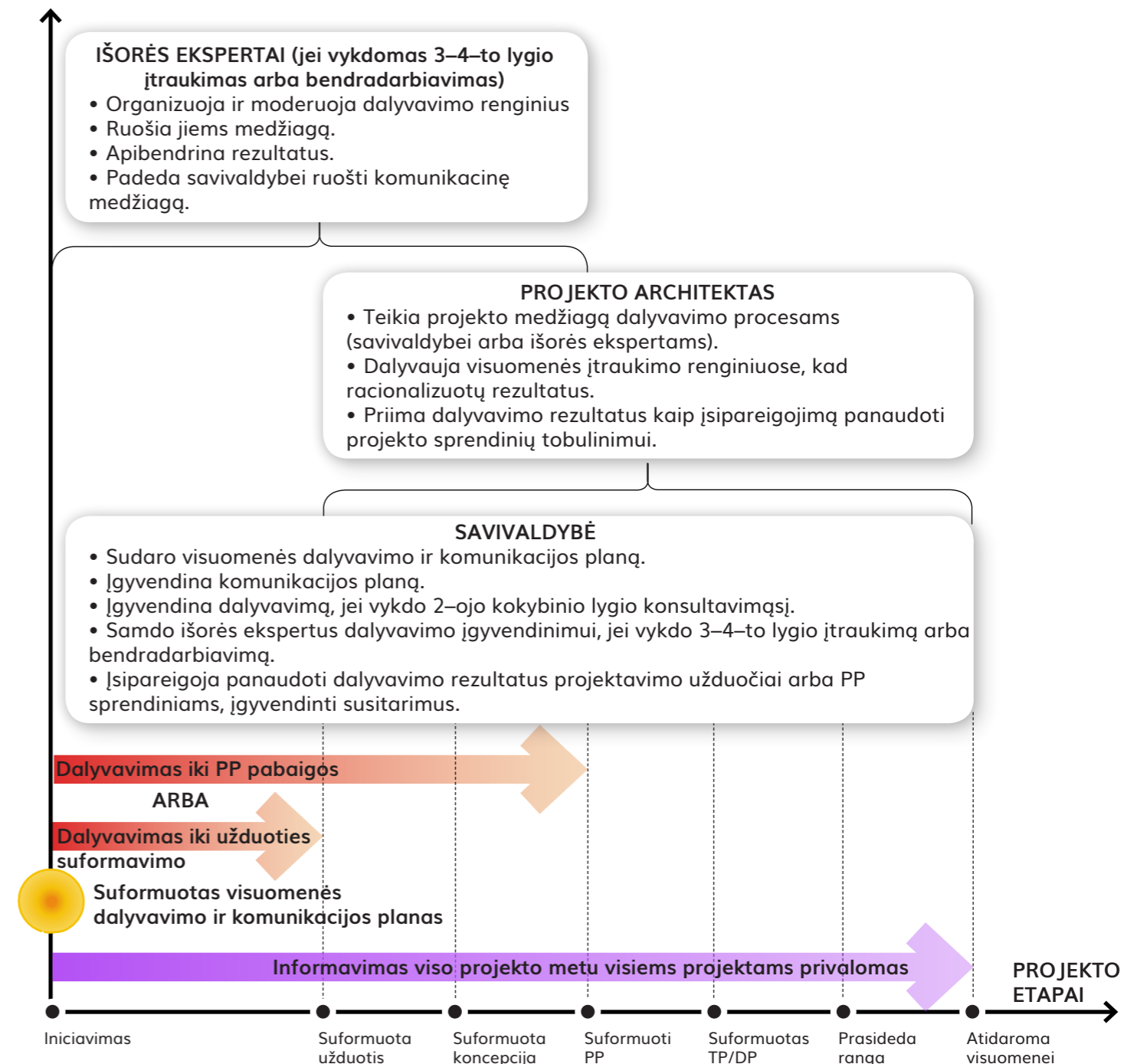
Savivaldybės rolė

Pagrindinę rolę atlieka savivaldybė. Ji atsako už visuomenės dalyvavimo iniciavimą ir įgyvendinimą bei kitų proceso dalyvių (projekto architekto ir nešališkų ekspertų, jei tokie samdomi) koordinavimą.

Šio gido tikslas – suteikti žinias, kurios padėtų įgyvendinti 1 (informavimo) ir 2 (konsultavimosi) lygmens visuomenės dalyvavimą remiantis tik vidiniais savivaldybės žmogiškaisiais išteklių (darbuotojais). Informavimą ir konsultavimąsi

turėtų įgyvendinti viešosios erdvės projekto vadovas bendradarbiaudamas su architektūros, urbanistikos ir komunikacijos specialistais. Būtent projekto vadovas atsakingas už visuomenės dalyvavimo užtikrinimą viso projekto metu.

Kurdami dalyvavimo planą, atsižvelkite į turimus resursus ir patirtį. Pavyzdžiui, jei neturite patirties ar pakankamai darbuotojų, kurie galėtų įgyvendinti kelis konsultavimosi su visuomene įrankius užduoties formulavimo ar koncepcijos ruošimo etape, taikykite vieną įrankį. Tačiau užtikrinkite, kad nuosekliai įgyvendinsite visą dalyvavimo procesą – nuo planavimo iki monitoringo.

1.6 Už dalyvavimo procesus atsakingų dalyvių rolės.

Projekto architekto rolė

Projekto architektas įtraukiamas į visuomenės dalyvavimo procesą, jei savivaldybės suformuota strategija yra tęsti dalyvavimą iki projektinių pasiūlymų formavimo etapo pabaigos. Kitu atveju dalyvavimas užbaigiamas iki užduoties suformavimo ir rezultatai įliejami į projektavimo užduoties formulotę.

Išorės ekspertų rolė

Jei viešosios erdvės projektas yra kompleksiškas, arba savivaldybės darbuotojams trūksta patirties, rekomenduojame pasitelkti išorės ekspertus.

Išorės ekspertus rekomenduojame samdyti įsivertinus, kad viešosios erdvės projektas reikalauja 3 arba 4 lygmens visuomenės dalyvavimo – įtraukimo arba bendradarbiavimo.

Šių lygių įrankiai reikalauja didesnių moderavimo ir fasilitavimo gebėjimų ir patirties. Taip pat, kadangi šiuose lygmenyse suteikiama galia visuomenei didesnė – jos ne tik paprašome įvertinti pasiūlymus, bet ir suteikiame sąlygas kartu juos kurti – nešališkas moderatorius padės rasti bendrus taškus tarp skirtingų interesų grupių: visuomenės, savivaldybės ir projektuotojų komandos.

Galiausiai, šiems lygmenims priskiriamų įrankių (kūrybinės dirbtuvės, darbo grupės, urbanistiniai žaidimai ir pan.) įgyvendinimas reikalauja patirties ir didesnių laiko resursų, kurių savivaldybės darbuotojai gali neturėti.

Atkreipiame dėmesį, kad išorės ekspertai ne visada

turi būti privataus verslo atstovai. Rekomenduojame bendradarbiauti su akademinė bendruomene. Būtent universitetuose kaupiasi didesnė dalis metodologinių kompetencijų ir analitinių įgūdžių, kurių gali prireikti savivaldai ar projektams rengiančioms grupėms. Tai gali sutaupyti finansinių resursų, gerinti savivaldybės įvaizdį ir prisidėti prie bendrų tikslų – poveikio regiono gyvenimui ir vietos bendruomenei.

Svarbu pabrėžti, kad kiekvienam dalyvavimo renginiui reikalingas nešališkas moderatorius. Tai gali būti patyręs ir tiesiogiai už projekto sprendinius neatsakingas savivaldybės darbuotojas arba išorės ekspertas, jei tai leidžia resursai.

Rinkdamiesi ekspertus atkreipkite dėmesį į jų patirtį, įgyvendintus projektus ir komandos kvalifikaciją. Komanda turi turėti patirties viešųjų erdvių projektuose, renginių organizavime ir moderavime. Komandos sudėtyje privalo būti architektas/urbanistas, komunikacijos ekspertas, patyręs moderatorius. Pageidautinos ir sociologijos žinios.

Specialistų komandos rolė

Geriausiams rezultatams pasiekti rekomenduojama visą projekto komandą į dalyvavimo procesą įtraukti nuo projekto iniciavimo etapo. Į tai įeina tyrimus atliekantys specialistai (archeologai, dendrologai ir pan.), rangovas, subrangovai ir kiti prie projekto prisidantys dalyviai. Jie savo ekspertinėmis žiniomis gali ankstyvoje stadijoje pakreipti projektą tinkama linkme ir užtikrinti, kad visuomenės dalyvavimo rezultatai bus tinkamai įgyvendinti.

Visuomenės rolė

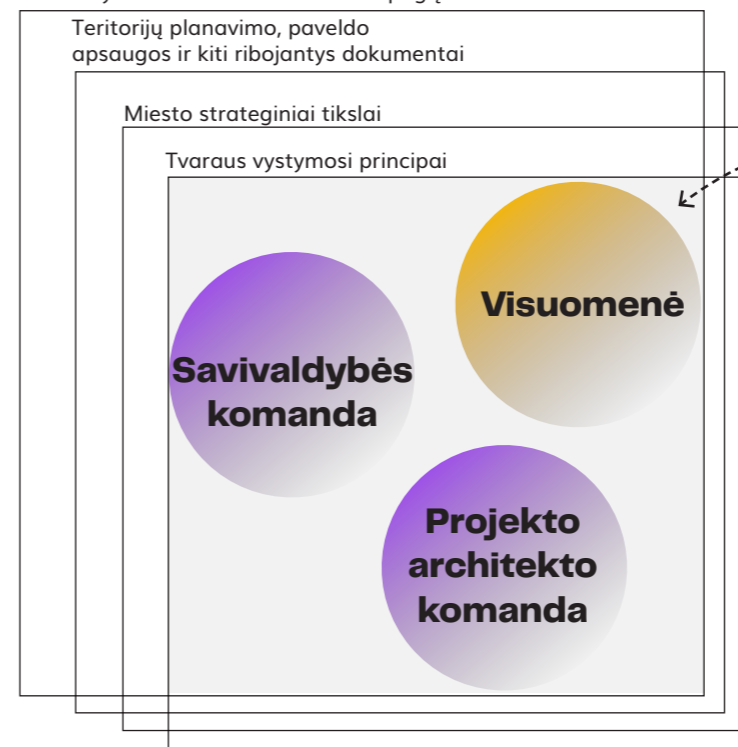
Aiškiai įvardintos rolės, atsakomybės ir jų ribos padeda lengviau susitarti. Visuomenės rolė priklauso nuo konkretaus projekto dalyvavimo plano, tačiau pamatinės rolės išlieka universalios:

- **Visuomenė turi teisę būti informuota apie visus savivaldybės sprendimus kiekviename projekto žingsnyje.** Iš visuomenės palaikymo sulauksite tik atvirai ir nuolat komunikuodami apie savo sprendimus.
- **Edukuokite visuomenę apie bendrus projektavimo proceso etapus, ribojančias aplinkybes, roles ir atsakomybes.** Tai ilgalaikė investicija – su kiekvienu įtraukiu projektu bus vis lengviau bendradarbiauti. Be to išankstinis žinojimas padeda apsiprasti su pokyčiais, suprasti ir palaikyti miesto vystymosi kryptis.
- **Sudarius galimybes visuomenė įsitraukia į savivaldybės organizuojamus renginius, išsako savo poreikius, pastebėjimus, prisideda prie sprendimų** (jei toks dalyvavimo tikslas). Tokio projekto sprendiniai atitinka poreikius ir kuria ilgalaikę vertę.

Toliau išvardinti patarimai, kuriais vadovaujantis išvengsite bereikalingai sukeltų lūkesčių ir pastangas nukreipsite produktyviausia linkme:

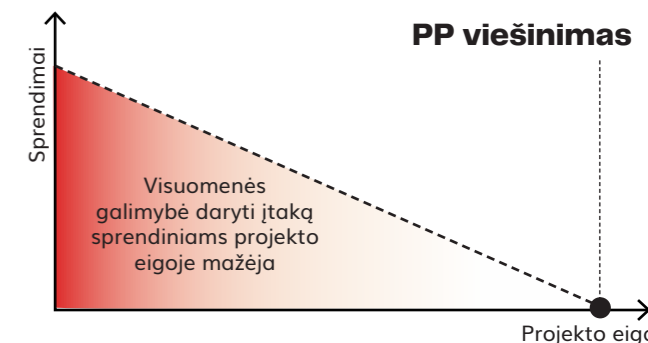
- **Pažinkite bendruomenės poreikius, vietovės problemas, vertybes ir tikslus.** Visuomenės nariai yra vietos ekspertai ir galutiniai viešosios erdvės vartotojai, todėl jie geriau už bet ką gali pakreipti projekto tikslus teisinga linkme.

Teritorijos pasirinkimas – svarstyty alternatyvos ir tinkamiausios vietos pagrindimas

- **Užduokite objektyvias ribas dalyvavimo procesui** – supažindinkite su ribojančiomis aplinkybėmis. Tai visuotinai galiojančios tvarkos, įstatymai, dokumentai, strategijos ir principai, kurių turinys nediskutuotinas ir projekto renginiuose turi būti priimamas visų dalyvaujančių pusių kaip nekintamas dėmuo. Tai padės išlaikyti konstruktyvumą ir nesiblaškyti tarp temų, kurių projektas savo sudėtyje apimti negali.
- **Išlikite abstrakčiame lygmenyje.** Kalbėkite apie funkcijas ir poreikius, o ne apie fizinius sprendinius. Visuomenė neturi spręsti projekto detalių (jei dalyvavimo procesas neturi tokio tikslo). Pavyzdžiui, užfiksuokite, kad gyventojai jaučiasi nesaugiai tamsiu paros metu, vietoj to, kad derintumėte, kiek naujų šviestuvų reikės. Šį sprendimą palikite projekto architektui. Kalbėkite apie veiklas, kurias nori vykdyti gyventojai (pavyzdžiui, jogos užsiėmimai, žaidimai, gamtos stebėjimas, edukacija ir pan.), o ne apie objektus (pavyzdžiui, pavėsinę, suolų ar sūpynių kiekį).
- **Įvardinkite, ką norite sužinoti iš visuomenės.** Jei dalyvavimo tikslas yra konkretaus klausimo sprendimas, tai būtent tai ir įvardinkite. Pavyzdžiui, diskusija skirta pasiekiamumo klausimams spręsti, todėl apželdinimo ir estetikos klausimus spręsite atskirai.
- **Visuomenei suteiktas galimybes spręsti ir keisti derinkite prie projekto etapo** – artėjant prie projektinių pasiūlymų viešinimo tokios galimybės beveik nelieka.
- **Patys spřęskite, kaip panaudosite dalyvavimo rezultatus ir iš anksto su tuo supažindinkite dalyvius.**

Visi dalyviai veikia ribojančių aplinkybių fone – supažindinkite su jomis ir neleiskite iš šių ribų išeiti dalyvavimo renginių metu.

1.7 Diskusija dėl Vokiečių gatvės atnaujinimo projektinių pasiūlymų tobulinimo, Vilnius. Nuotr. Sauliaus Žiūros

1.8 Ribojančių aplinkybių pažinimas visiems proceso dalyviams padeda susikalbėti.

1.9 Visuomenės rolė projekto eigoje

Gidas įstatymų ir procedūrų kontekste

Žemiau pateiktoje diagramoje iliustruota, kaip gido algoritmas sąveikauja su Želdynų įstatymu (2021m. lapkričio mėn. versija), Statybos įstatymu bei STR 1.04.04:2017 „Statinio projektavimas, projekto ekspertizė“ projekto eigoje (pagal abiejų įstatymų redakciją, galiojusią 2022 m. rugpjūčio mėn.).

3.2 str.: viešojo intereso prioriteto [principas] – į sprendimų dėl želdynų ir želdinių priėmimų įtraukiama suinteresuota visuomenė; priimant sprendimus dėl želdynų ir želdinių, derinami valstybės, savivaldybių, suinteresuotos visuomenės interesai, atsižvelgiama į estetinių, psichologinių, rekreacinių ir edukacinių visuomenės poreikių tenkinimo galimybes, suinteresuotos visuomenės motyvuotą nuomonę;

5.2.12 str.: informuoja visuomenę apie numatomus želdynų kūrimo, viešųjų želdynų ir želdinių tvarkymo darbus... **

9.6.1 str.: Viešųjų atskirųjų želdynų projektavimo tvarka ir etapai: parengiamojo etapo metu <...> atliekamos vietos gyventojų apklausos ir (ar) konsultacijos dėl jų poreikių; parengiama, suinteresuotai visuomenei pristatoma ir <...> aptariama projekto idėja apie želdyno paskirtį, galimus pagrindinius želdyno projekto sprendinius, preliminarus jų įgyvendinimo biudžetas **

19.1 str.: Viešasis interesas įgyvendinamas: išsiaiškinant ir įvertinant visuomenės poreikius prieš pradėdant planuoti, projektuoti ir įgyvendinti viešųjų želdynų projektus *

19.3 str.: Viešasis interesas įgyvendinamas: informuojant visuomenę apie <...> numatomus atlikti viešųjų želdynų ir želdinių tvarkymo darbus *

20.2 str.: Informacija apie numatomą viešojo atskirojo želdyno projektavimą likus ne mažiau kaip 10 darbo dienų iki šio projekto parengiamojo etapo pradžios dienos paskelbiama... **

20.1 str.: Viešųjų želdynų projektavimas yra viešas. Viešųjų atskirųjų želdynų projektavimo viešumą užtikrina želdyno projekto užsakovas. */**

20.2 str.: ...Pastabos ir pasiūlymai dėl numatomų viešojo atskirojo želdyno projektavimo darbų teikiami viso projektavimo proceso metu iki viešo svarstymo su suinteresuota visuomene pabaigos **

26.1.2 str.: Asmenys turi teisę: teikti savivaldybės vykdomajai institucijai, kitiems dokumentų <...> rengėjams ir želdynų projektų užsakovams pasiūlymus dėl <...> želdynų projektuose, statinių ir įrenginių projektuose siūlomų sprendinių viešųjų želdynų kūrimo <...> klausimais *

26.1.4 str.: Asmenys turi teisę: gauti informaciją apie želdynų ir želdinių inventorizavimą, apskaitą, planuojamus ir vykdomus želdynų ir želdinių tvarkymo darbus

Želdynų įstatymas

*Taikoma viešiesiems želdynams

**Taikoma viešiesiems atskiriesiems želdynams

Dalyvavimas iki PP pabaigos

ARBA

Dalyvavimas iki užduoties suformavimo

Suformuotas visuomenės dalyvavimo ir komunikacijos planas

Informavimas viso projekto metu visiems projektams privalomas

Statybos įstatymas, STR 1.04.04:2017 „Statinio projektavimas, projekto ekspertizė“

PP viešinimas

PROJEKTO ETAPAI

Iniciavimas Suformuota užduotis Suformuota koncepcija Suformuoti PP Suformuotas TP/DP/SLD Pradedama ranga Atidaroma visuomenei

1.10 Už dalyvavimo procesus atsakingų dalyvių rolės.

Visuomenės dalyvavimo rekomendacijos neprieštarauja viešųjų pirkimų procedūromis. Jei savivaldybė pasirenka pirkti visuomenės dalyvavimo fasilitavimo paslaugą iš išorės ekspertų, tai gali padarti dviem būdais:

- finansuoti iš projekto biudžeto perkant fasilitavimo paslaugą kaip papildomą paslaugą kartu su projektavimo užduotimi; arba
- pirkti fasilitavimo paslaugą atskirai nuo projektavimo užduoties ir finansuoti iš kitų, ne projekto, pavyzdžiui, bendruomeniškumo stiprinimui skirtų, savivaldybės lėšų.

Kaip pavyzdį, kuriame visuomenės dalyvavimo fasilitavimo paslauga perkama iš išorės ekspertų,

pateikiame Klaipėdos m. savivaldybės suformuluotą techninę užduotį (2022m.). Pateiktas fragmentas iš reikalavimų dalies „11. Kitos būtinos paslaugos projektui parengti“ Pasiūlymo kainoje turi būti numatytos paslaugos, tarp jų ir visuomenės dalyvavimo renginiai, derinimai, pristatymai bei kiti įsipareigojimai nurodyti *Visuomenės įtraukimo, rengiant želdyno palei Šilutės pl. nuo Smiltelės g. iki Jūrininkų pr. kūrimo projektą, plane.*

Minėtas planas su atsakomybių aprašymu įtrauktas į pridėtus dokumentus, kurie yra neatskiriama techninės užduoties dalis. Su šiuo planu išsamiau galite susipažinti 41 psl.

Pavyzdys – Želdyno palei Šilutės pl. nuo Smiltelės g. iki Jūrininkų pr. Klaipėdoje projektavimo užduotis

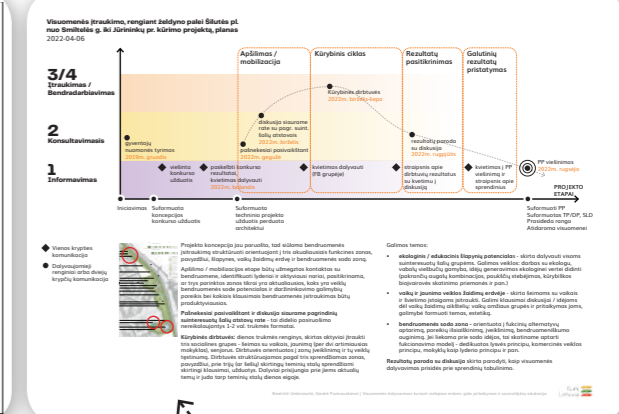
Techninė užduotis

11. KITOS BŪTINOS PASLAUGOS PROJEKTUI PARENGTI

Pasiūlymo kainoje turi būti numatyti:

- specialiųjų architektūros reikalavimų, specialiųjų sąlygų, prisijungimo prie inžinerinių tinklų ir techninių sąlygų (inžinerinių tinklų pertvarkymo sąlygų) užsakymas (jų papildymas), gavimas ir jų realizavimas rengiamame Projekte;
- inžinerinių geodezinių, topografinių tyrinėjimo dokumentų parengimas (statybos sklypo, inžinerinių tinklų ir susisiekimo komunikacijų trasų) ar, esant reikalui, jų papildymas, atnaujinimas, duomenų patikslinimas;
- inžinerinių geologinių (geotechninių) tyrimų atlikimas;
- poveikio aplinkai vertinimo atrankos parengimas vadovaujantis Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo reikalavimais (kai reikia pagal teisės aktus);
- visuomenės dalyvavimo kuriant Želdyną renginiai, derinimai, pristatymai bei kiti įsipareigojimai nurodyti Visuomenės įtraukimo, rengiant želdyno palei Šilutės pl. nuo Smiltelės g. iki Jūrininkų pr. kūrimo projektą, plane;

Visuomenės įtraukimo planas prieduose

Išsamiau 41 psl.

Projekto architekto atsakomybės prieduose

1. Savarankiškai įgyvendinti du apšilimo susitikimus su bendruomenės atstovais: pašnekesius pasivaikstant po teritoriją ir diskusiją siaurame pagrindinių suinteresuotų žalių atstovų rate.
2. Pasiruošti dirbtuvėms: suformuoti klausimus, dalyvavimo ribas ir tikslus, paruošti vizualinę medžiagą ir priemones užduotims įgyvendinti. Suorganizuoti renginiui tinkamą vietą.
3. Suformuoti kvietimą ir pakviesti visas socialines grupes. Kvieti reikėtų įvairiais formatais: per savivaldybės Facebook paskyrą, Facebook Event funkciją, adresuoti elektroninius laiškus savivaldybės turimiems seniūnų, bendrijų kontaktams, mokykloms, paruošti plakatus ir išplatinti mokyklose, laiptinėse, pastatyti tris informacinius stendus gerai matomoje vietoje prie projektuojamos teritorijos.
4. Sudaryti dalyvių registracijos formą. Minimalus dalyvių skaičius dirbtuvėse – 30 žmonių.
5. Visų susitikimų ir renginių metu dokumentuoti gautus pasiūlymus, komentarus.
6. Paruošti vizualiai patrauklią dalyvavimo ataskaitą, ją pristatyti parodos formatu Bandužių rajone. Parodos metu turi vykti dviejų valandų diskusija, kurioje dalyvautų architektų, savivaldybės atstovai ir kiti prie projekto dirbantys specialistai.
7. Architektai įsipareigoja panaudoti dirbtuvių rezultatus sprendiniuose.
8. Ekologo ir kitų specialistų (iš savivaldybės) įsitraukimas būtų labai naudingas ir praturtinantis rezultatus.
9. Visus susitikimus ir renginius su bendruomene organizuoti Bandužių rajone arba arti jo (pvz. mokyklos ar kitos viešosios erdvės).

2. Pasiruošimas

Pasiruošimo etape svarbu nustatyti, kokios yra vietos aplinkybės atliekant tyrimą, pažinti suinteresuotas šalis, su kuriomis dirbsite, įvardinti visuomenės dalyvavimo tikslą bei kokio lygio visuomenės dalyvavimo reikia projektui. Atsakius į šiuos klausimus, galima sukurti visuomenės įtraukimo planą.

Įgyvendina architektūros ir komunikacijos skyrių specialistai, turintys šių kryptių išsilavinimą ir/ar patirtį: sociologija, geografija, (kraštovaizdžio) architektūra, urbanistika, komunikacija.

01 Vietos tyrimas ir projekto įvertinimas

Kad sėkmingai galėtumėte suorganizuoti visuomenės dalyvavimo procesą, turite atlikti preliminarų vietos tyrimą, aiškiai suprasti unikalų projekto situaciją ir įsivardinti projekto tikslus.

Vietos tyrimas

Priklausomai nuo konteksto ir erdvę reglamentuojančių įstatymų (Želdynų įstatymas, Statybos įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas), atliekami vietos tyrimai: urbanistinis, istorinis, biologinis, architektūrinis ir pan.

Taip pat atliekamas antropologinis ir/arba socialinis tyrimas, kurio tikslas – išsiaiškinti ir įvertinti visuomenės poreikius (privaloma viešiesiems želdynams pagal Želdynų įstatymo 19 str.), vietos įpročius ir socialinius ryšius.

Kas lemia viešosios erdvės kokybę ir kaip ją įvertinti?

Jungtinių Tautų *Habitat* programos viešųjų erdvių kokybės nustatymo sistema rekomenduoja tirti viešąsias erdves penkiais pjūviais:

- **Elgesys ir erdvės naudotojai.** Šios analizės tikslas išsiaiškinti kas naudojasi erdve ir kaip. Kokybiška viešoji erdvė atitinka jos naudotojų poreikius, ypač tų, kurie yra socialiai pažeidžiami.
- **Pasiekiamumas.** Tiriant pasiekiamumą aiškinamasi, kaip lengva patekti į viešąją erdvę fiziškai ir jausmiškai. Viešoji erdvė turėtų būti prieinama pėsčiomis, dviračiu ir viešuoju transportu, ypač žmonėms su negalia ir senjorams. Taip pat analizuojama ar miestiečiai jaučiasi laukiami šioje erdvėje ir ar patogu iki jos nusigauti.

- **Mažoji architektūra ir paslaugos.** Šis pjūvis analizuoja esančių infrastruktūrą leidžiančių žaisti, ilsėtis, užkandžiauti ir kitus įrenginius leidžiančius patogiai leisti laiką lauke: šiukšlines, apšvietimą, tualetus ir pan. Atkreipiamas dėmesys į mažosios infrastruktūros ir įrenginių kiekį, pasiskirstymą ir būklę.

- **Komfortas ir saugumas.** Vertinant erdvės saugumą analizuojame kaip žmonės jaučiasi erdvėje. Analizuojami kvapai, garsas, matomumas, erdvės ir jos elementų būklė, vietos identitetas. Saugumo jausmas yra subjektyvus, todėl svarbu įvertinti kaip saugumą vertina skirtingos demografinės grupės. Pavyzdžiui, vyrai ir moterys; suaugę, jaunimas ir senjorai; ir pan.

- **Žalioji aplinka.** Vertinkite žaliosios infrastruktūros (medžių ir kitų želdinių) ir ekosistemų būklę, bioįvairovę, ekosisteminių paslaugų svarbą teritorijai ir už jos ribų, žaliąsias jungtis su gretimomis teritorijomis. Ieškokite galimybių plėsti želdinių sistemą projekto apimtyje.

Vietos tyrimui naudokite ne tik duomenis, bet pasitarkite ir gyventojų kaip vietos ekspertų žinias. Šį socialinį aspektą galite tyrinėti naudodamiesi šiais įrankiais (detalus įrankių aprašymai skyriuje 5. *Priedai*):

- Internetinės ir/arba spausdintos apklausos (išsamiau apie apklausas 49 psl.);
- Gyvi susitikimai su identifikuotomis šalimis (asmeniniai interviu arba diskusijų grupės);
- Renginiai vietoje, kurių metu apklausiami praeiviai;
- Stebėjimas (ypač svarbu dabartinių naudotojų pažinimui esamų erdvių atnaujinimo projektuose);
- Pasivaikščiojimai su gyventojais.

Vietos analizę gali papildyti ir šie dokumentai bei duomenys apie viešąją erdvę:

- demografijos, nusikaltimų ir oro kokybės rodikliai;
- mokslininkų ir savivaldybės atlikti tyrimai;
- straipsniai spaudoje ir turinys socialiniuose tinkluose.

Analizės pabaigoje turima informacija:

- **Kokybinių ir kiekybinių duomenų rinkinys** apie viešąją erdvę (žemėlapiai, straipsniai, nuotraukos, tyrimai, apklausos ir pan.);
- **Tyrimo išvados** trumpame tyrimo duomenis apibendrinančiame dokumente.

Projekto tikslai

Remiantis atlikta analize suformuluokite viešosios erdvės projekto tikslus. Tai padės programuoti visuomenės įtraukimą, aiškiau suvoksite, kokio indėlio tikėtės iš bendruomenės. Taip pat galėsite lengviau komunikuoti projekto prioritetus ir išlaikyti tinkamą sprendinių kryptį viso projekto rengimo metu.

U1. Atlikite preliminarų vietos tyrimą, suformuokite išvadas. Įvardinkite viešosios erdvės projekto tikslus.

Galimi viešųjų erdvių projektų tikslai

Socialiniai, ekonominiai, kultūriniai:

- socialinės atskirties mažinimas ir ryšių kūrimas
- lygių galimybių skatinimas
- moterims, vaikams ir/ar senjorams draugiškos erdvės kūrimas
- skirtingų kartų integracija per kartu leidžiamą laiką – vaikai, suaugusieji ir senjorai
- visuomenės įsitraukimo į kūrybą, įgyvendinimą ir priežiūrą skatinimas
- saugumo jausmo didinimas
- tvaraus, aktyvaus ir sveiko gyvenimo būdo skatinimas
- psichologinės gerovės stiprinimas
- žaidybinės vertės kūrimas vaikams
- sprendiniai paauglių užimtumui
- naujų veiklų konstravimas – pasivaikščiojimui, pabuvimui, atsipalaidavimui, žaidimams, susitikimams, etc
- edukacinė, pažintinė funkcija
- vietinės ekonomikos skatinimas
- vietos identiteto ir vardo stiprinimas
- architektūrinių objektų integracija į kraštovaizdį
- tt...

Ekologiniai, tvarumo ir tvaraus mobilumo:

- miesto judumo strategijos tikslų įgyvendinimas
- dviratininkų, pėsčiųjų ir viešojo transporto naudotojų mobilumo gerinimas
- komforto ir patyriminės temperatūros gerinimas pėstiesiems
- ekosisteminių paslaugų stiprinimas
- vietovės prisitaikymas prie klimato kaitos iššūkių
- žaliosios infrastruktūros plėtra
- tvarus lietaus vandens valdymas ir panaudojimas
- oro taršos mažinimas
- vietos bioįvairovės skatinimas – faunos ir floros rūšinė įvairovė
- vietos ekosistemų atkūrimas
- tt...

Viešosios erdvės reikšmė

Prieš pradėdant identifikuoti suinteresuotąsias šalis ir sudarinėti jų sąrašą, labai svarbu išsiaiškinti, kokia yra viešosios erdvės reikšmė miesto ar miestelio kontekste. Skirtingos reikšmės viešosios erdvės reikalauja skirtingo dėmesio, kalbant apie visuomenės dalyvavimą jų projektuose.

Jei erdvė yra lokaliai reikšmės, tai joje dažniausiai lankysis vietos bendruomenės, o kitų rajonų gyventojai gali apie ją net ir nežinoti. Miesto reikšmės viešoji erdvė tenkina platesnio rato miestiečių poreikius dažniausiai dėl to, kad siūlo platesnį spektrą veiklų – joje vyksta šventės ir renginiai. Nacionalinės reikšmės erdvė skirsis tuo, kad bus siejama su valstybei svarbiais veikėjais, įvykiais, paveldu ar renginiais.

Svarbu paminėti, kad reikšmė ne visada koreliuoja su viešosios erdvės plotu ar lokacija miesto centre. Reikšmę turėtumėte vertinti per lankytojo prizmę – iš kur į viešąją erdvę atkeliauja lankytojai ir kokią reikšmę ši vieta turi jų sąmonėje.

Mažuose miesteliuose dauguma viešųjų erdvių bus miesto/miestelio reikšmės ir išskirtiniais atvejais nacionalinės reikšmės. Lokaliai reikšmės kategorija netaikoma, nes visas miestelis funkcionuoja kaip viena bendruomenė. Ribą tarp miesto ir miestelio savivaldybė turėtų įsivertinti pati atsižvelgdama į kelis kriterijus: gyventojų skaičių ir urbanistines savybes. Pagal Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą, pagrindiniai miesto požymiai yra gyventojų skaičius (daugiau kaip 3 tūkst.) ir kompaktiškas užstatymas. Miesteliais laikomos kompaktiškai užstatytos nuo 500 iki 3 tūkst. gyventojų turinčios gyvenamosios vietovės.

Norint identifikuoti viešosios erdvės reikšmę, svarbu tai daryti remiantis konkrečiais kriterijais ir įrankiais. Viešųjų erdvių lygio įsivertinimo skalė padeda įvertinti, kokios reikšmės – lokaliai, miesto ar nacionalinės, yra projektuojama viešoji erdvė. Nuo šios reikšmės priklauso, kokios bus pagrindinės suinteresuotosios šalys, kokie įrankiai bus taikomi jų įtraukimui bei kokia apimtimi jos bus įtrauktos.

Lietuvos miestų ir miestelių viešųjų erdvių pavyzdžiai

Lokali reikšmė

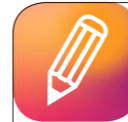
- Šiaulių Lieporių parkas
- Lūžių parkas Vilniuje
- Jomanto parkas Vilniuje

Miesto / miestelio reikšmė

- Centrinė Širvintų miesto aikštė
- A. Baranausko aikštė Anykščiuose
- Priskėlimo aikštė Šiauliuose
- Sereikiškių parko Bernardinų sodas Vilniuje
- Vokiečių gatvė Vilniuje
- Basanavičiaus gatvė Palangoje
- Neries krantinė Vilniuje
- Rotušės aikštė Kaune
- Danės krantinė Klaipėdoje
- Mažvydo alėja Klaipėdoje
- Lietuvininkų aikštė Klaipėdoje
- Šiaulių miesto centrinis parkas
- Žemaitės skveras Vilniuje

Nacionalinė reikšmė

- Birutės parkas Palangoje
- Laisvės alėja Kaune
- Katedros aikštė Vilniuje
- Lukiškių aikštė Vilniuje
- Užutrakio dvaro parkas
- Vingio parkas Vilniuje
- Kalnų parkas Vilniuje
- Vinco Kudirkos aikštė Vilniuje
- Nepriklausomybės aikštė Vilniuje

U2. Įsivertinkite viešosios erdvės reikšmę mieste. Tai padės objektyviai pasirinkti pagrindines suinteresuotąsias šalis.

Atsakykite į žemiau pateiktus klausimus, savo atsakymus ties kiekvienu klausimu vertindami skalėje nuo 1 iki 10. Prie kiekvieno klausimo pateikti pavyzdžiai padės orientuotis skalėje.

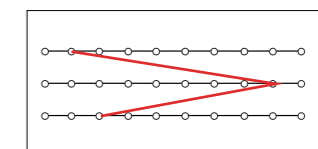
Miesteliams naudokitės šia skalės dalimi

Kas naudojasi šia vieša erdve?	naudojasi kaimynija ar vietos bendruomenė	atvažiuoja gyventojai iš kitų miesto rajonų	tai lankytinas objektas, lankosi svečiai iš kitų Lietuvos miestų
Kokia memorialinė reikšmė priskiriama šiai erdvei?	memorialinės reikšmės nėra	tai miestui / miesteliui reikšminga memorialinė erdvė	tai nacionalinės reikšmės memorialinė erdvė
Kokia kolektyvinė atmintis asocijuojama su šia erdve?	sunku įvardinti pavyzdį	su šia erdve siejamos miesto / miestelio reikšmės asociacijos (pavyzdžiui, Klaipėdos jūros šventė, Kaziuko mugė Vilniaus Gedimino prospekte)	su šia erdve siejamos nacionalinės reikšmės asociacijos (pavyzdžiui, Dainų šventė Vilniaus Vingio parke)
Viešosios erdvės reikšmė	Lokali / Seniūnijos / Mikrorajono	Miesto / Miestelio / Savivaldybės	Nacionalinė

Rezultatas

Įvertinkite, kaip atrodo jūsų atsakymų visuma sujungdami jūsų pažymėtus taškus į grandinę. Gautas vaizdas schematiškai parodo, kiek dėmesio turėtumėte skirti visuomenės dalyvavime šiame projekte. Viešosios erdvės reikšmė vertinama pagal aukščiausią tašką, net jei kiti klausimai gavo žemesnį įvertinimą.

Įsivertinus, kokios reikšmės yra viešoji erdvė (lokaliai, miesto/miestelio ar nacionalinės), galima taikyti metodus, padedančius objektyviai pasirinkti pagrindines suinteresuotąsias visuomenės grupes. Vienas tokių metodų – kartografinė analizė, kuri bus aprašoma sekančiame žingsnyje *Suinteresuotų šalių analizė*.

02 Suinteresuotų šalių analizė

Tam, kad galėtumėte kokybiškai įtraukti visuomenę į viešųjų erdvių projektus, reikėtų suprasti, kokios yra svarbiausios interesų grupės.

Visų pirma, bet koks dalyvavimo procesas turi užtikrinti visų projektu suinteresuotų šalių įsitraukimą. Čia svarbu išskirti pagrindines jų grupes:

- suinteresuotoji visuomenė arba gyventojų segmentai, neturintys organizacinių formų;
- visuomeninės organizacijos, turinčios interesą pagal savo veiklos pobūdį;
- vietos verslai turi komercinį interesą vietovėje;
- įstatymais įtvirtintos kontroliuojančios institucijos.

Kiekvienos iš šių stambių grupių interesai dažniausiai bus skirtingi, o dar ryškesni skirtumai pasirodys analizuojant kiekvieną suinteresuotą šalį grupės viduje. Šis gidas padės susiorientuoti, kaip geriau pažinti skirtingus interesus, valdyti rizikas ir siekti visoms pusėms palankaus rezultato.

Suinteresuotoji visuomenė

Norint identifikuoti, kas sudaro suinteresuotą visuomenę, svarbu suvokti skirtumą tarp plačiosios visuomenės ir suinteresuotosios projekto kontekste.

Plačioji visuomenė – tai asmenų, gyvenančių tam tikroje teritorijoje, sąveikaujančių ir turinčių bendrą kultūrą, visuma. Šiame kontekste tai yra visi, kurie neturi intereso konkretaus viešosios erdvės projekto atžvilgiu.

Suinteresuotoji visuomenė – tai tie asmenys ar jų grupės, kurie turi interesą dėl vykstančių veiklų ar sprendimų konkretaus projekto atveju. Interesai gali būti susiję tiesiogiai su projektu (rekreacinis potencialas, žaidimai, sportas) ir netiesioginiai (pakitusi turto vertė, padaugėję lankytojų vietovėje, sunkiau rasti vietą automobiliui ir pan.).

Plačiąją ir suinteresuotą visuomenę į projektą įtraukiame skirtingai. Kaip minėta, plačioji visuomenė intereso neturi, todėl ją užtenka informuoti tokiu būdu didinant pasitikėjimą valdžios institucijomis, tvarkomos vietovės žinomumą ir pan. Suinteresuotą visuomenę būtina įtraukti į sprendimus, nes tai turi įtakos projekto sėkmei. Nuolatinis pozityvių ryšių palaikymas ir suinteresuotųjų visuomenės narių įtraukimas į projekto eigą užtikrins sklandų projekto įgyvendinimą, o bendradarbiavimas ir partnerystė tarp skirtingų suinteresuotųjų šalių kurs sinergiją.

Svarbu paminėti, kad suinteresuotosios visuomenės laukas plečiasi augant projekto reikšmei nuo lokaliai iki miesto ar net nacionalinės. Toliau aptarsime, kaip identifikuoti konkretaus projekto suinteresuotąsias šalis ir įvertinti projekto reikšmę.

Kaip identifikuoti suinteresuotąsias šalis?

Suinteresuotųjų šalių identifikavimas padės numatyti suinteresuotųjų lūkesčius bei matomas problemas ir tinkamai tam pasiruošti.

Sudarant suinteresuotų šalių sąrašą vadovaukitės šiais principais:

- Identifikuoti suinteresuotąsias šalis **kiek įmanoma anksčiau**, kad galėtumėte tinkamai pasiruošti ir valdyti rizikas.
- Projekto pradžioje tą detalai padaryti sudėtinga dėl objektyvių nežinomųjų, riboto projekto laiko ir resursų, todėl ankstyvu identifikavimu neapsiribokite

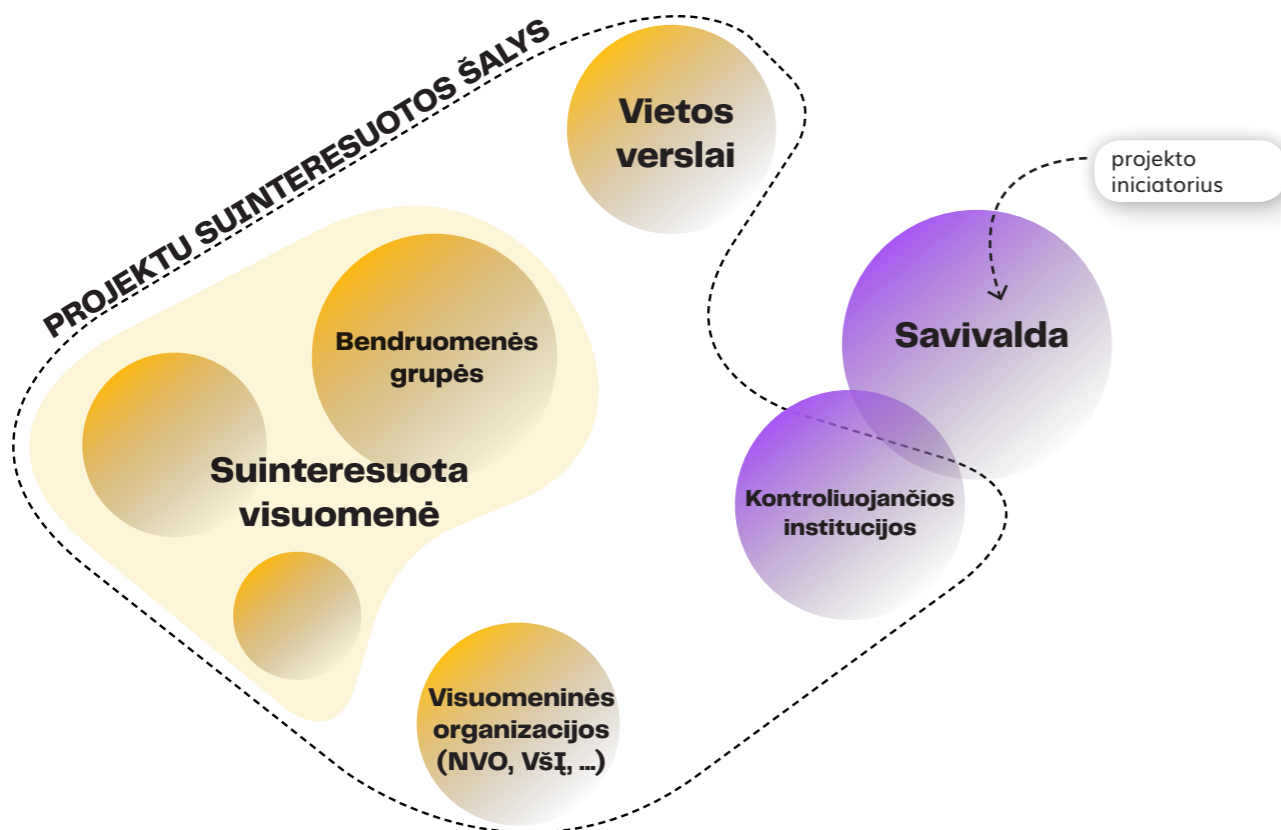
ir šį žingsnį kartokite viso projekto metu.

- Ne visos suinteresuotosios šalys yra aktyvios ar išvis girdimos pradiname projekto etape, tad jas sunku identifikuoti ir išskirti. Dažniausiai tai pažeidžiamiausios socialinės grupės. Jūsų tikslas yra sukurti balansą ir **sudaryti sąlygas negirdimoms socialinėms grupėms būti išgirstoms** nepaisant jų pradinių galimybių atstovauti savo interesus.

Sąrašą susidaryti padės žemiau detalizuoti rodikliai. Atsižvelgę į juos visus, turėsite gerą pradžią darbu su suinteresuotomis šalimis.

2.2 Metodai suinteresuotųjų šalių identifikavimui.

2.1 Pagrindinės projektu suinteresuotų šalių grupės.

400 m spindulio teritorija

Kaip minėta skiltyje *Kaip identifikuoti suinteresuotą žalią?* vienas iš suinteresuotų žalių identifikavimo rodiklių yra teritorija. Tai svarbus rodiklis, nes leidžia įvertinti labiausiai suinteresuotus pagal geografinę lokaciją ir užfiksuoti suinteresuotą vietos bendruomenę. Laikoma, kad socialiniai, komerciniai ir kiti panašūs ryšiai mezgasi pėsčiomis lengvai įveikiamu atstumu ir sudaro pagrindą kaimynystei formotis. Šiuo aspektu objektyviu kriterijumi laikomas 400 m arba 5 minučių atstumas, kurį žmogus renkasi eiti pėsčiomis (o ne važiuoti).

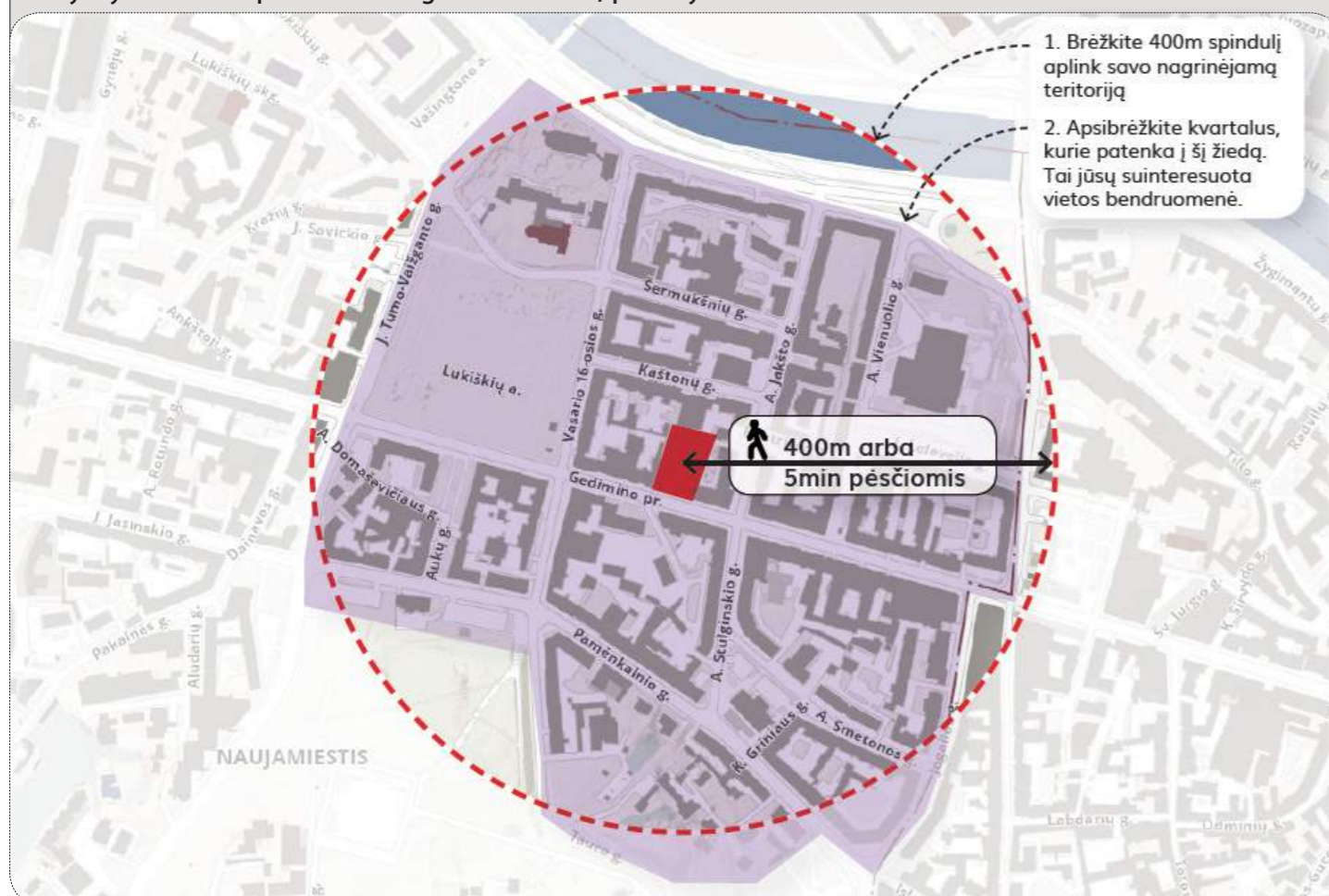
Taigi teritorijos įsivertinimui atliekama kartografinė analizė, susidedanti iš dviejų žingsnių:

1. 400 m spindulio apskritimas, apibrėžiamas aplink pasirinktą viešąją erdvę.
2. Apibrėžiami kvartalai, kurie patenka į šį žiedą. Tai jūsų suinteresuota vietos bendruomenė arba kasdieniniai viešosios erdvės lankytojai.

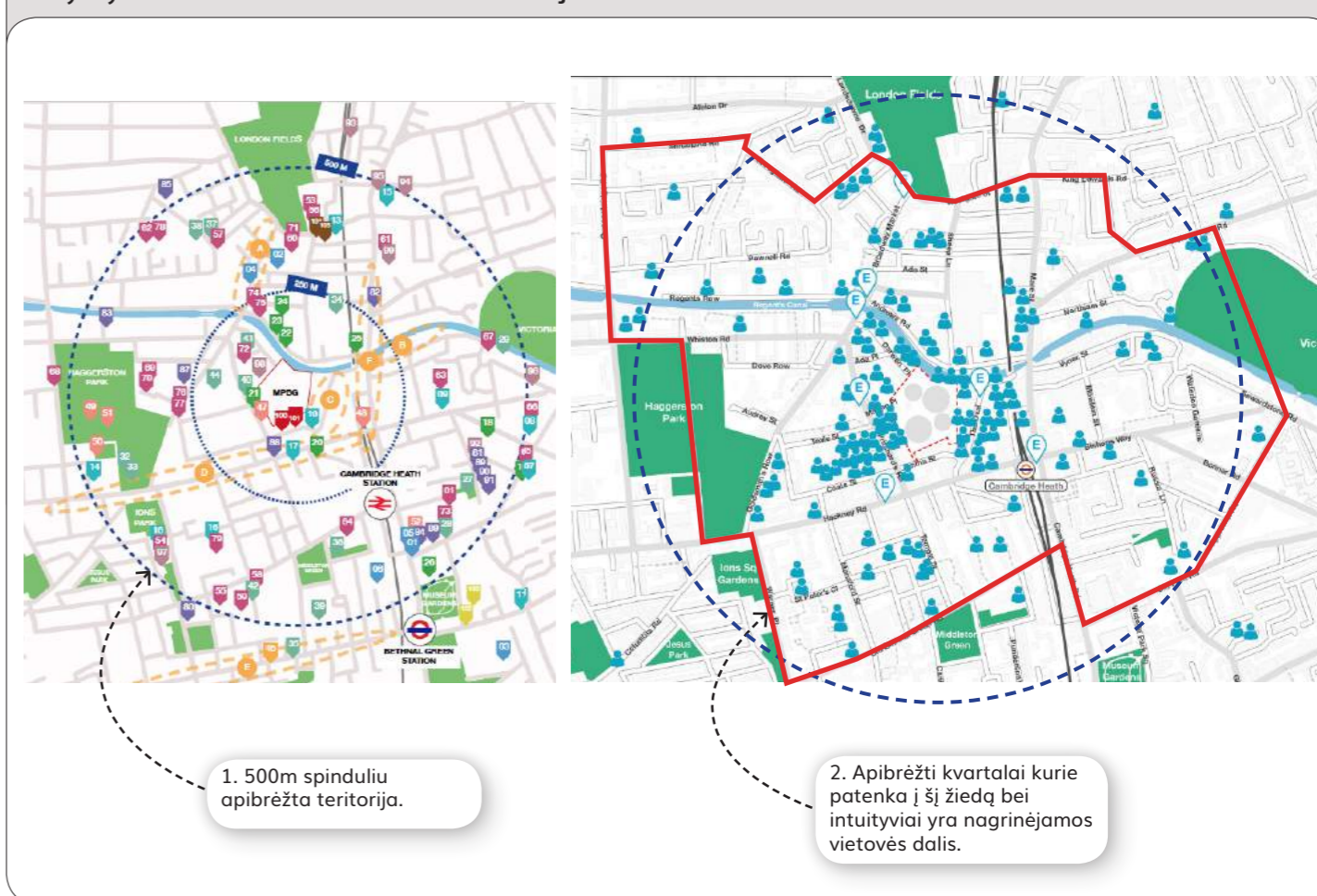
Verta atkreipti dėmesį į tai, kad miesto urbanistinis audinys nėra vienalytis, todėl į šį metodą reikėtų žiūrėti kritiškai ir atsižvelgti į šiuos aspektus:

- Viešoji erdvė gali būti 400 m spinduliu nuo tam tikro kvartalo, tačiau be palankaus gatvių išdėstymo bei rajono pralaidumo tikrasis atstumas daug didesnis. Tokiu atveju, siekiant nustatyti šį spindulį, galima naudoti geografinės informacijos sistemos (GIS) programinę įrangą, atliekant kelių tinklo analizę, arba pasitelkti internetinius žemėlapius (pavyzdžiui, „Google“ žemėlapius) ir patikrinti vidutinį ėjimo laiką.
- Viešosios erdvės vieta gali turėti įtakos spindulio dydžiui, jei ji yra mieste, kaime ar priemiestyje, šalia upės kranto, kalvotoje vietovėje ir pan. Pavyzdžiui, vietovei esant palei upės krantą ar geležinkelį, kuomet nėra perėjų. Tokios zonos yra atkirstos nuo nagrinėjamos teritorijos, nors žemėlapyje ir patenka į apskritimą.
- Jei tiksliniai vartotojai yra žmonės su negalia, pagyvenę žmonės ar vaikai, tai spindulys turėtų būti sumažintas iki 300 m.
- Gali egzistuoti pavojingomis laikomos zonos, kurių žmonės vengia. Pasitikrinkite kriminogeninę situaciją (<https://maps.ird.lt/map/>) ir įvertinkite ar dėl sprendimų reikėtų konsultuotis su policijos atstovais.

Pavyzdys – 400 m spindulio kartografinė analizė, pritaikyta Vilniaus Žemaitės skverui

Pavyzdys – Marian Place Gasholder Site atvejis

Savivaldybės skatinamos į 400 m spindulio kartografinę analizę žiūrėti lanksčiai ir pasitelkti intuityvų vietos pažinimą, kaip būdą pritaikyti šį metodą individualiai projekto situacijai.

Tai ypač svarbu mažesnio tankio miesteliuose, kur apgyvendinimas yra sporadiškas, o 400m spindulys nebūtinai koreliuos su intuityviomis vietovės ribomis. Intuityvioms riboms identifikuoti apsilankykite vietovėje, kalbėkitės su vietos lyderiais.

Žemiau pateiktas pavyzdys iš Londone vykdomo *Marian Place* projekto. Jame taikomas 500m spindulys, bet apibrėžti kvartalai išeina už jo ribų, nes pasitelkus intuityvų vietovės pažinimą, vietos bendruomenės ribos pritaikytos pagal kitų viešųjų erdvių, kanalo ir gatvių tinklo išsidėstymą.

Atkreipkite dėmesį, kad spindulio didinimas nebūtinai reiškia kokybiškesnį įtraukimą. Didesnis spindulys reikš didesnę imtį. Todėl pasverkite turimus resursus ir įvertinkite, ar sugebėsite kokybiškai išpildyti dalyvavimo procesą didesniame plote.

Svarbu paminėti, kad bet koks suinteresuotų žalių sąrašas nėra baigtinis ir visada gali būti pildomas. Dalyvavimo procesai turi būti atviri visiems, norintiems dalyvauti, o į procesus turi galimybę įsitraukti savo iniciatyva visi norintys nepriklausomai nuo jų gyvenamos vietos.

Kartografinės 400 m spindulio analizės taikymas skirtingos reikšmės projektams

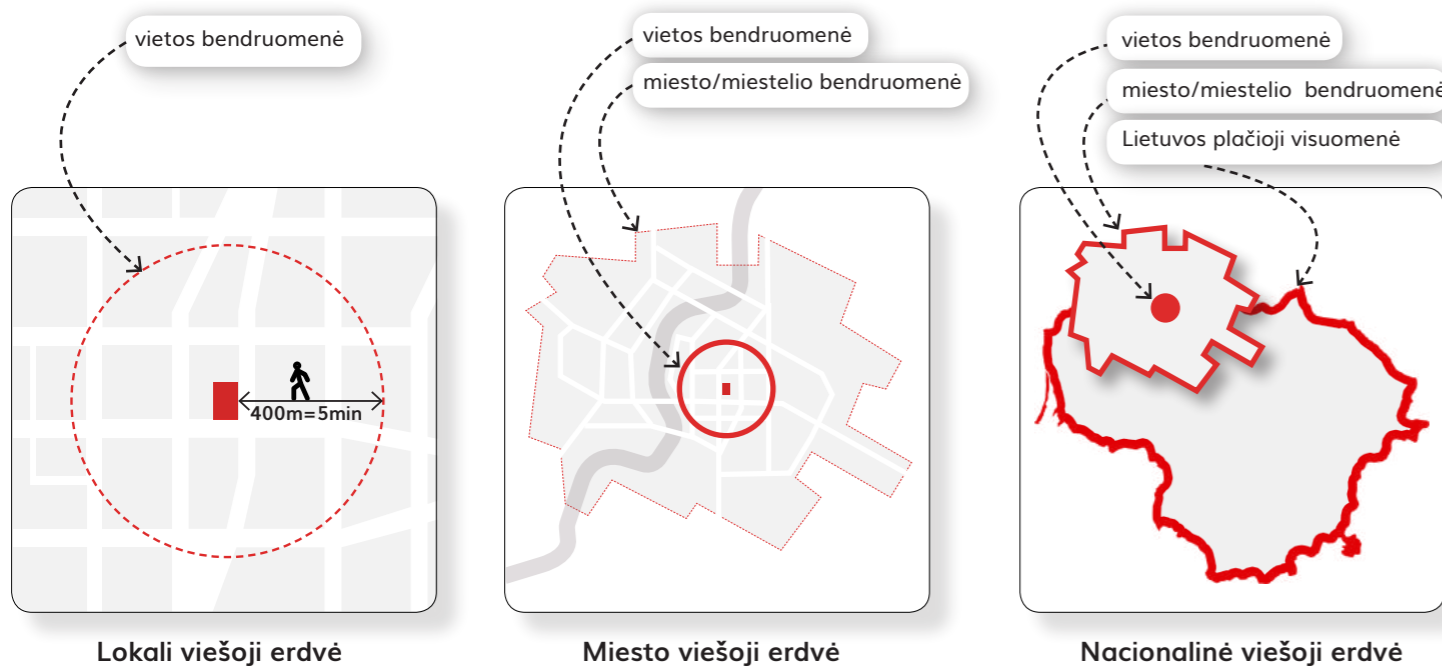
Nepriklausomai nuo to, kokios reikšmės yra viešoji erdvė – lokali, miesto ar nacionalinės – kartografinė 400 m spindulio analizė bus taikoma vienodai. Tačiau miesto ir nacionalinės reikšmės projektuose įvedamas papildomas kompleksškumas:

- Pirmuoju, lokali viešosios erdvės atveju, jums reikės dirbti su suinteresuota vietos bendruomene, kurią identifikuosite kartografinės analizės būdu naudodami 400 m spindulį.
- Antruoju, miesto viešosios erdvės atveju, svarbiausia išlieka ta pati suinteresuota vietos

bendruomenė, kuriai turite skirti daugiausia dėmesio. Tačiau turite atsižvelgti ir į projektą įtraukti ir viso miesto bendruomenę. Darbui šioms dviem bendruomenėms taikysite skirtingas priemones.

- Kalbant apie nacionalinės reikšmės viešąją erdvę, svarbiausia išlieka vietos bendruomenė, tada miesto gyventojai ir galiausiai prisideda visos valstybės gyventojai arba plačioji visuomenė, kuri informuojama apie viešosios erdvės pokyčius viso projekto metu.

Taigi apibrėžus teritorinį lauką, su kurio žmonėmis dirbsite, galite pereiti prie kito žingsnio – suinteresuotų šalių matricos.

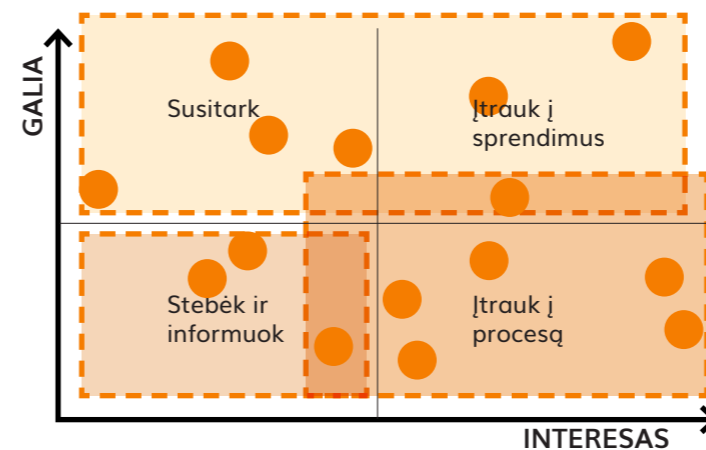
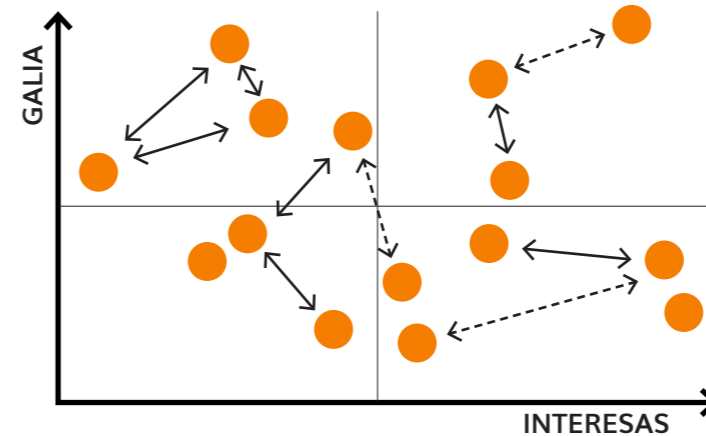
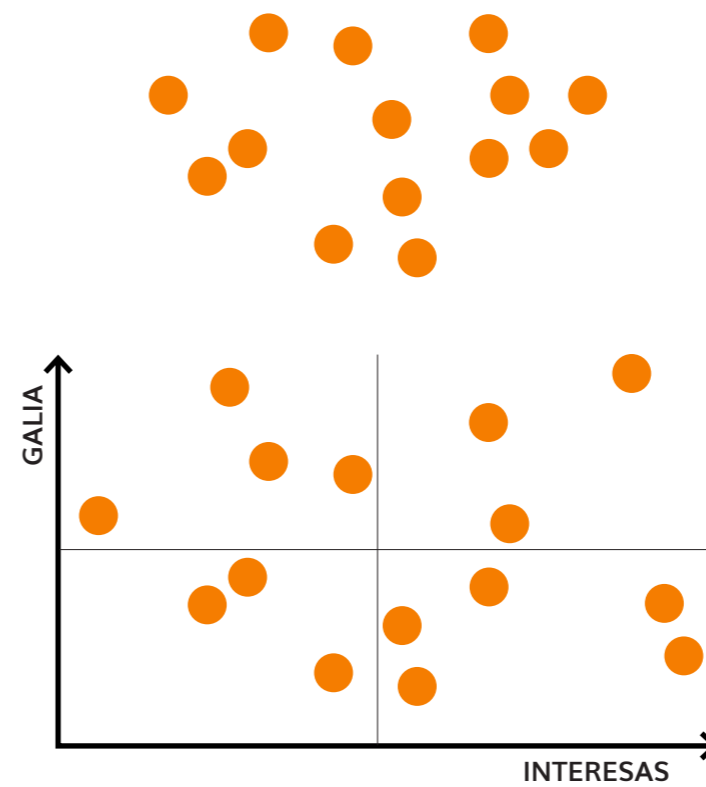
2.3 Suinteresuotosios visuomenės pagal identifikuotą viešosios erdvės reikšmę mieste.

Suinteresuotųjų šalių matrica

Svarbu atkreipti dėmesį, kad ne su visomis suinteresuotomis šalimis dirbti reikia vienodai. Suinteresuotosios šalys turi skirtingą įtaką (galia) ar susidomėjimą (interesa) vykdomu projektu. Būtent šiuo pagrindu sukuriame suinteresuotųjų šalių matricą, kuri grafiškai atvaizduoja socialinę ir institucinę struktūrą, padeda suprasti esamą socialinį tinklą ir jo dinamiką bei identifikuoti strategiją tolimesniam darbui.

Galia (angl. power) – institucinė, finansinė ir/ arba socialinė subjekto įtaka projekto sprendimų priėmimo procesui.

Interesas (angl. affinity) – subjekto susidomėjimas ir įsipareigojimas projektui.

2.4 Suinteresuotųjų šalių galios ir intereso matricos sudarymo seka.

01 Remdamiesi šio skyriaus medžiaga sudarykite visų su projektu susijusių suinteresuotųjų šalių sąrašą. Užtikrinkite, kad visi skirtingi veikėjai būtų pažymėti ir būtų atstovaujamos visos socialiai pažeidžiamos grupės ir mažumos.

02 Išdėstykite kiekvieną suinteresuotą šalį matricoje, atsižvelgdami į jos galios bei intereso lygmenį projekto atžvilgiu.

Vertinkite faktinį suinteresuotųjų šalių susidomėjimą. Tačiau galios ašyje projektuokite patys, kiek galios norite suteikti kiekvienai grupei šiame projekte.

03 Analizuokite suinteresuotųjų šalių tarpusavio santykių ir jį pažymėkite rodyklėmis. Įvertinkite, ar tai glaudžiai, ar silpnai bendradarbiaujančios suinteresuotosios šalys, galbūt tarp jų egzistuoja konfliktiškas ryšys ar neutralus santykis.

Tai padės modeliuojant dalyvavimo renginius. Jei tarp suinteresuotųjų šalių identifikuojate konfliktą, tuomet, greičiausiai tokių suinteresuotųjų šalių prie vieno stalo nesodinsite. Jei suinteresuotosios pusės sutaria, stenkitės užtikrinti šių suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą arba organizuokite bendrus šių suinteresuotųjų grupių susitikimus.

04 Priklausomai nuo dviejų matricoje esančių rodiklių – galios ar intereso – skirtingiems ketvirčiams, kuriuose atsiduria suinteresuotoji šalis, turi būti pritaikomi skirtingi visuomenės įtraukimo būdai. Pavyzdžiui, suinteresuotosios šalys, turinčios didelį susidomėjimą (interesa) vykdomu projektu, tačiau neturinčios didelės galios, turėtų būti įtraukiamos kūrybinių dirbtuvių ar diskusijų metodais.

Jei jūsų projekto laiko ir finansiniai resursai labai riboti vadovaukitės šia matrica atsirinkdami, su kuriomis suinteresuotomis šalimis dirbti svarbiausia.

Pavyzdys – suinteresuotų šalių galios ir intereso matrica, pritaikyta Vilniaus Žemaitės skverui

01 Sudarome suinteresuotų šalių, kurios patenka į 400m spindulio plotą, sąrašą, jas grupuojame pagal tai, kokį sektorių atstovauja.

Gyventojai arba vietos bendruomenė:

- A Jakšto g.
- Šermukšnių g.
- Vasario 16–tosios g.
- Kaštonų g.
- Gedimino prospektas 18 – 42
- Vilniaus g. 2–13
- Jogailos g. 3–16
- Pamėnkalnio g. 1–40
- Juozo Tumo Vaižganto g. 1–11
- A .Goštauto g. 1–6

Viešasis sektorius:

- LR Aplinkos ministerija
- LR Žemės ūkio ministerija
- LR Konstitucinis teismas
- Vilniaus apygardos teismas
- LR Teisingumo ministerija
- LR Specialiųjų tyrimų tarnyba
- Lietuvos statistikos departamentas
- Muitinės departamentas prie LR Finansų ministerijos
- LR Valstybės kontrolė
- Ekonomikos ir inovacijų ministerija

Socialinės paslaugos:

- Lietuvos medicinos biblioteka
- VŠĮ Centro poliklinika
- Lietuvos ypatingasis archyvas
- Darželis „Vaikystės sodas“
- Privatus vaikų darželis „Mėnulio vaikai“
- Privati pradinė „Apvalaus kvadrato mokykla“
- Lietuvos muzikos ir teatro akademija
- VŠĮ Vilniaus technologijų mokymo centro Informacinių ir vizualinių technologijų skyrius
- Vilniaus šachmatų ir šaškių sporto mokykla

Komercinis sektorius:

- Dviračių taisykla „Ponas dviratis“
- Dviračių parduotuvė „STILLBMX“
- Muzikos prekių parduotuvė „iMuzika“
- Režisieriaus Arūno Matelio studija „Studio Nominum“

- Optika „Vision Express“
- Estetinės odontologijos ir implantologijos klinika „GIDENTA“
- Vertimų biuras „ASAP vertimai“
- Baras „Opera club“
- Hostelis „Opera Vilnius“
- „Bernelių užėiga“
- Parduotuvė „IKI Express“

Religinės organizacijos

- Vilniaus Šv. Apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčia
- Vilniaus karilionas

Kultūrinės paslaugos ir organizacijos:

- Kino teatras „Skalvija“
- B. Grincevičiūtės memorialinis butas–muziejus „Beatričės namai“
- Vytauto Kasiulio dailės muziejus
- Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
- Valstybinis Vilniaus mažasis teatras
- Venclovų namai–muziejus
- Vinco Mykoliaičio–Putino memorialinis butas
- Vinco Krėvės–Mickevičiaus memorialinis butas–muziejus
- Vilniaus Etninės kultūros centras
- Okupacijos ir laisvės kovų muziejus
- Lietuvos muzikų sąjunga

Šios viešojo sektoriaus organizacijos į suinteresuotų šalių lauką pakliūna ne kaip savo funkcijas vykdančios institucijos, bet kaip kelis šimtus darbuotojų turinčios įstaigos, kurių darbuotojai yra suinteresuoti leisti laiką Žemaitės skvere.

Su skveru tiesiogiai ribojasi šių įstaigų kiemai, todėl jos turi gerokai didesnį suinteresuotumą, negu tik darbuotojų interesas ilsėtis skvere.

Ugdymo įstaigos irgi turi gerokai didesnį suinteresuotumą, negu tik darbuotojų interesas ilsėtis skvere, nes erdvė gali būti pritaikyta vaikų užsiėmimams, praleidžiamas laikas lauke.

Komercinio sektoriaus atstovai turės ne tik darbuotojų rekreacinius poreikius, bet pagal vykdomą veiklą gali turėti ir komercinį interesą, pavyzdžiui, norėti lauko staliukų, intensyvesnio pėsčiųjų judėjimo ir pan.

Pavyzdys (tęsiama)

Papildome sąrašą šalimis, kurios į 400m spindulio plotą nepatenka, bet turi interesą pagal savo veiklos pobūdį ir galiojančią tvarką:

- Seniūnas
- Seniūnaitis
- Kultūros paveldo departamentas (Žemaitės paminklas, Kultūros vertybių registro nr. 7426)
- Lietuvos rašytojų sąjunga
- Visuomeninė želdynų ir želdinių apsaugos ir priežiūros komisija prie Vilniaus miesto savivaldybės administracijos
- Poezijos pavasario renginių organizatoriai
- Vaikai ir tėvai (vaikų žaidimo aikštelė)
- Paaugliai (paauglių pamėgta laiko praleidimo vieta)
- Medžių gynėjai (dėl brandžių medžių išsaugojimo)
- Vilniaus miesto bendruomenė (Žemaitės skveras yra miesto reikšmės viešoji erdvė)

Toliau tyrinėjame socialinius rodiklius.

Gyventojų amžius Naujamiesčio seniūnijoje: 0–10 m. 2298, 11–20 m. 2834, 21 – 30 m. 3358, **31 – 40 m. 7715, 41 – 50 m. 5166**, 51 – 60 m. 3758, 61 – 70 m. 3411, 71 – 80 m. 1912.

Pajamos Vilniuje: Sodros 2021 m. duomenimis vilniečių vid. pajamos siekė 1830 eurų (prieš mokesčius).

Nedarbingumas Vilniuje: 2021 m. Lietuvos statistikos departamento duomenimis Vilniuje užimtumo lygis – 82,5%.

Nusikalstamumas Naujamiestyje: 2019 m. duomenimis nusikaltimų skaičius 1000 gyventojų per metus Naujamiestyje yra ~27 nusikaltimai. 90 proc. jų sudaro vagystės be smurto ir fizinio smurto nusikaltimai.

Šie rodikliai nuo platesnio konteksto rodiklių menkai skiriasi, tad Žemaitės skverui papildomų dedamųjų neatskleidė. Tačiau kitų projektų atvejais šie rodikliai galėtų atskleisti tokius pavyzdžius:

- didesnis senjorų procentas;
- tautinių mažumų gyvenama vietovė;
- saugumo iššūkis dėl didesnio nusikalstamumo;
- daugiau jaunų šeimų ir poreikis vaikų erdvėms;
- žemos pajamos ir aukštas nedarbas;
- kita...

Atsižvelgiant į Vilniaus bendrojo plano duomenis aplinkinės teritorijos pakliūna į žaliųjų plotų pasiekiamumo zoną, kurioje gyventojai nutolę nuo želdynų 200 m spinduliu. Nors pagal bendrąjį planą rajone žaliųjų plotų rekreacijai nestinga, bet reikėtų atsižvelgti į užstatymo intensyvumą ir daryti išvadą, kad aplink gyvenantiems tema aktuali ir jie norėtų pasisakyti ir būti išgirsti.

Apibendrinus, socialiniai rodikliai, ne tik padeda identifikuoti papildomas suinteresuotas socialines grupes, bet ir veda prie teritorijos analizės – galima daryti išvadą, kokie klausimai bus itin aktualūs konsultacijų metu.

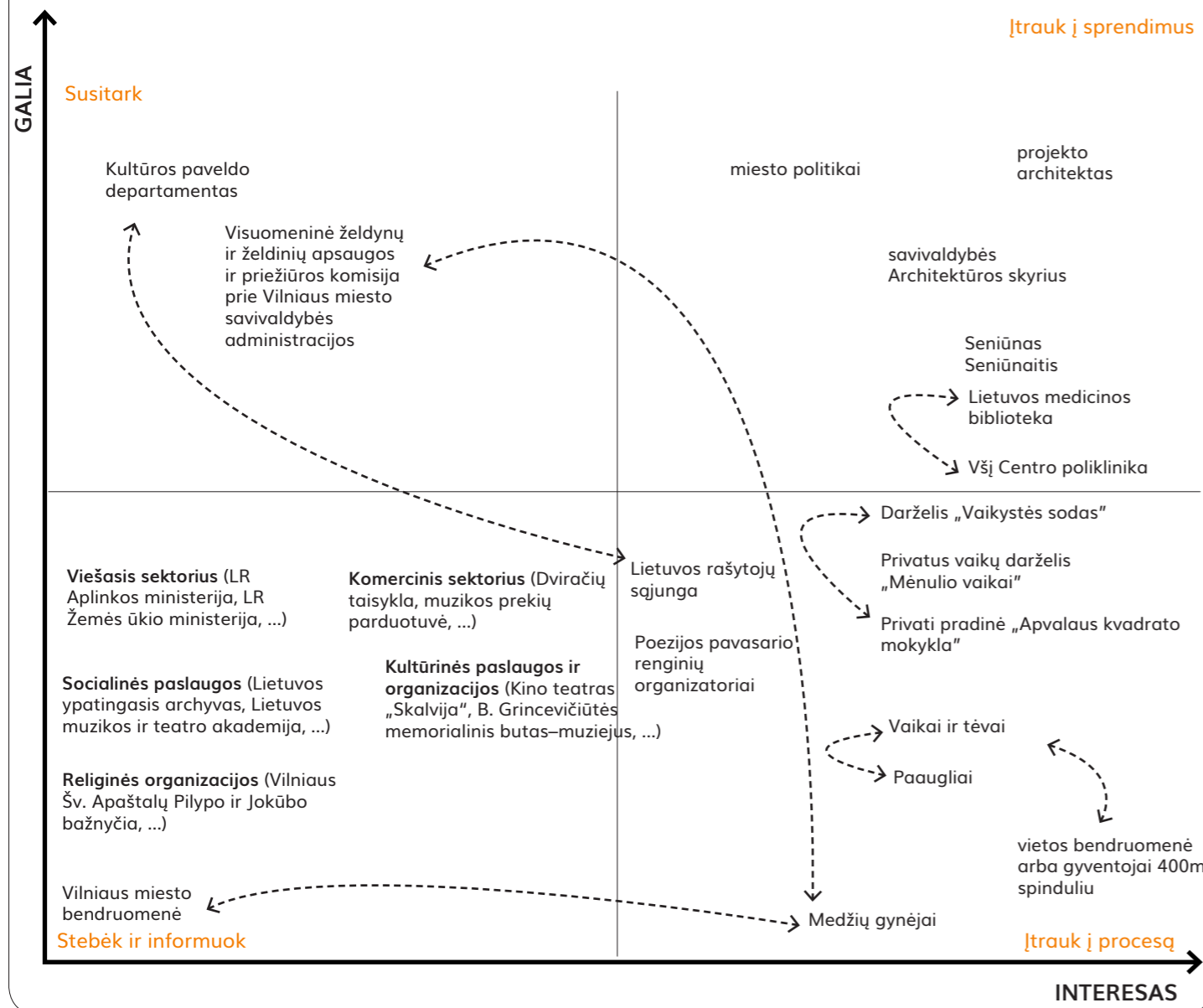

2.5 Žemaitės skveras. Šaltinis: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:C5%BDemait%C4%97_Square,_Vilnius,_April_2015_\(03\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:C5%BDemait%C4%97_Square,_Vilnius,_April_2015_(03).JPG)

Pavyzdys (tęsiama)

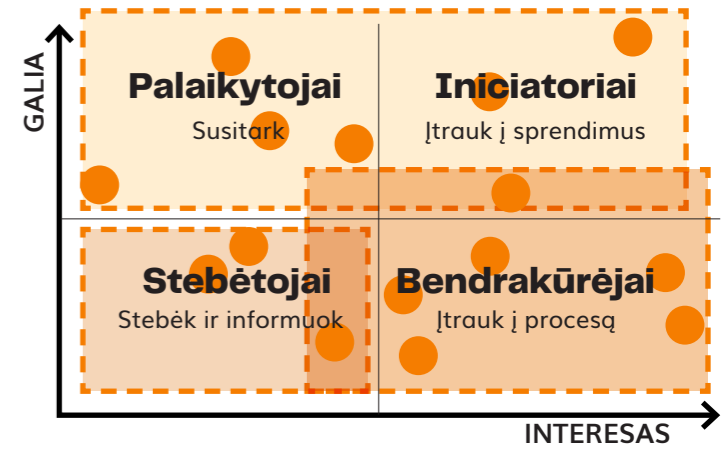
02 Pozicionuojame suinteresuotas šalis galios ir intereso matricioje. Projektu silpniau suinteresuotas šalis galima grupuoti, pavyzdžiui, apibendriname komercinio sektoriaus atstovus, socialinių paslaugų atstovus ir pan.

03 Identifikuojame ryšius tarp suinteresuotų šalių ar jų grupių. Tai padės ateityje modeliuojant dalyvavimo procesą.

Kaip dirbti su skirtinguose matricos kampuose esančiomis suinteresuotomis šalimis?

Remiantis galios ir intereso matrica, visas suinteresuotas šalis galime suskirstyti į keturias grupes. Trumpai aptarsime, kaip skirtingai dirbti su šiomis grupėmis kuriant ir įgyvendinant visuomenės įtraukimą į viešųjų erdvių projektus.

2.6 Suinteresuotų šalių matrica.

Palaikytojai

Turi didelę galią, bet neturi intereso

Pagrindinis tikslas dirbant su šia grupe – užtikrinti, kad turite jų palaikymą. Šių suinteresuotų šalių nebūtina įtraukti į visus etapus, tačiau reikėtų informuoti, bendradarbiauti įstatymų nustatyta tvarka ir prirėkus, organizuoti atskirus susitikimus išklaustant pastabas.

Pavyzdžiai: kiti savivaldybės skyriai, meras, institucijos įgyvendinančios kontrolę ir apsaugą (kultūros paveldo departamentas, aplinkos apsaugos departamentas, Valstybinė kultūros paveldo komisija ir pan.).

Iniciatoriai / Įgyvendintojai

Turi didelį interesą ir galią

Šiame matricos kvadrante esančios suinteresuotos šalys yra pagrindinės projekto grupės, nes turi didžiausią galią sprendimų priėmimo. Tarp šių suinteresuotų šalių svarbu nuolat palaikyti bendrą viziją dėl projekto tikslų ir taikomų priemonių. Jei tarp šių suinteresuotų šalių iškyla konfliktas ar nesutarimai, jie turi būti iš karto sprendžiami viduje.

Pavyzdžiai: savivaldybės skyriai, kurie planuoja ir įgyvendina visuomenės dalyvavimo procesą; miesto politikai, kurie domisi procesu ir jį palaiko.

Stebėtojai

Turi mažą interesą ir neturi galios

Šias suinteresuotas šalis galime apibendrinti kaip stebėtojus, kuriuos svarbu informuoti apie projektą. Taip pat šių šalių įtraukimo į viešosios erdvės projektą laipsnį – ar užteks tik informuoti, ar reikės ir konsultuoti (pavyzdžiui, atlikti apklausą) – nustatysite pagal viešosios erdvės lygį (daugiau apie tai – kitoje dalyje).

Pavyzdžiai: miestiečiai gyvenantys toli nuo projekto lokacijos ir pan.

Bendrakūrėjai

Turi didelį interesą, bet neturi galios

Šios matricos dalies grupės yra pagrindinės visuomenės dalyvavimo viešųjų erdvių projekte proceso dalyvės. Jos turi būti nuolat informuojamos, įtraukiamos, o pasibaigus veikloms, šioms grupėms turi būti suteiktas grįžtamasis ryšys apie tai, kaip jų dalyvavimas prisidėjo prie sprendimų. Tinkamai įtrauktos šios suinteresuotos šalys taps projekto palaikytojos, tačiau jei proceso metu suklystama arba pasirenkama neįtraukti – šios grupės gali tapti projekto priešininės. Bendrakūrėjams turėtų būti suteikiama daugiau galios priimant sprendimus nei stebėtojams.

Pavyzdžiai: vietos gyventojai, vietos naudotojai, medžių gynėjai ir pan.

2.7 Rekomenduojamas darbas su skirtingomis suinteresuotų šalių grupėmis pagal sudarytą matricią.

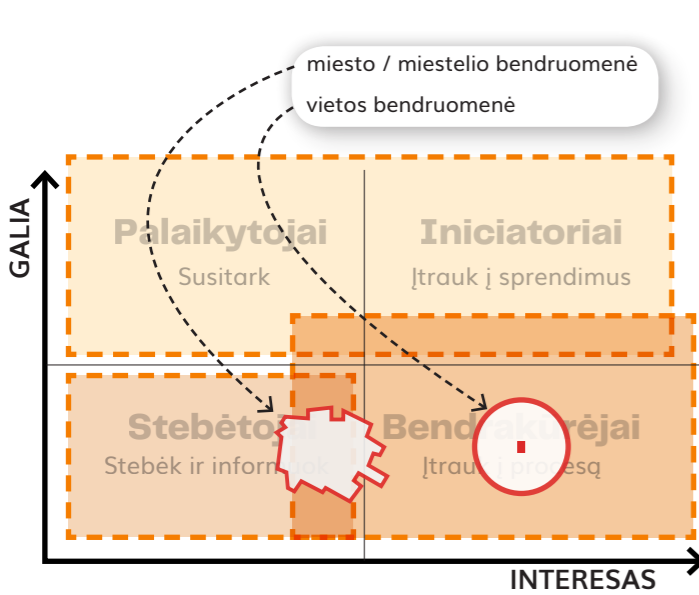
Kaip skirtingai dirbti su suinteresuotomis šalimis priklausomai nuo viešosios erdvės reikšmės: rajono, miesto/miestelio ir nacionalinės?

Lokali reikšmės viešoji erdvė

Su vietos bendruomene dirbkite, kaip su bendrakūrėjais.

Miesto/miestelio reikšmės viešoji erdvė

Šiuo atveju šalia įprastai identifikuojamos vietos bendruomenės teritoriniu pagrindu pridėdame dar vieną šalį – miesto/miestelio bendruomenę. Galios ir intereso skalėje ši suinteresuota šalis turėtų atsirasti stebėtojų dalyje. Miesto bendruomenę reikia ne tik informuoti, bet ir suteikti galimybę dalyvauti norintiems įsitraukti. Vis dėlto, daugiausiai resursų turėtų būti skirta tam, kad į dalyvavimo veiklas įsitrauktų 400 m spindulio analizės metu identifikuotos suinteresuotos šalys. keisti j: Kurdami projektavimo užduotį ar pačią erdvės koncepciją, stenkitės tarpusavyje derinti vietos bendruomenės ir miesto/miestelio gyventojų poreikius.

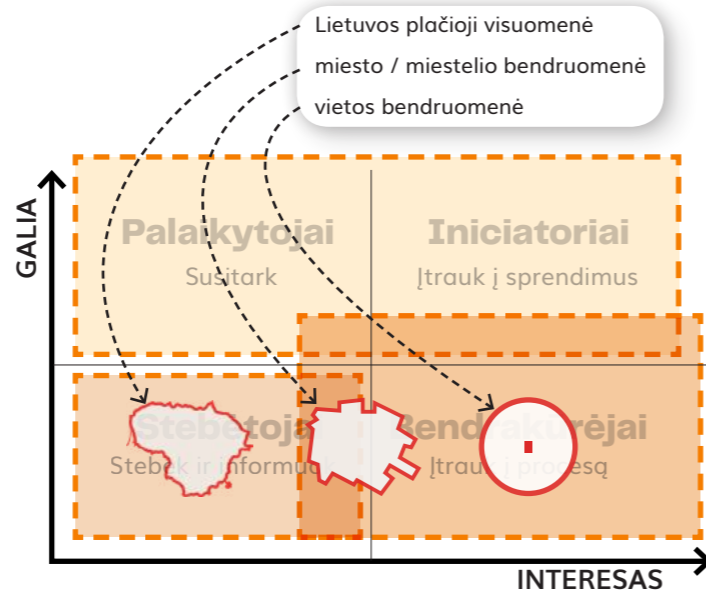

Miesto viešoji erdvė

Nacionalinės reikšmės viešoji erdvė

Viešajai erdvei turint nacionalinę reikšmę šalia vietos bendruomenės ir miesto/miestelio bendruomenės pridėdame naują suinteresuotą šalį – plačią visuomenę. Tokiu atveju interesų ir galios matricoje vietos bendruomenė ir miesto bendruomenė yra bendrakūrėjų ar stebėtojų kvadrante, o šalies – stebėtojų.

Nacionalinės reikšmės viešosios erdvės atveju, į visuomenės dalyvavimo procesus reikėtų aktyviai įtraukti vietos ir miesto gyventojus, o plačią visuomenę turėtų būti informuojama ir turėti galimybę konsultuoti dėl viešosios erdvės sprendimų. Nacionalinės reikšmės objektuose tarpusavyje derinkite vietos gyventojų, miestiečių ir plačiosios visuomenės poreikius.

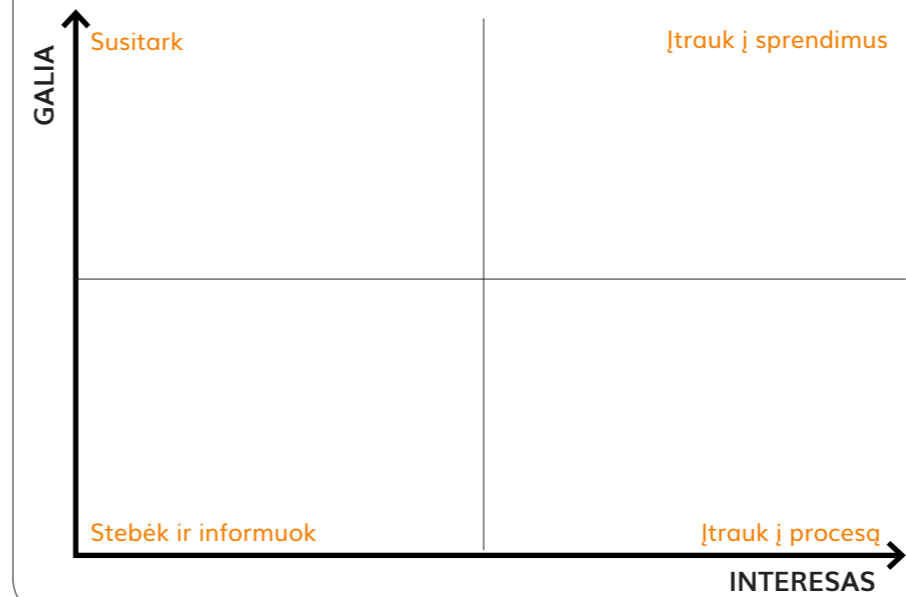

Nacionalinė viešoji erdvė

2.8 Miesto ir nacionalinės reikšmės viešosios erdvės projekta: vietos ir miesto bendruomenių išsidėstymas galios / intereso matricoje.

U3. Įsivardinkite suinteresuotas šalis ir sudarykite jų matricą. Numatykite, kaip skirtingai elgsitės su suinteresuotų šalių matricos ketvirčiais.

Vertinkite faktinį suinteresuotų šalių susidomėjimą. Tačiau galios ašyje projektuokite patys, kiek galios norite suteikti kiekvienai grupei šiame projekte.

Projekto eigoje sužinosite daugiau duomenų ir geriau pažinsite suinteresuotas šalis – matricą nuolat peržiūrėkite ir pritaikykite prie naujų aplinkybių

2.9 Plėnėras „Idėjų lysvė“ bendruomenės darže Pilaiteje, Vilniuje. Nuotr. Tado Botyriaus

Konfliktiškumas

Kai suinteresuotų šalių sąrašas yra aiškus, svarbu įvertinti galimą konfliktiškumą arba poliarizaciją tarp atskirų jų grupių ir savivaldos.

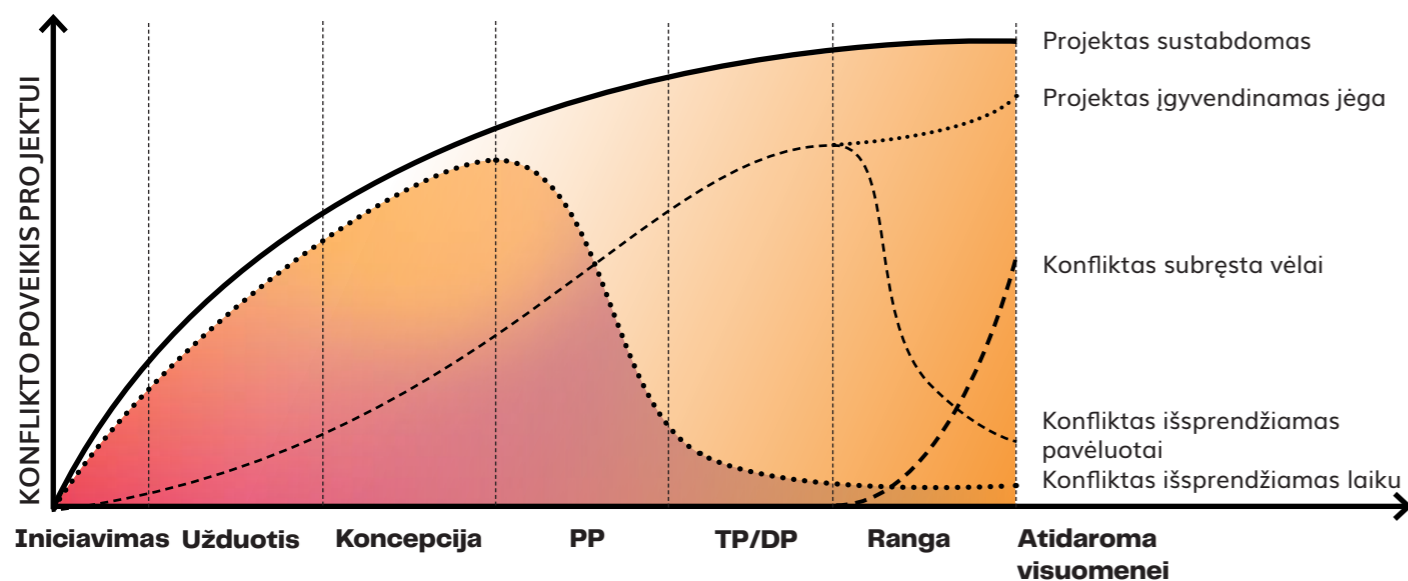
Inicijuotas projektas mobilizuoja skirtingas interesų grupes ir nuomonių poliarizacija išryškėja. Nei vienas projektas neišvengs nuomonių įvairovės ir tai reikėtų priimti kaip neišvengiamą aplinkybę ir projektą praturtinančią sąlygą. Tačiau aštrus nuomonių išsiskyrimas veda į konfliktines situacijas, kurios, jei laiku nesprenžiamos, sužlugdo projektą.

Ilustracija apačioje parodo, kad anksti identifikuotas ir išspręstas konfliktas nepaveikia projekto eigos. Delsiant spręsti, konfliktas gali neigiamai paveikti projekto įgyvendinimo programą. Įgyvendinimas jėga ar projekto sustabdymas užduoda prastą toną tolimai ateičiai ir iš tokio taško vykdamą sekantį projektą pajudėti bus dar sunkiau.

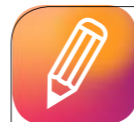
Kaip minėta, konfliktai kyla tarp visuomenės ir savivaldos, bendruomenių viduje ar tarp skirtingų suinteresuotų šalių grupių. Svarbu identifikuoti kuriomis kryptimis konfliktas vystosi ir pagal tai derinti suvaldymo žingsnius.

Dažnu atveju konfliktiškumas yra užprogramuotas ir nepriklauso nuo projekto sprendinių kokybės. Žvelgiant į pagrindines konfliktų priežastis pastebime, kad dauguma kyla dėl skirtingų vertybių, vykdomos veiklos pobūdžio, nepasitikėjimo institucijų darbu, neįsigilinimo į aplinkybes ar informacijos stokos. Daugumą šių priežasčių galima eliminuoti komunikacinėmis priemonėmis konfliktui nepasiekus piko.

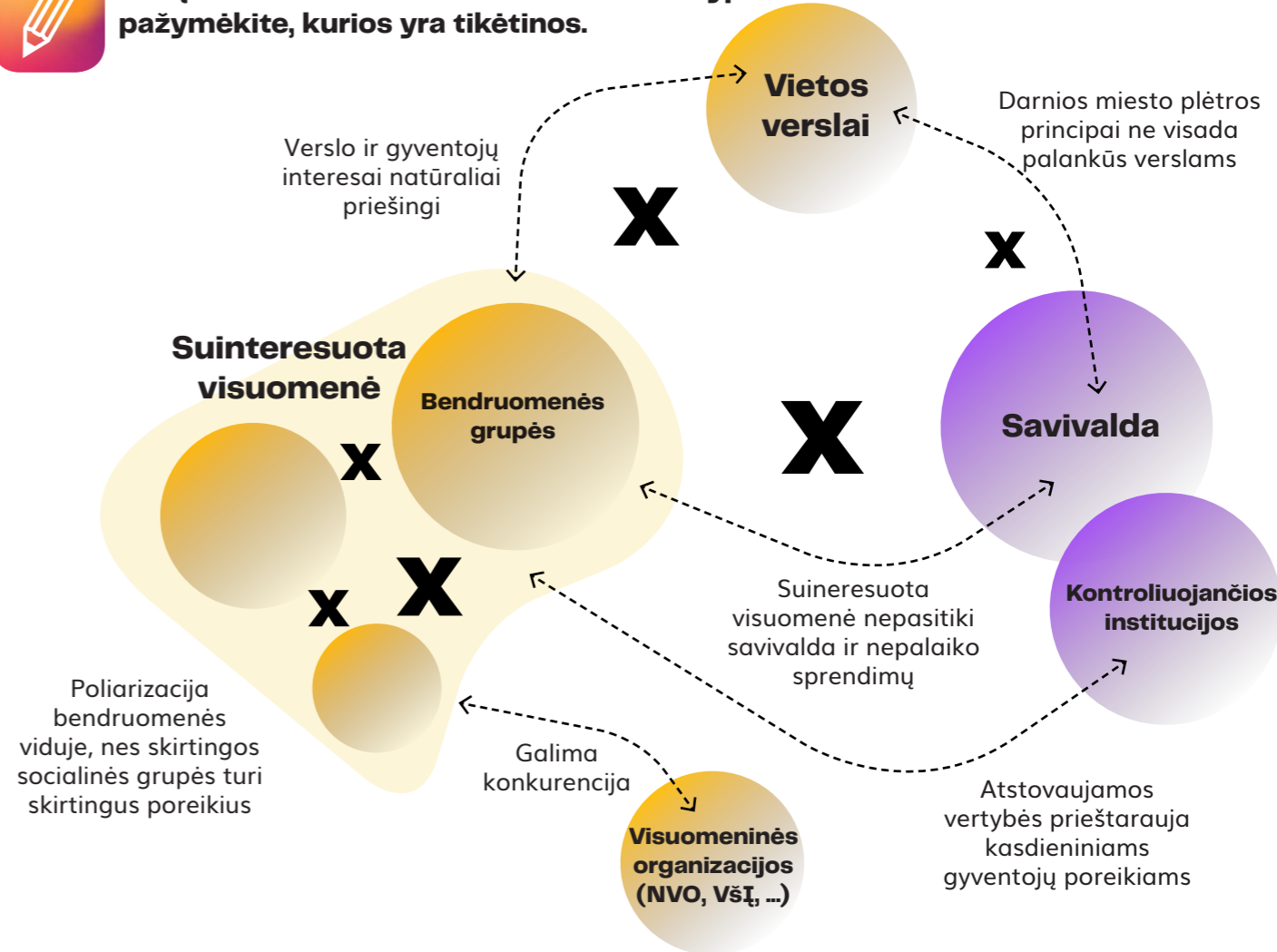
Imkitės sprendimo kuo anksčiau, leiskite nesutariančioms pusėms susitarti, kurkite pasitikėjimą.

2.10 Konflikto poveikį projektui iliustruojanti diagrama.

U4. Įsivertinkite numatomas konflikto kryptis – pažymėkite, kurios yra tikėtinos.

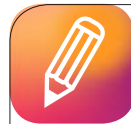

Rezultatas

- Skirtingose numatomo konflikto kryptyse esančios grupės reikalauja atskiro dėmesio. Tai reiškia, kad turite organizuoti atskirus susitikimus su šiomis grupėmis, kad pažintumėte jų poreikius, sudarytumėte objektų vertinimą ir paruoštumėte poreikių derinimo strategiją.
- Kai skiriate individualaus dėmesio, tada galite leisti šioms grupėms siekti kompromiso tarpusavyje. Nešališkai moderuokite jų diskusijas.
- Kuo daugiau numatomo konflikto kryptių identifikuojate, tuo daugiau susitikimų ir komunikacijos jums reikės, kad suvaldytumėte situaciją. Tad šis pratimas padės planuoti tolimesnių renginių programą.

Konflikto taškų pavyzdžiai

- Vietos bendruomenė nori patenkinti savo rekreacinius poreikius, o Valstybinė kultūros paveldo komisija rekomenduoja istorinio parko atstatymą.
- Toje pačioje bendruomenėje automobilių savininkai nori daugiau vietos automobilių parkavimui, o likusi bendruomenės dalis nori daugiau želdinių.
- Šeimos nori erdvės, pritaikytos vaikų žaidimams, o vaikai neturintys tam prieštarauja, nes nenori triukšmo.
- Visuomenė nori daugiau želdinių, o Valstybinė kultūros paveldo komisija draudžia sodinti virš archeologinių radinių.
- Visuomenė nori, kad seni medžiai būtų išsaugoti, o specialistai rekomenduoja juos atsodinti.

U5. Įsivertinkite numatomas konflikto priežastis – pažymėkite, kurios yra tikėtinos.

Aplinkybių klausimai

„Tik ne mano kieme“

(angl. NIMBY arba 'not in my back yard')
– Bendruomenės priešinasi bet kokiems (teigiamiems ir neigiamiems) pokyčiams jų artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje dėl baimės ir išankstinio neigiamo nusistatymo

Konflikto politizavimas

– trečiųjų šalių (NVO, religinių bendruomenių, medijų) įsikišimas
– neigiamos visuomenės nuomonės formavimas
– temos išplėtimas iki socialinių problemų

Opozicinis judėjimas

– skundai
– protestai
– teismai
– ekstremalus elgesys

Konflikto priežastys

Projekto dizaino klausimai

Eismo reguliavimo pakeitimai

– parkavimo apribojimai ar vietų sumažinimas
– nepakankamas dėmesys pėstiesiems ir dviratininkams
– sunkus transportas rangos metu

Aplinkosauginiai rūpesčiai

– ekosistemų destrukcija
– poveikis kraštovaizdžiui ir vizualinei vertei
– poveikio aplinkai vertinimas formalus ar neišpildytas

Aplinkos tarša

– triukšmas
– oro, dirvožemio tarša
– šviesos tarša

Neigiamas poveikis nuosavybei

– žemės vertės nuosmukis
– pažeistas kaimynijos gyvenamosios aplinkos privatumas
– pažeistas kraštovaizdis
– skundai dėl vietos įvaizdžio

Projekto valdymo klausimai

Nepakankama informacijos sklaida

– informacija nėra dalinamasi
– trūksta mokslinio pagrindimo ir techninės informacijos
– informacija aiškiai nepagrįsta
– prieštarauja kolektyviniam identitetui

Suinteresuotų šalių neįtraukimas

– nuomonės surinktos ne iš visų suinteresuotų šalių
– nepakankamas ankstyvo konsultavimosi procesas
– išgirstos nuomonės ignoruojamos

Nepagrįstas projekto biudžetas

– projekto kaina per didelė
– savivalda matoma kaip korumpuota
– abejotina tolimesnės priežiūros kaina
– disbalansas tarp kainos ir naudos

Nepraktiška galimybių studija

– nepasitikėjimas tyrimo tikslumu
– nesutarimas tarp suinteresuotų šalių
– nepagrįstas projekto poreikis
– nerealistiški politiniai įsipareigojimai

Neaiškūs projekto tikslai

– nėra procedūrinio pagrįstumo
– trūksta nuoseklumo
– įtariami politiniai įsipareigojimai

Vienašališkas teritorijos parinkimas

– nesutarimai tarp suinteresuotų šalių dėl tinkamiausios vietos projektui
– nediskutuotas teritorijos parinkimas

Neskaidrios pirkimo procedūros

– kvestionuojamas konkurso teisėtumas ir žiuri komisijos kompetencijos

Projekto įgyvendinimas jėga

– ranga nepaisant pasipriešinimo

Rezultatas:

- Projekto valdymo klausimus spęskite intensyvia ir ankstyva komunikacija. Dozuokite informaciją skirdami po atskirą žinutę kiekvienam probleminei klausimui.

- Projekto dizaino klausimus spęskite kartu su bendruomene, leiskite jai prisidėti prie sprendimų, bet vadovaukitės strateginiais miesto/miestelio tikslais ir darnaus vystymosi principais.
- Neleiskite, kad nesusijusių aplinkybių klausimai paveiktų visuomenės nuomonę apie jūsų projektą. Valdykite informacinį foną objektyvia ir reguliaria komunikacija.

Pokyčių mastas

Projekto pokyčių mastas varijuoja nuo visiškai paviršutiniškų atnaujinimo darbų iki fundamentalios reorganizacijos ar net visiškai naujos erdvės kūrimo. Visuomenei svarbūs tie projektai, kurie keičia naudojimosi galimybes, erdvinį išplanavimą ar estetiką. Taigi prie intervencijų apimties turi būti derinamas ir visuomenės dalyvavimo intensyvumas. Jei pakeitimai nėra reikšmingi (pavyzdžiui, suolai atnaujinami į patogesnius, o apšvietimas pakeičiamas į energiją taupantį), tai užtenka informuoti visuomenę apie būsimus darbus. Kuo reikšmingesnė transformacija, tuo svarbiau bendradarbiauti su visuomene, kad rezultatas kuo geriau atitiktų jų poreikius. Pokyčių mastui augant, turi augti ir visuomenės įsitraukimas.

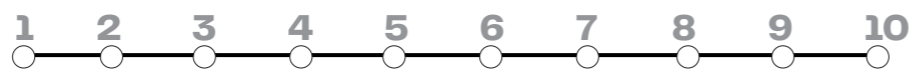

2.11 Žemųjų Šančių bendruomenės Kaune inicijuotos kūrybinės dirbtuvės, kurių metu bendruomenės žinioms kartografuoti išbandytas sociotopų metodas. Nuotr. Giedrės Puzinauskienės

U6. Įsivertinkite numatomą konfliktiškumo tikimybę ir projekto pokyčių mastą.

Atsakykite į žemiau pateiktus klausimus, savo atsakymus ties kiekvienu klausimu vertindami skalėje nuo 1 iki 10. Prie kiekvieno klausimo pateikti pavyzdžiai padės orientuotis skalėje.

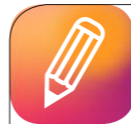

Konfliktiškumas

	Mažai tikėtinas	Tikėtinas / Vidutiniškai intensyvus	Labai tikėtinas / Intensyvus
Ar bendruomenės viduje jaučiama poliarizacija – skirtingos socialinės grupės konkuruoja dėl vietos ir turi prieštarigus poreikius?	poliarizacijos nėra, grupės pačios tarp savęs susitaria dėl bendrų poreikių	poliarizacija jaučiama, bet aštraus susipriešinimo nėra	jaučiamas susipriešinimas tarp skirtingų grupių (pavyzdžiui, jaunimas nori sporto aikštyno, senjorai nori ramybės)
Ar su projekto teritorija asocijuojamos tiesiogiai nesusijusios, bet opios rajono problemos?	visuomenė patenkinta esama būkle, rajone problemų nėra	problemų yra, bet visuomenė supranta, kad jas spėsime atskirai	taip, tvyro įtampos (pavyzdžiui dėl trūkstamų parkavimo vietų, nesutvarkytų gatvių, menkai kontroliuojamų statybų ar pan.)
Ar teritorijai galiojantis apsaugos, paveldo ar kitas ribojantis statusas riboja galimybę erdvę naudoti rekreaciniams poreikiams?	nėra jokių apribojimų	apribojimai taikomi, bet interesus galime suderinti	taip, tai nacionalinės reikšmės kultūros objektas
Ar vietos verslų interesai yra priešingi gyventojų interesams – gyventojai ir verslai konkuruoja dėl vietos ir turi prieštarigus poreikius?	poliarizacijos nėra, gyventojai ir verslai vieni kitus palaiko	galimas nuomonių išsiskyrimas nujaučiamas	konfliktiškumas aiškus (pavyzdžiui, gyventojai nori žalumos ir mažiau lankytojų, verslai daugiau ploto prekybai ir daugiau lankytojų)
Ar gyventojai pasitiki savivalda ir palaiko sprendimus?	taip, dirbame išvien su visuomene, savivaldos sprendimai palaikomi	prieštaravimų nespėjusi, bet palaikymo irgi nėra	visuomenė priešinosi visiems sprendimams

Pokyčių mastas

	Pavienių elementų atnaujinimas	Reikšmingi pokyčiai	Visiška transformacija
Ar keičiasi erdvinis išplanavimas?	erdvinis išplanavimas nekeičiamas	erdvės išplanavimas keičiamas minimaliai	taip, erdvinis išplanavimas bus keičiamas pastebimai
Ar keičiasi viešosios erdvės programa ir numatytos funkcijos?	esamos funkcijos išlaikomos	funkcijos praplečiamos, bet savo charakteriu išlieka panašios	taip, reikšmingai arba tai naujai kuriama viešoji erdvė
Ar reikšmingai atnaujinami želdiniai?	pokyčiai želdinių nepalies	esami želdiniai bus išlaikyti ir papildyti naujais	taip, specialistai rekomenduoja želdinių atnaujinimą
Ar keičiasi estetiškasis išvaizda?	atnaujinami nusidėvėję elementai, pritaikomos technologinės inovacijos, bet visumos išvaizda nesikeičia	naujos estetikos elementai reikšmingai paveiks visumos išvaizdą	viešajai erdvei bus pritaikyta nauja estetika

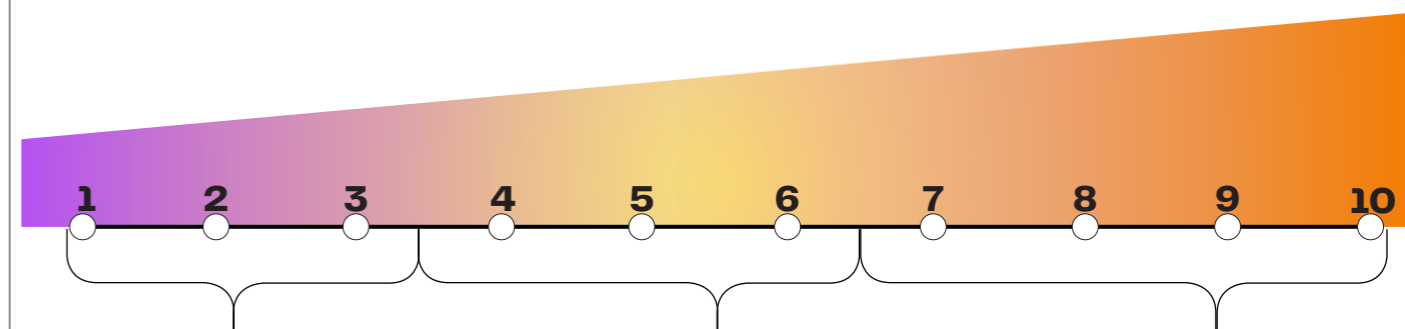
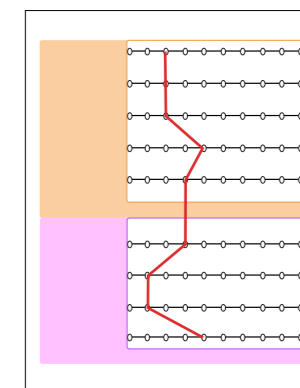

U7. Įsivardinkite, kurio kokybinio lygio visuomenės įtraukimas rekomenduojamas jūsų projektui (1–5).

Pokyčių masto ir numatomo konfliktiškumo vertinimas padės objektyviai planuoti, kiek dėmesio skirti visuomenės dalyvavimui viešosios erdvės projekte ir kokio kokybinio lygmens dalyvavimo jums reikėtų siekti, kad darbas su visuomene būtų sklandus, o jūsų resursai panaudoti racionaliai.

Įvertinkite, kaip atrodo jūsų atsakymų visuma sujungdami jūsų pažymėtus taškus į grandinę. Gautas vaizdas schematiškai parodo, kiek dėmesio turėtumėte skirti visuomenės dalyvavimui šiame projekte.

Dešimties taškų sistema atspindi penkių kokybinių lygių skalę. Jei jūsų visi atsakymai vidutiniškai vienoje zonoje, tai vadovaukitės žemiau pateiktomis nuorodomis. Jei jūsų atsakymai maždaug vienoje zonoje, bet keli „šauga“ į viršų, tada įgyvendinkite dominuojančių atsakymų nurodomą dalyvavimą, bet atkreipkite dėmesį į nuokrypius modeliuodami dalyvavimo procesą ir aštrius klausimus patikrinkite konsultuodamiesi ar įtraukdami visuomenę.

1 INFORMAVIMAS

Šiame projekte pokyčiai bus minimalūs, o konfliktiškumas mažai tikėtinas. Užtenka vienos krypties kokybiško, savalaikio ir nuolat atnaujinamo informavimo.

Esant abejotiniems aspektams ar aštresniems klausimams, rekomenduojama sprendimus patikrinti konsultuojantis su visuomene (2 kokybinis lygis)

2 KONSULTAVIMASIS

Šiame projekte vyks reikšmingi erdvės pokyčiai ir yra konfliktiškumo tikimybė. Patariama konsultuotis su visuomene – patikrinti sprendimus, gauti palaikymą.

Konfliktiškais klausimais reikėtų siekti įtraukimo ar bendradarbiavimo (3–4 kokybinis lygis) tokiu būdu išvengiant susipriešinimo augimo ir neigiamo poveikio projekto vykdymo programai.

3/4 ĮTRAUKIMAS / BENDRADARBIAVIMAS

Šiame projekte vyks reikšmingos erdvės transformacijos, o konfliktų tikimybė yra gan aukšta. Derėtų visuomenės dalyvavimui skirti pakankamai dėmesio – bendradarbiauti ir tartis įvairiais aspektais, deleguoti dalį sprendžiamosios galios.

Į pagalbą pasitelkite išorės ekspertus.

Šios rekomendacijos laikymasis užtikrins racionalų resursų panaudojimą, tačiau visada skatiname kelti kartelę aukščiau ir esant resursams aktyviai įtraukti visuomenę į sprendimus, net jei to nereikalauja projekto aplinkybės.

Ką daryti, jei projektas jau pradėtas?

Daugiausia visuomenės įtraukimo veiklų turėtų būti įgyvendinama nuo projekto pradžios iki užduoties architektui suformulavimo, o visos visuomenės dalyvavimo veiklos turėtų baigtis drauge su projektinių pasiūlymų pristatymu.

Jei projektas jau pradėtas, įsivertinkite, kokio visuomenės dalyvavimo projektui reikėtų. Jei atsakymas – informavimo, tuomet įvertinkite projekto suinteresuotąsias šalis ir siekite kuo aiškiau ir nuosekliau informuoti projekto suinteresuotąsias šalis apie eigą ir rezultatus.

Vis dėlto, jei įsivertinate, kad viešoji erdvė reikalauja 2–4 visuomenės dalyvavimo lygmens, apsvarstykite, kiek dar galios galite suteikti visuomenei priimant sprendimus. Jei jūsų projektas tarp inicijavimo ir projekto koncepcijos formulavimo, dar galite įgyvendinti įvairias veiklas, kurios leis konsultuotis su visuomene ir perduoti gautas pastabas architektui. Esant projektinių pasiūlymų ir vėlesnėse stadijose, visuomenės galia sprendimams yra maža, todėl šiuose etapuose galėsite įgyvendinti tik kokybišką informavimą. Esant dideliame konfliktiškumui, reikėtų samdyti išorės ekspertus, kurie padėtų sukurti strategiją, kad visuomenės pasipriešinimas nesustabdytų projekto.

Prieš planuojant dalyvavimo programą

Šiame etape jūs jau esate ištyrinėję projekto vietovę, įvardiję projekto tikslus ir pažįstate suinteresuotas šalis bei žinote, kaip su jomis dirbsite. Pagal iki šiol atliktas užduotis žinote, kokio kompleksškumo bus jūsų dalyvavimo planas. Taip pat esate apgalvoję kylančius konfliktinius taškus bei žinote, kaip derinsite skirtingus poreikius.

Jums liko atlikti paskutinę užduotį – t.y. sudaryti dalyvavimo ir komunikacijos planą. Tada pasiruošimo etapas jau bus baigtas ir galėsite pereiti į kitą 7–nių žingsnių ciklo dalį – įgyvendinimą.

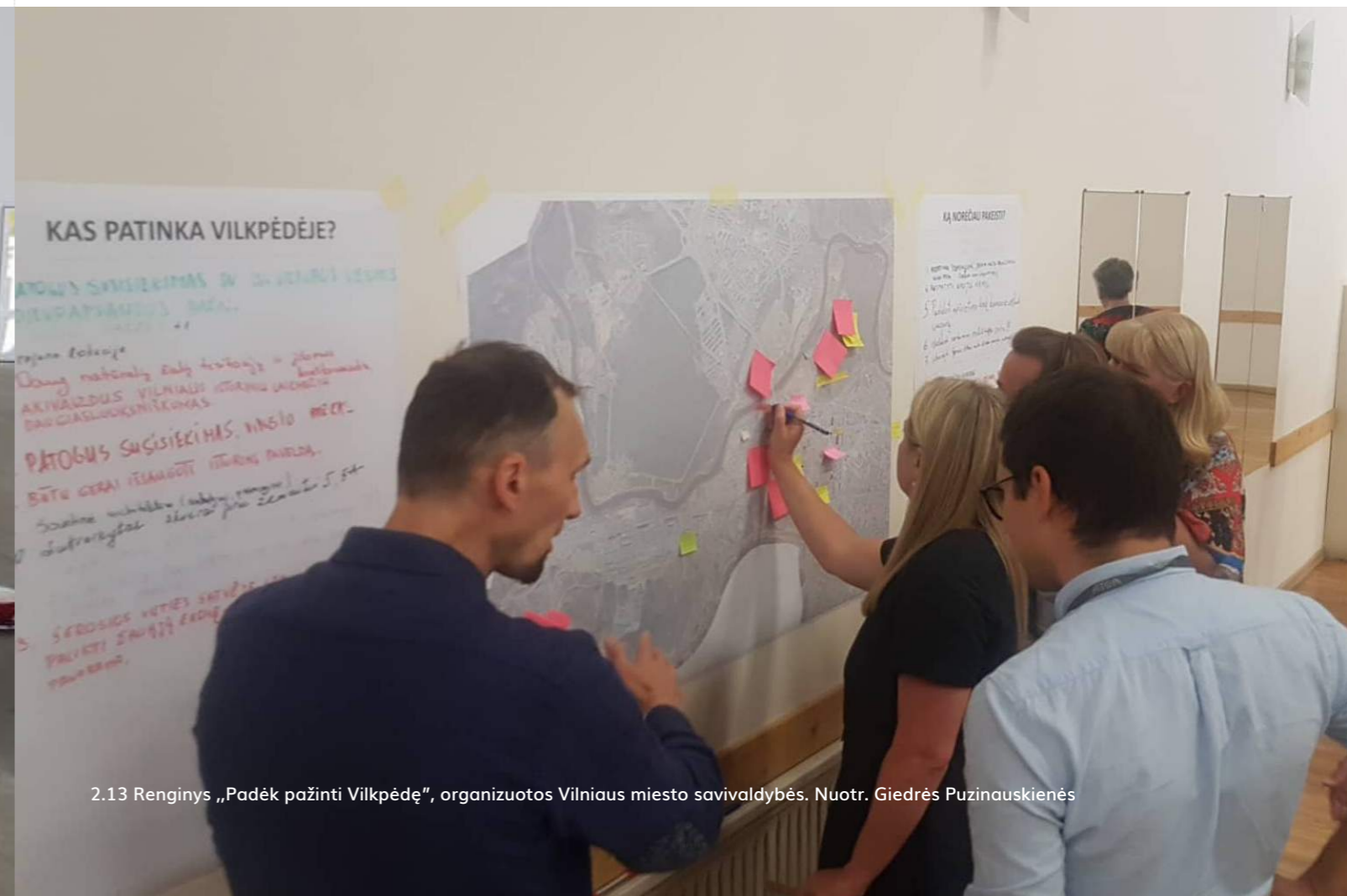
”
**Pirma gyvenimas, tada erdvės,
o tada pastatai – priešingai
niekada neveiks.**

**First life, then spaces, then
buildings – the other way around
never works.**

Jan Gehl, danų architektas
ir urbanistas

2.12 Diskusija dėl Pamėnkalnio skvero įveiklinimo, organizuota Vilniaus miesto savivaldybės. Nuotr. Giedrės Puzinauskienės

2.13 Renginys „Padėk pažinti Vilkpėdę“, organizuotos Vilniaus miesto savivaldybės. Nuotr. Giedrės Puzinauskienės

03 Visuomenės dalyvavimo ir komunikacijos planas

Šiame etape jau žinote, kokio kokybinio dalyvavimo lygmens reikalauja jūsų projektas. Susipažinkite su kiekvienam lygmeniui keliamais tikslais ir planuokite procesą taip, kad užtikrintumėte šių tikslų išpildymą.

	Sprendžia visuomenė, įtaka sprendimui didėja				
	1	2	3	4	5
	INFORMAVIMAS	KONSULTAVIMASIS	ĮTRAUKIMAS	BENDRADARBIAVIMAS	ĮGALINIMAS
Visuomenės įtaka priimant sprendimus	Jokios / labai maža	Maža	Vidutinė	Didelė	Visuotinė
Galimi tikslai	<p>Informuoti suinteresuotas šalis apie problemą, projektą ar sprendimą taip, kad jį būtų lengva rasti, paprasta suprasti ir įdomu skaityti.</p> <p>Suteikti informacijos, kuri padėtų suprasti temą, pasirinkimo galimybes ar sprendimus.</p> <p>Mobilizuoti suinteresuotas šalis ir paruošti kitiems dalyvavimo etapams.</p> <p>...</p>	<p>Gauti grįžtamąjį ryšį apie siūlomus sprendimus, planus ar prioritetus.</p> <p>Atsižvelgti į grįžtamąjį ryšį kuriant sprendinius.</p> <p>Informuoti dalyvius apie tai, kaip buvo atsižvelgta į jų pastabas formuluojant sprendinius.</p> <p>...</p>	<p>Dirbti tiesiogiai su suinteresuotomis šalimis, kurti sprendinius kartu su dalyviais. Sprendiniai turi atliepti procese iškeltas pastabas.</p> <p>Suteikti grįžtamąjį ryšį dalyviams apie tai, kokią įtaką jų dalyvavimas turėjo sprendiniams.</p> <p>...</p>	<p>Priimti suinteresuotas šalis kaip partnerius, kurie turi tokią pačią galią sprendimams, kaip ir projekto vadovas.</p> <p>Planuoti ir kurti sprendinius kartu su suinteresuotomis šalimis.</p> <p>Prireikus, kartu kurti sprendimų alternatyvas.</p> <p>Suteikti grįžtamąjį ryšį dalyviams apie tai, kokią įtaką jų dalyvavimas turėjo sprendiniams.</p> <p>...</p>	<p>Perduoti sprendimo galią suinteresuotoms šalims.</p> <p>Įgalinti suinteresuotas šalis veikti savarankiškai.</p> <p>Suteikti trūkstamus resursus, kad suinteresuotos šalys galėtų savarankiškai įgyvendinti savo idėjas.</p> <p>...</p>

2.14 Galimi tikslai dalyvavimo proceso planui sudaryti.

Dalyvavimo planui sudaryti rekomenduojame naudotis užduotyje U8 pateiktu šablonu, kuriame išdėstysite numatomus projekto etapus, jiems parinksite tinkamiausius įrankius bei visam procesui priskirsite įgyvendinimo terminus.

Visų pirma jums reikės įsivertinti, iki kada tęsėte dalyvavimo procesą:

- iki projektavimo užduoties suformavimo (tai reiškia, kad kartu su visuomene formuosite užduotį, o toliau darbus perims projekto architektas); arba
- iki projektinių pasiūlymų viešinimo procedūros (tai reiškia, kad visuomenė dalyvaus projektavimo procese su projekto architektu)

Užfiksavus projekto etapus, galima pereiti prie tinkamiausių metodų ir įrankių pasirinkimo. Įrankių aprašymus rasite šio gido skyruje 5. *Priedai*. Įrankiai suskirstyti pagal dalyvavimo kokybinius lygmenis nuo informavimo iki įtraukimo (nuo 1 iki 5 lygmens).

Atkreipiame dėmesį, kad visas dalyvavimo procesas grafiškai turėtų būti panašus į kreivę – t.y. dalyvių įsitraukimo intensyvumas nuosekliai auginamas ir antroje proceso pusėje vėl grįžta į nuosaukų, o pats procesas sudideda iš keturių etapų:

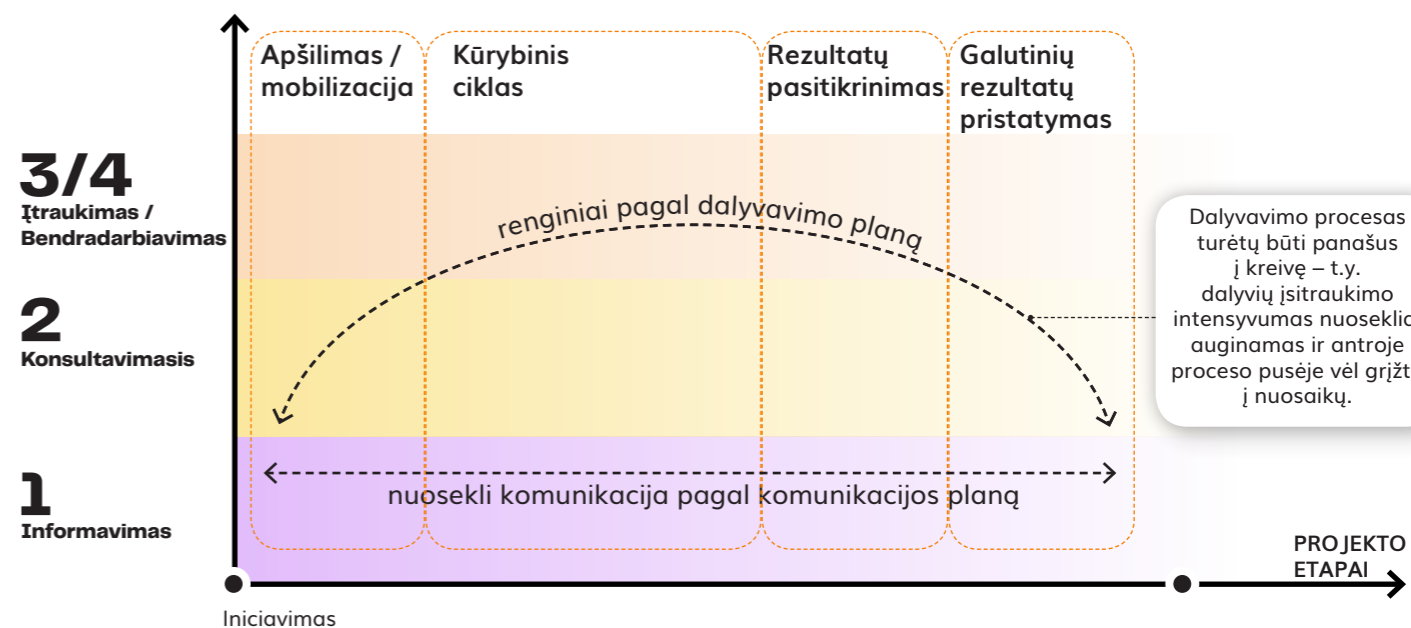
- **Apšilimas / mobilizacija** – skirtas supažindinti su vystomu projektu ir nuteikti aktyviam dalyvavimui. Tai pirmas susipažinimas, tad labai svarbus tolimesnio bendradarbiavimo sėkmei.
- **Kūrybinis ciklas** – skirtas intensyviai darbu ir rezultatų generavimui. Šiame etape pasiekiate užduotyje U7 užsibrėžtą kokybinį lygmenį.
- **Rezultatų patikrinimas** – kūrybinio ciklo renginių metu gautus rezultatus apdoroja projekto užsakovas ir architektas, įvertina, ką galima panaudoti, integruoja į sprendinius bei pristato pakeitimus/

2.15 Svajonių kiemo kūrybinės dirbtuvės Kauno Šilainių mikrorajone „Urban Eco“ festivalyje. Nuotr. Beatričės Umbrasaitės

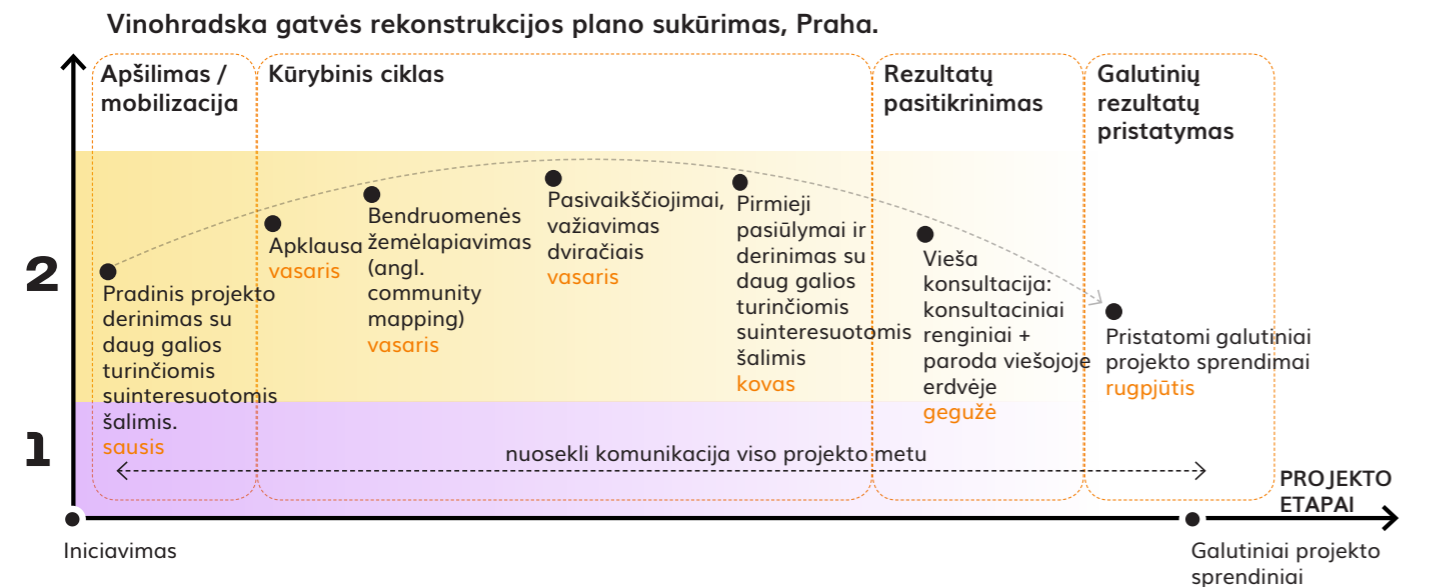
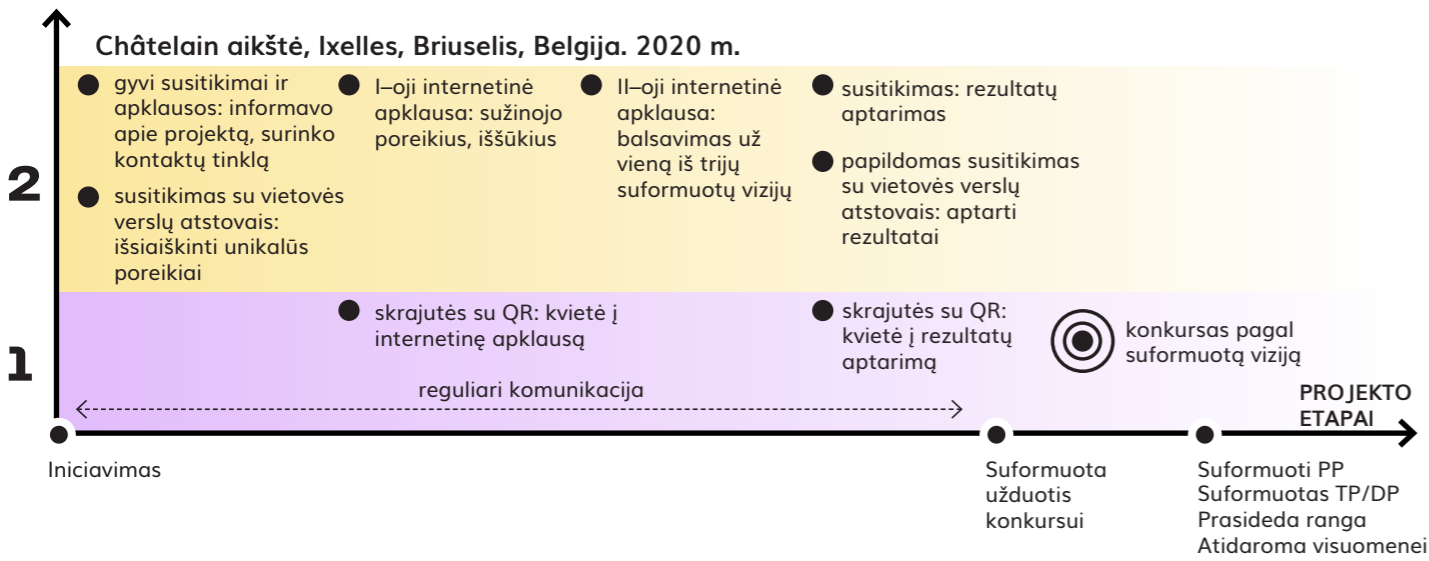
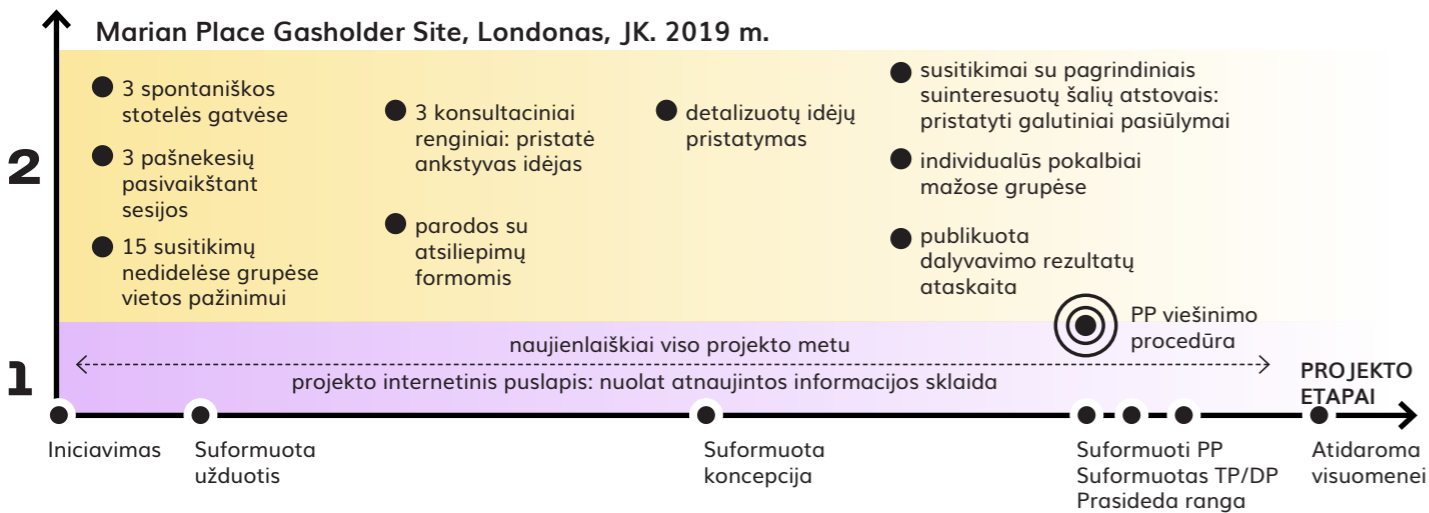
patobulinimus dalyvavusiai visuomenei. Šiame etape dalyviai gali išsakyti pastabas ir prisidėti formuojant tolimesnį rezultatą, bet jų įtaka jau mažesnė negu kūrybiniame cikle.

- **Galutinių rezultatų pristatymas** – šiame etape projektavimo užduotis arba projektiniai pasiūlymai (priklausomai kiek vykdomas dalyvavimas) jau suformuoti ir neformaliai pristatomi visuomenei.

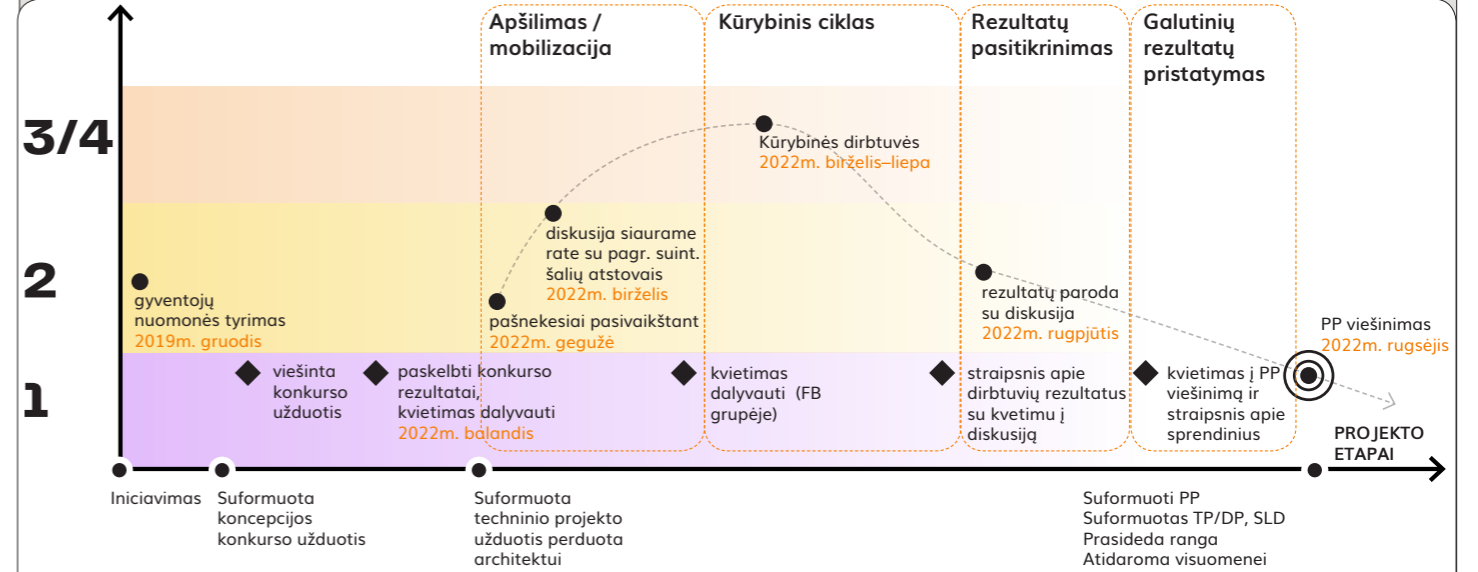

2.16 Dalyvavimo proceso plano schema

Pavyzdys – visuomenės dalyvavimo planai, taikyti užsienio šalių projektuose

Pavyzdys – Visuomenės įtraukimo, rengiant želdyno palei Šilutės pl. nuo Smiltelės g. iki Jūrininkų pr. kūrimo projektą, planas, 2022–04–06

2.17 Projektuotojų UAB „Želdynai“ vizualizacija

Ši visuomenės dalyvavimo planą Klaipėdos m. savivaldybė įtraukė į techninio projekto pirkimo techninę užduotį prie projektavimo paslaugų apimtį aprašo „kitos būtinos paslaugos projektui parengti: visuomenės dalyvavimo kuriant Želdyną renginiai, derinimai, pristatymai bei kiti įsipareigojimai nurodyti Visuomenės įtraukimo, rengiant želdyno palei Šilutės pl. nuo Smiltelės g. iki Jūrininkų pr. kūrimo projektą, plane“. Tikslas: perduoti atsakomybę architektams ir užtikrinti betarpišką jų darbą su bendruomene.

Ruošiant šį visuomenės dalyvavimo planą projekto koncepcijos konkursas jau buvo laimėtas. Tad bendruomenės įsitraukimas buvo struktūruojamas orientuojantis į tris jai aktualiausias funkcines zonas, kurių sprendiniai dar turi kintamųjų ir gali būti derinami su bendruomene, pavyzdžiui, šlapynės, vaikų žaidimų erdvę ir bendruomenės sodo zoną.

Apšilimo / mobilizacijos etape būtų užmegztas kontaktas su bendruomene, identifikuoti lyderiai ir aktyviausi nariai, patikrinama, ar trys parinktos zonos tikrai yra aktualiausios, koks yra veiklų bendruomenės sode potencialas ir daržininkavimo galimybių poreikis bei kokiais klausimais bendruomenės įsitraukimas būtų produktyviausias.

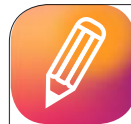
Pašnekesiai pasivaikštant ir diskusija siaurame pagrindinių suinteresuotų šalių atstovų rate – tai didelio pasiruošimo nereikalaujantys 1–2 val. trukmės formatai.

Kūrybinės dirbtuvės: dienos trukmės renginys, skirtas aktyviai įtraukti tris socialines grupes – šeimas su vaikais, jaunimą (per dvi artimiausias mokyklas), senjorus. Dirbtuvės orientuotos į zonų įveiklinimą ir tų veiklų tęstinumą. Dirbtuvės struktūruojamos pagal tris sprendžiamas zonas, pavyzdžiui, prie trijų (ar šešių) skirtingų teminių stalų sprendžiami skirtingi klausimai, užduotys. Dalyviai prisijungia prie jiems aktualių temų ir juda tarp teminių stalų dienos eigoje.

Galimos temos:

- **ekologinis / edukacinis šlapynių potencialas** – skirta dalyvauti visoms suinteresuotų šalių grupėms. Galimos veiklos: darbas su ekologu, vabalų viešbučių gamyba, idėjų generavimas ekologiškai vertei didinti (pakrančių augalų kombinacijos, paukščių stebėjimas, kūrybiškos bioįvairovės skatinimo priemonės ir pan.)
- **vaikų ir jaunimo veiklos žaidimų erdvėje** – skirta šeimoms su vaikais ir švietimo įstaigoms įsitraukti. Galimi klausimai diskusijai / idėjoms dėl vaikų žaidimų aikštelių: vaikų amžiaus grupės ir pritaikymas joms, galimybė formuoti temas, estetiką.
- **bendruomenės sodo zona** – orientuota į funkcinių alternatyvų aptarimą, poreikių išsiaiškinimą, įveiklinimą, bendruomeniškumo auginimą. Jei liekama prie sodo idėjos, tai skatiname aptarti funkcionavimo modelį – dedikuotos lysvės principu, komercinės veiklos principu, mokyklų kaip lyderio principu ir pan.

Rezultatų paroda su diskusija skirta parodyti, kaip visuomenės dalyvavimas prisidės prie sprendinių tobulinimo.

U8. Suformuokite visuomenės dalyvavimo planą – pagal dalyvavimo tikslus kiekvienam projekto etapui priskirkite pasirinktus metodus, įrankius, įvardinkite tikslingą auditoriją (suinteresuotas šalis), terminus.

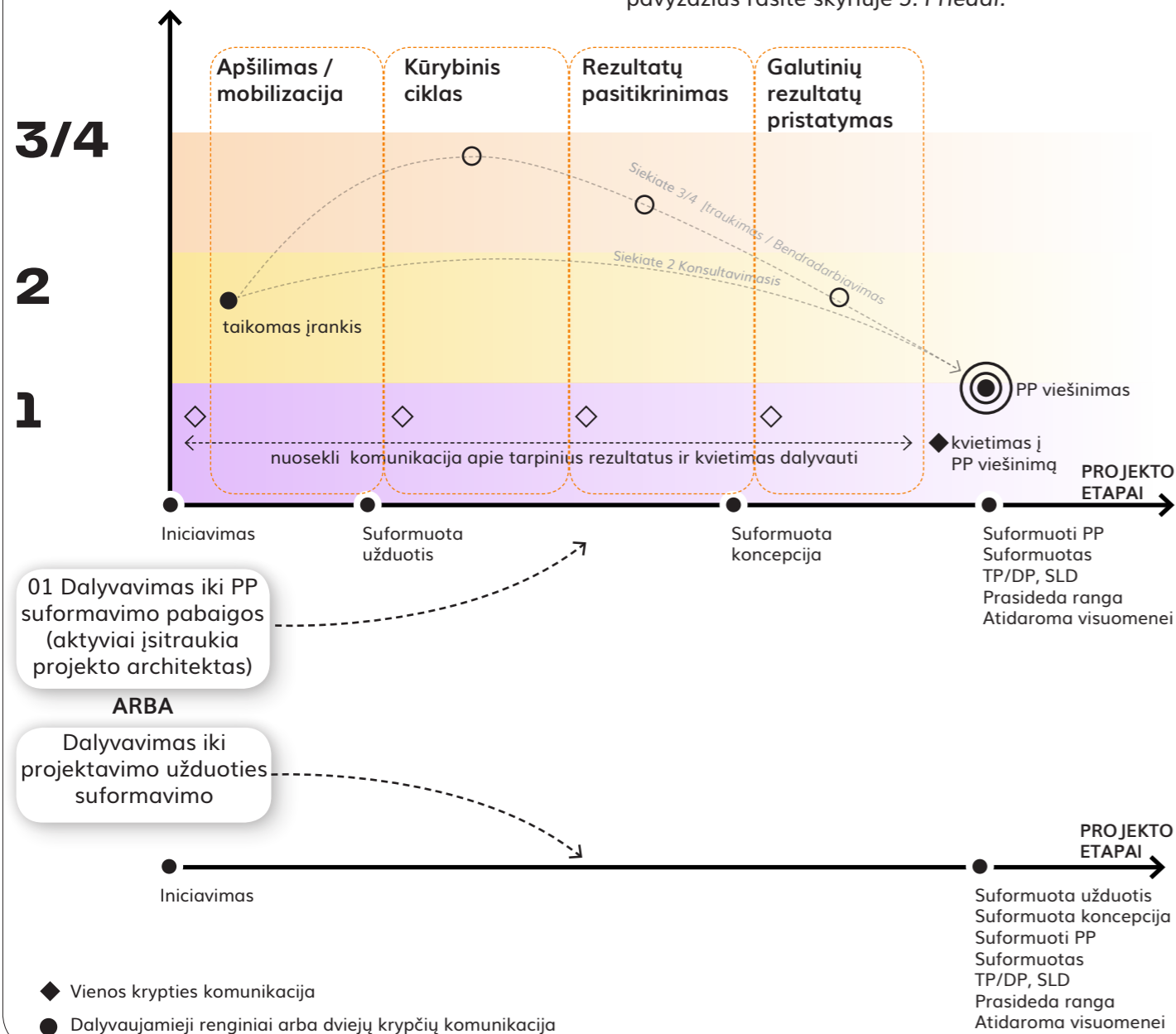
01 Apsispręskite, ar visuomenės dalyvavimo procesą tęsiate iki projektavimo užduoties suformavimo, ar iki projektinių pasiūlymų suformavimo pabaigos? Pagal savo pasirinkimą horizontalioje ašyje išdėstykite projekto etapus ir jų įgyvendinimo terminus, jei jau esate numatę projekto išsidėstymą laike.

02 Pagal išsikeltus tikslus pasirinkite reikiamo kokybinio lygio, kurį nusistatėte U7 užduotyje, metodus. Tame pačiame lygyje esančius metodus galite kombinuoti tarpusavyje. Jei organizuojate 3/4-to lygio įtraukimą/bendradarbiavimą, tai galite pasinaudoti ir konsultavimuisi (2-as lygis) tinkamais

metodais. Tai padės užmegsti kontaktą, mobilizuoti bendruomenę ir ją paruošti 3/4-jo lygio renginiams.

03 Pagal pasirinktus metodus pasirinkite įrankius. Savo pasirinkimus galite patikrinti remdamiesi skyriuje 5. Priedai esančioje 5.19 lentelėje pateiktais klausimais. Tai padės suprasti praktinius skirtumus (renginio formatus, dalyvių skaičius ar jų anonimiškumą ir pan.) tarp įrankių. Siekite formatų įvairovės, nes tai padės įtraukti platesnį spektrą suinteresuotų šalių.

Užpildę šį grafiką būsite sukūrę savo dalyvavimo proceso planą. (Didesnio formato šabloną ir planų pavyzdžius rasite skyriuje 5. Priedai.

	METODAI	ĮRANKIAI
1 INFORMAVIMAS	Informacijos sklaida	<ul style="list-style-type: none"> • Internetinė svetainė • Spausdinta informacija • Susirinkimas • Video
2 KONSULTAVIMASIS	Apklausa – konkretūs atsakymai į konkrečius klausimus.	<ul style="list-style-type: none"> • Spausdinta apklausa • Internetinė apklausa • Momentinė apklausa • Balsavimas arba vizualinės pirmenybės apklausa (angl. Dotmocracy, Dot Voting, arba Visual Preference Survey) • Komentarų kortelės (angl. Feedback Cards) • Spontaniškas gatvės renginys (angl. Pop-up)
	Diskusija – surenkamos atviro pobūdžio nuomonės.	<ul style="list-style-type: none"> • Pašnekesiai pasivaikstant (angl. walk and talk) • Diskusijų grupės • Projektų mugė • Pasaulio kavinės metodas (angl. World café) • Gyventojų panelė
	Kartografavimas – surenkamos atviro pobūdžio nuomonės su geografine nuoroda.	<ul style="list-style-type: none"> • Žemėlapių komentavimas • Skaitmeninės istorijos
	Fizinė intervencija	<ul style="list-style-type: none"> • Taktinis urbanizmas (taip pat vadinamas „pasidaryk pats“ urbanizmas, urbanistinė akupunktūra)
3/4 ĮTRAUKIMAS / BENDRADARBIAVIMAS	Diskusija – surenkamos atviro pobūdžio nuomonės konkrečiais klausimais ir suformuojamos išvados. Išvados formuoja projekto sprendimus.	<ul style="list-style-type: none"> • Forumas • Fokus grupės • Dialogo kavinė (angl. Dialog Café) • Debatai • Dialogo dirbtuvės (angl. Dialog Workshop) • Gyventojų žiuri (angl. Citizens' Jury) • Tematiniai dialogo stalai (angl. Thematic Dialogue Tables)
	Dirbtuvės – į rezultatą orientuotos kūrybinės sesijos grupėse.	<ul style="list-style-type: none"> • Vizijos kūrybinės dirbtuvės • Intensyvios kūrybinės dirbtuvės (pranc. Charrette) • Modeliavimas ant žemėlapių ar maketo • Stiprybių, silpnybių, galimybių ir pavojų analizė (angl. SWOT) • Trijų knygų metodas
	Žaidybinės dirbtuvės – į procesą orientuoti užsiėmimai veikiant grupėse ar individualiai. Rezultatas nėra labai svarbus.	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvaujantieji menai • Kraštovaizdžio skaitymo sesija • Idėjų siena ar bokštas • Bendruomenės tyrimų komandos
5 ĮGALINIMAS	Visuomenės grupės pačios inicijuoja sprendimus, kurių įgyvendinimą palaiko savivalda.	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvaujamasis biudžetas (angl. participatory budgeting) • Darbo grupė (angl. working group)

Komunikacijos planas

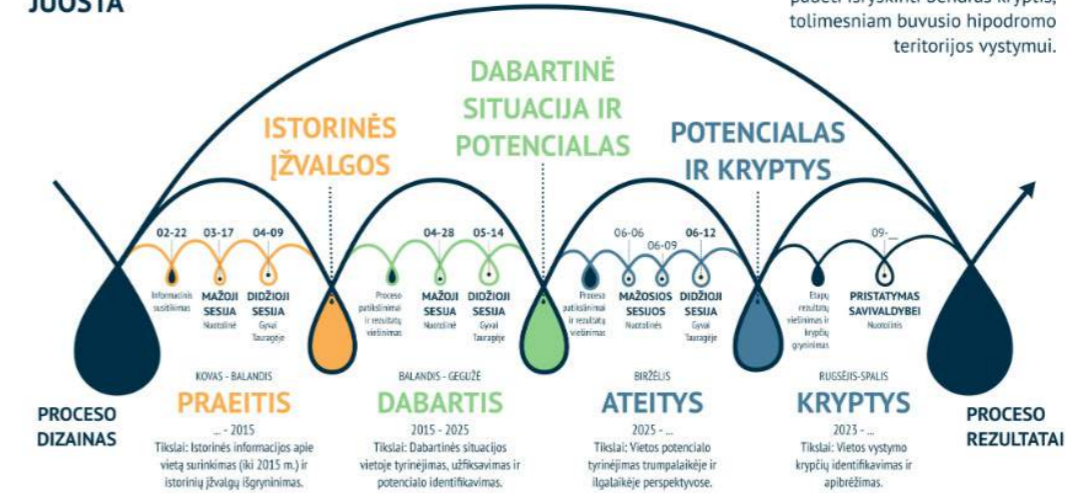
Sukūrus visuomenės dalyvavimo planą, kartu sukurkite ir komunikacijos planą, kuriuo remiantis į suplanuotas veiklas ir renginius pritrauksite norimą kiekį dalyvių. Šį planą kurkite remdamiesi jau sukurtu dalyvavimo planu.

Komunikacijos planas turėtų būti kuriamas taip, kad papildytų jau sukurtą dalyvavimo proceso planą ir projekto etapus. Todėl šiame etape svarbus projektą planuojančių, visuomenės dalyvavimą įgyvendinančių ir komunikacijos specialistų bendradarbiavimas. Dalyvavimo plane numatyti visuomenės įtraukimo tikslai ir įrankiai nulemia, koks bus komunikacijos tikslas, žinutės, forma ir kanalai. Kiek esame nusimatę įrankių, tiek turėtų būti ir skirtingų priemonių komunikacijos plane jiems išplatinti. Supaprastintas projekto etapų, visuomenės dalyvavimo ir komunikacijos plano derinimo pavyzdys pateiktas lentelėje 45 psl.

2.18 Informacinės žinutės visuomenei pavyzdys Vilniaus m. savivaldybės internetiniame puslapyje.

VAIZDUOTĖS VINGIAI PROJEKTO LAIKO JUOSTA

2.19 Projekto „Vaizduotės vingiai“ grafinė komunikacija apie eigą ir etapus. Ilustr. Kultūros dirbtuvė. Šaltinis: <https://kulturosdirbtuvelt.wordpress.com/vaizduotes-vingiai/>

KIEKVIENAM PASIRINKTAM DALYVAVIMO ĮRANKIUI KOMUNIKACIJOS PLANE NUMATYKITE:

Tikslinę auditoriją (suinteresuotos šalys)	Tikslinė auditorija – tai apibrėžta visuomenės grupė, kurią norite pasiekti savo komunikacija. Jų gali būti ir kelios. Apgalvokite, kokioms visuomenės grupėms skirtas jūsų pasirinktas įrankis ir išrašykite jas. Naudokite demografinius duomenis grupėms aprašyti, pavyzdžiui: jaunos šeimos, senjorai, paaugliai, vietos gyventojai ir pan.
Komunikacijos tikslai	Planuojamos komunikacijos tikslas priklausys nuo to, ko siekiate suplanuoti įrankiu ir kas yra jūsų tikslinė auditorija. Pavyzdžiui, jei apklausos tikslas yra sužinoti, kaip vietos gyventojai vertina želdyną, jūsų komunikacijos tikslas – pasiekti kad apklausoje sudalyvautų kuo didesnis skaičius vietos gyventojų. Kita vertus, jei apklausa siekiate apklausti tik senjorus, jau sieksite, kad apklausoje sudalyvautų kuo didesnis kiekis vyresnio amžiaus žmonių. Žinodami ko siekiate, greičiau sukursite tinkamas žinutes tikslinėms auditorijoms pasiekti.
Komunikacinės žinutės tikslams pasiekti	Komunikacinės žinutės – tai vienu sakiniu ar fraze aprašytas kreipinys, kuriuo kreipiatės į savo auditoriją siekiant įgyvendinti prieš tai nustatytą komunikacijos tikslą. Jūsų žinutė turėtų būti pritaikyta numatytai tikslinei auditorijai. Pavyzdžiui, jei jūsų tikslas pasiekti kuo daugiau vietoje gyvenančių senjorų, kad šie atsakytų į apklausą, jūsų komunikacinė žinutė galėtų skambėti taip: Kviečiame 60 metų ir vyresnius gyventojus pasisakyti apklausoje.
Komunikacinių žinučių turinio forma, kanalai ir terminai	Kiekvienam įrankiui numatę auditoriją, tikslą ir žinutę apgalvokite kokias komunikacijos priemones ir kanalus naudosite. Informacinius kanalus rinkitės tuos, kuriuos naudoja jūsų pasirinktos tikslinės grupės. Pavyzdžiui, tęsiant senjorų apklausos pavyzdį, žinutę, kad kviečiate 60 metų ir vyresnius vietos gyventojus dalyvauti apklausoje būtų naudinga išplatinti: <ul style="list-style-type: none"> • plakatų pavidalu vietinėse skelbimų lentose; • skrajučių pavidalu arba laiškais, kurie keliautų į pašto dėžutes; • kvietimais per vietines senjorų organizacijas (trečiojo amžiaus universitetai, senjorų dienos centrai ir pan.). Norint pasiekti senjorus internetiniai kanalai nebus tokie aktualūs. Tuo tarpu, jei norėtume pasiekti jaunesnius asmenis, komunikacijos plane reikėtų nusimatyti ir socialinius tinklus, naujienų portalus bei kt.
Atsakingi asmenys	Numatykite, kas bus atsakingas už komunikacijos plano įgyvendinimą. Šis asmuo dažniausiai būna komunikacijos skyriaus darbuotojas, kuris bendradarbiauja su viešosios erdvės projekto vadovu.

Pavyzdys – komunikacijos planas

PROJEKTO STADIJA	VISUOMENĖS DALYVAVIMO PLANAS	KOMUNIKACIJOS PLANAS
Iniciavimas	1 – Informavimas Tikslas: informuoti apie naują projektą ir galimybes dalyvauti procese Įrankiai: 1. Paviesti informaciją savivaldybės puslapyje	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslas: informuoti apie naują projektą ir galimybes dalyvauti procese • Žinutė: miestiečiai bus kviečiami prisidėti prie naujo skvero projekto • Turinio formatai: straipsnis • Kanalai: savivaldybės puslapis, suinteresuotų šalių turimos svetainės • Laikas: 1–ma projekto savaitė
Užduoties suformavimas	1/2 – Informavimas ir konsultavimasis Tikslas: apklausti 200 gyventojų per 2 savaites. Įrankiai: 1. Internetinė apklausa 2. Susitikimai	<ul style="list-style-type: none"> • Tikslas: išplatinti apklausą taip, kad į ją atsakytų 200 respondentų. • Žinutė: savivaldybė kviečia gyventojus dalyvauti apklausoje dėl naujo skvero • Turinio formatai: straipsnis, įrašas socialiniuose tinkluose • Kanalai: savivaldybės puslapis, Facebook kanalai (savivaldybės, seniūnijos, rajono gyventojų grupės), suinteresuotų šalių svetainės • Laikas: 2–tra projekto savaitė
Koncepcijos ruošimas
...

3. Įgyvendinimas

04 Dalyvavimas

Pagal 3-iam žingsnyje sudarytą dalyvavimo planą organizuojami renginiai ir veiklos. Šalia įgyvendinamas ir dalyvavimo programą papildantis komunikacijos planas.

Visos veiklos ir renginiai, kuriose kviečiama dalyvauti visuomenė, turėtų būti malonūs, lengvai prieinami, suprantami ir efektyvūs.

Taip pat svarbu išlikti lankstiems, pasikeitus aplinkybėms ar įgavus naujų žinių apie projektą. Visuomenės dalyvavimo planas gali būti keičiamas, o visuomenė apie pasikeitimus ir jų priežastis – informuojama.

Kad susitikimai, renginiai ir veikos vyktų sklandžiai, vadovaukitės toliau išvardintais patarimais.

Įgyvendina: Architektūros ir komunikacijos skyrių sociologijos, geografijos, (kraštovaizdžio) architektūros, urbanistikos, komunikacijos specialistai.

Būkite matomi – kokybiškas informavimas

Kokybiškas informavimas apie vykdomus viešųjų erdvių kūrimo ar atnaujinimo projektus yra pamatinė visuomenės teisė.

Naudos kurias jums teikia kokybiškai vykdomas informavimas yra šios:

- augina gyventojų pasitikėjimą savivaldos sprendimais;
- padeda suprasti aplinkas, dėl kurių savivaldybės priimti sprendimai yra teisingi;
- iš anksto užkerta kelią konflikto taškams, kurie kyla dėl nežinojimo, nesuskalbėjimo ar aplinkybių nesuvokimo;
- padeda gyventojams priimti pasikeitimus gyvenamojoje aplinkoje ir suteikia pakankamai laiko prie jų prisitaikyti;
- edukuoja apie projektavimo procesus ir leidžia kokybiškiau įsitraukti į projektinių pasiūlymų viešinimo procedūrą;
- kuria pasitikėjimu grįstą visuomenės ir savivaldos santykį.

Nepaisant to, kokio lygmens visuomenės dalyvavimą pasirinksite įgyvendinti, informavimas (1 lygis) turėtų būti įgyvendinamas visais viešųjų

erdvių projektų atvejais ir atliekamas kiekviename projekto etape – nuo projekto patvirtinimo iki rangos darbų pabaigos. Geriausia dalintis kiekvienu tarpiniu pasiekimu, rodyti projekto eigą, o po to ir statybų procesą, nes tai ne tik įdomus, tačiau ir visapusiškai edukuojantis procesas. Kitu atveju, jei naujienos apie projektą pateikiamos su didelėmis pertraukomis, visuomenė gali kilti įtarimai, jog yra slepiama tam tikra informacija. Neužtenka pranešti naujienas apie tai, kad kažkas nuspręsta ar įvyko. Visuomenėi reikia informacijos, kodėl buvo priimti vieni ar kiti sprendimai ir galimybės susipažinti su technine informacija, svarstytomis alternatyvomis. Informavimas apie viešųjų erdvių projektus turėtų prisidėti prie projekto skaidrumo. Paaiškinkite, kas projektuojama ir kodėl, kuo pagrįstas būtent tokio projekto poreikis, kokie yra finansavimo šaltiniai ir biudžetas.

Svarbu pažymėti, kad kokybiškas informavimas turi atitikti šiuos tris kriterijus:

- pasiekti visas projekto suinteresuotąsias šalis naudojantis skirtingais kanalais ir formatais;
- būti vykdomas reikiamu metu, reguliariai ir visuose projekto etapuose;
- turinys turi būti pritaikytas prie auditorijos, t. y. būti jai suprantamas ir įdomus skaityti, o tai ypač svarbu ne ekspertinėms suinteresuotųjų grupėms.

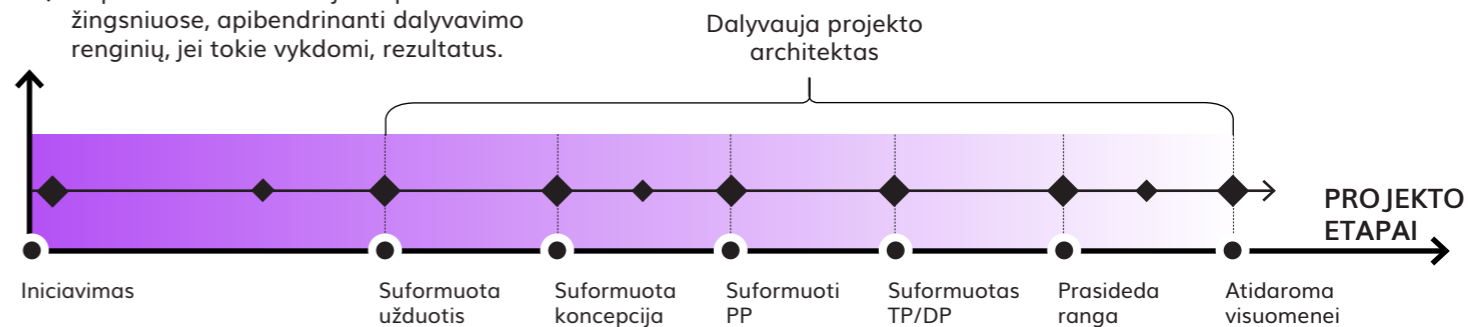
3.1 Kvietimas į Vilniuje vykusią diskusiją dėl Pamėnkalnio skvero įveiklinimo. Paruošta Vilnius m. savivaldybės.

PATARIMAI KOKYBIŠKAI INFORMACIJOS SKLAIDAI ORGANIZUOTI

Skaidos kanalai ir formatai	<ul style="list-style-type: none"> • Būkite matomi! Naudokite kuo daugiau skirtingų sklaidos kanalų. Informacija, pateikta tik savivaldybės svetainės puslapyje, iki kurio patekti reikia bent dviejų papildomų paspaudimų, turi labai mažą matomumą. Didiesiems miestams reikia papildomo dėmesio sklaidai. • Kiekvienam projektui naudokite dviejų formatų sklaidos priemones: elektroninio formato (internetu svetainė, soc. tinklai ir pan.) ir spausdinto formato (plakatai, standai, skrajutės ir pan.). • Išnaudokite vietinius lyderius ir visuomenės atstovus informacijai perduoti (seniūnai, seniūnaičiai, aktyvūs bendruomenės nariai: bendrijų pirmininkai, bendruomeninės organizacijos, vietos „Facebook“ grupių moderatoriai). • Kaupkite bendruomenių lyderių kontaktus ir kreipkitės į juos elektroniniu paštu. • Sudarykite galimybę elektroniniam priminimui kalendoriuje (per Facebook renginio funkciją ar kitas platformas), naudokitės QR kodais.
Laikas	<ul style="list-style-type: none"> • Kiekvienam projekto etapui (nuo iniciavimo iki rangos darbų užbaigimo) skirkite bent po vieną žinutę. • Dozuokite informaciją reguliariais intervalais. • Informuokite kuo anksčiau ir nelaukite, kol visuomenė sužinos iš kitų šaltinių, antraip susidaro įspūdis, kad sprendimai priimami už uždarytų durų.
Turinys	<ul style="list-style-type: none"> • Remiantis techniniais architektų brėžiniais adaptuokite vizualinę informaciją ir paruoškite grafiškai patrauklią medžiagą, kurioje informacija būtų aiški bei suprantama toje srityje needukuotam skaitytojui. Dažnai informacija pateikiama pernelyg techniškai arba pernelyg paprastai. Techniniai brėžiniai yra netinkamas formatas, siekiant informuoti plačiąją visuomenę ir ne ekspertines suinteresuotąsias grupes. • Atskleiskite pakankamai detalių – tai stiprina pasitikėjimą ir pagrįstumo įspūdį. Būtinai dalinkitės, kuo pagrįstas projekto poreikis, kokie yra finansavimo šaltiniai, biudžetas, kaip atrenkamas projekto architektas, ir kas jis, kokios jo kompetencijos. • Pranešimuose kalbėkite apie numanomus arba iškilusius konflikto taškus. Tai padės juos spręsti. • Informuokite apie atliktus vietos tyrimus, neapsiribodami trumpais aprašymais. Išnaudokite tyrimų turinį – atskleiskite tyrimų eigą, išvadas, dirbusius specialistus, naudokite tyrimo vizualizacijas ir būtinai įdėkite nuorodą į pilną tyrimo dokumentaciją. • Įtraukite aiškų kvietimą veikti (angl. Call to Action) žinutės pabaigoje, pavyzdžiui, prisijungti prie pristatymo renginio, dalintis pasiūlymais, užpildyti apklausą ir pan.

Informavimas privalomas visiems projektams ir visuose etapuose

- ◆ Komunikacinės žinutės, žyminčios projekto etapų pabaigą
- ◆ Papildoma komunikacija tarpiniuose žingsniuose, apibendrinanti dalyvavimo renginių, jei tokie vykdomi, rezultatus.

3.2 Komunikacija turi vykti viso projekto eigos metu nepriklausomai nuo kitų dalyvavimo renginių programos.

Efektyvus socialinių tinklų panaudojimas

Oficialiai savivaldybės komunikacijai dažniausiai naudojami Facebook ir LinkedIn tinklai. Pateikiame kelis patarimus, kaip išnaudoti šių platformų galimybes, siekiant įtraukti visuomenę į viešųjų erdvių projektus.

Facebook platformoje rekomenduojama:

- Dalintis trumpo ir vidutinio ilgio tekstais, nuotraukomis, vaizdo įrašais, iliustracijomis. Dalinkitės tik geros kokybės nuotraukomis ir vaizdo įrašais;
- Platinti žinutes grupėse (vietos gyventojų bendruomenės grupės, interesų grupės ir pan.);
- Kurti renginius. Pavyzdžiui, sukurti renginį (angl. Facebook event) projektinių pasiūlymų viešinimui;
- Transliuoti renginius gyvai (angl. Facebook Live);
- Norint sulaukti didesnio matomumo, svarbu mokėti už įrašų ar renginių reklamą (angl. boost post, boost event). Vidutinis mokestis, kuris įprastai skiriamas reklamai – 5 EUR už dieną.

LinkedIn platformoje:

- Paskatinkite darbuotojus, kurie mėgsta rašyti socialiniuose tinkluose, dalintis informacija apie viešosios erdvės projektą, galimybes įsitraukti

Pavyzdys – informacinė žinutė straipsnio formatu.

Susipažinti su projekciniais pasiūlymais galima Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūroje Stiklių g. 4 (registruotis reikia tel.+370 698 20349 ar el. paštu info@vsaa.lt) ir interneto svetainėje: <https://vilnius.lt/lt/savivaldybe/miesto-pletra/zeldynai/> (Nr. 19).

Architektai laukia vilniečių, senamiesčio gyventojų pastabų ir pasiūlymų iki 2022 m. vasario 24 d. 12.00 val. Juos prašoma siųsti el. paštu info@aimm.lt arba išsakyti paskambinus tel. +370 614 07634 arba +370 623 13 283.

Viešas svarstymas vyks nuotoliniu būdu vasario 24 d. 18 val.

Vienintelis dalykas, kurio trūksta, tai aiškesnė informacija, kaip galima dalyvauti nuotoliniame susitikime. Lieka neaišku, ar jame gali dalyvauti tik iš anksto užsiregistravę dalyviai? Jei viešinimas atviras ir registracijos nereikia, galima iš anksto sugeneruoti nuotolinio susitikimo nuorodą ir ją palikti straipsnio pabaigoje prie renginio datos ir laiko.

ir rezultatus. Šiame socialiniame tinkle žinutės pasidalintos iš asmeninio profilio turės didesnę pasiekiamumą;

- Išnaudokite LinkedIn grupes – verta paieškoti grupių, kuriose yra jūsų suinteresuotos šalys, ir dalintis informacija ten;
- LinkedIn taip pat turi renginių (angl. event) funkciją – kurkite LinkedIn renginius, jei žinote, kad tikslinė grupė, kurią norite pasiekti, yra šiame socialiniame tinkle.

Bendri patarimai turiniui socialiniuose tinkluose:

- Jei tekstas vidutinio ilgio ir gan sudėtingas, prie jo derinkite paprastą ir mažai informacijos turinčią iliustraciją. Tačiau, jei iliustracijoje yra daug teksto ir informacijos, jį lydintis tekstas turi būti trumpas ir paprastas.
- Rašant ilgesnį įrašą, išskaidykite jį trumpomis pastraipomis, kurias skiria tarpai.
- Kiekvienas įrašas turėtų būti baigiamas su kvietimu imtis veiksmų, kurių tikimasi iš skaitytojo (angl. Call to Action arba CTA) ir visa kita reikalinga informacija, kad tas veiksmas būtų atliktas. Pavyzdyje pateikta, kaip baigiasi Vilniaus miesto savivaldybės pranešimas apie būsimą Vokiečių g. rekonstrukcijos projektinių pasiūlymų viešinimą.

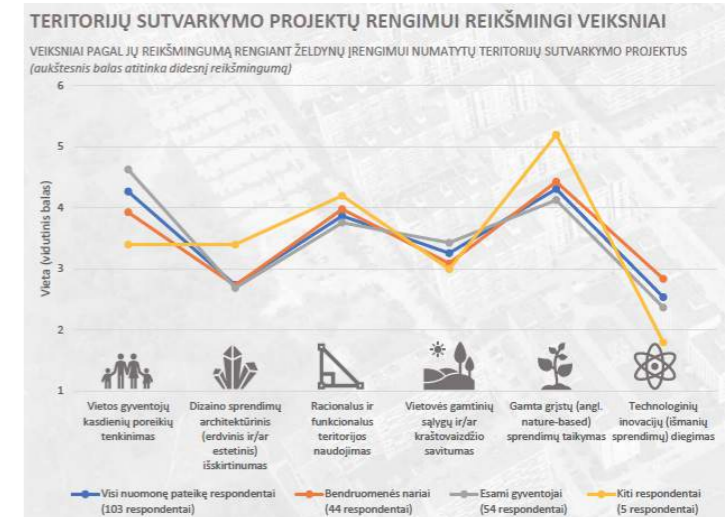
3.3 Informacinės žinutės visuomenei pavyzdys Tauragės r. savivaldybės socialinių tinklų paskyroje. Minimaliems pokyčiams skvere užtenka kokybiško informavimo, o platesnis dalyvavimas nėra būtinas.

Kaip organizuoti apklausas?

Telefoninės, tiesioginės ir elektroninės apklausos yra puikus įrankis norint apklausti didelį skaičių gyventojų ir gauti lengvai apibendrinamus kiekybinius (statistinius) duomenis.

Vertinkite vietos gyventojus, kaip vietos gyvenimo ekspertus. Siekite sužinoti jų funkcinius poreikius ir patirtį, tačiau neprašykite formuoti sprendinių. Pavyzdžiui, klauskite, ne kiek vienetų šiukšlinių turėtų būti parke, bet, kaip gyventojai vertina vietos švarą ir šiukšlinių pasiekiamumą. Sukūrę apklausą pasitikrinkite, ar visi klausimai yra apie lankytojų poreikius ir patirtį, o ne apie sprendimus. Apklausos rezultatai turėtų padėti apibendrinti bendruomenės poreikius, pagal kuriuos projekto architektas galės vėliau siūlyti sprendimus.

„Gehl Institute“ pastebi, nors apklausos yra svarbus įrankis tiriant erdves, jų duomenys mums atskleidžia tik dalį visos istorijos. Darant išvadas svarbu gautus kokybinius ir kiekybinius rezultatus papildyti žiniomis, kurios susikaupė dirbant su vietos bendruomene. Kartais didžiausia atliktos apklausos nauda yra gyvi pokalbiai su vietos lankytojais arba pastebėti ypatumai praleidus vietoje nemažai laiko.

3.4 Perkūnkiemio rajono gyventojų apklausos apie viešųjų erdvių poreikį rezultatų pristatymas grafiniu formatu. Ilustr. Vilniaus Planas.

PATARIMAI KOKYBIŠKAI APKLAUSAI ORGANIZUOTI

Kartu su komanda nuspręskite, koks yra apklausos tikslas, ką norite sužinoti iš respondentų ir kaip panaudosite rezultatus. Tik tada pradėkite kurti klausimus.

Kvietime pristatykite projekto bei apklausos tikslą, programą, kaip bus panaudoti rezultatai.

Formuluokite kuo trumpesnius aiškius klausimus ir atsakymus paprasta kalba, nenaudojant sudėtingų žodžių, profesinio žargono ar nepaaiškintų trumpinių.

Klausimai turėtų būti uždari, jei renkatės atvirą klausimą, respondentai turėtų gebėti jį atsakyti trumpai ir konkrečiai.

Pridėkite demografinius klausimus, kurie padės geriau pažinti respondentus. Pavyzdžiui klausimai apie lytį, amžių, profesiją ir kt. Tai leis segmentuoti rezultatus.

Apklausa turėtų būti ne ilgesnė nei 30 klausimų (iki 15 min. trukmės).

Užtikrinkite reprezentatyvumą - surinktų duomenų kiekis (respondentų skaičius) turi būti pakankamas, kad objektyviai atspindėtų tikslinės populiacijos, kaip visumos, pasirinkimus. Taip pat atkreipkite dėmesį į demografinę sudėtį, pavyzdžiui, jei tikslinę populiaciją sudaro 60% žmonių 18-25 metų amžiaus ir 30% of žmonių 26-60 metų amžiaus, apklausa turi tai atspindėti.

Kurdami apklausą įvertinkite, kiek laiko truks rezultatų apdorojimas. Kiekybinių klausimų duomenis apdorosite gerokai greičiau negu kokybinių. Dauguma apklausų platformų turi automatinio duomenų analizavimo funkciją, kuria pasinaudojus greitai gausite kiekybinių rezultatų apžvalgą.

Atlikus automatinę kiekybinę apžvalgą skirkite dėmesio segmentavimui pagal demografinius duomenis - lytį, amžių ir kt. Taip gausite vertingesnes išvagas - pavyzdžiui, senjorai prioritetą teikia ramiam poilsiui, o jaunimas renkasi aktyvias veiklas.

Atviri klausimai bus naudingi renkant istorijas, ieškant citatų ar norint pajusti gyventojų sentimentus. Tačiau tokie duomenys nestruktūrizuoti ir reikalaus daugiau rankinio darbo juos apdorojant.

Apdorokite ir įvertinkite surinktus duomenis, sudarykite išvadas ir apibendrinkite, kaip šie rezultatai paveiks projekto sprendinius. Šią informaciją publiuokite, supažindinkite apklausos dalyvius.

Pavyzdys – apklausa, skirta viešosios erdvės kokybei įvertinti pagal Jungtinių Tautų 2020 m. rekomendaciją

Viešųjų erdvių kokybę galima matuoti vertinant 5–ias erdvės savybes:

- Erdvėje esančias veiklas ir lankytojus;
- Pasiekiamumą;
- Paslaugas ir mažąją architektūrą;
- Saugumą ir komfortą;
- Želdinius ir jų kokybę.

Remiantis šiomis savybėmis, Jungtinės Tautos pateikia apklausą, kuria galite įvertinti viešųjų erdvių kokybę. Ji galite naudoti, kaip pateikta, arba pritaikyti pagal savo poreikius. Įvertinimui skalėje nuo 1 iki 5 siūlome naudoti tokias formuluotes: 1 - vertinu blogai, 2 - patenkinamai, 3 - vidutiniškai, 4 - gerai, 5 - puikiai) arba „Netaikoma“. Kiekviename klausime naudokite viešosios erdvės pavadinimą.

Dėkojame, kad skyrėte laiko apklausai apie [viešosios erdvės pavadinimas]. Ši apklausa yra anoniminė. Ją organizuoja [savivaldybės pavadinimas]. Dalyvaudami šioje apklausoje sutinkate, kad jūsų atsakymai būtų panaudoti formuojant projekto uždavinius.

1. Kokią amžiaus grupę atstovaujate?

- 18-30 metų
- 31-50 metų
- 51-70 metų
- daugiau nei 71 metai

2. Kokia jūsų socialinė lytis?

- Moteris
- Vyras
- Renkuosi nesakyti
- Kita: [įrašykite]

3. Ką įprastai veikiate [viešos vietos pavadinimas]?

4. Įvertinkite [viešosios erdvės pavadinimas] lankomumą - lankytojų skaičių ir įvairovę nuo 1 iki 5 arba žymėkite „Netaikoma“.

5. Įvertinkite įvairių paros metu visoje [viešojoje erdvėje pavadinimas] stebimų veiklų įvairovę nuo 1 iki 5 arba žymėkite „Netaikoma“. (Veiklų pavyzdžiai: bėgiojimas, vaikų žaidimai, šuns vedžiojimas, krepšinis, lygumų slidinėjimas, žvejyba, ramus pasisėdėjimas, piknikas ir tt.)

6. Įvertinkite [viešosios erdvės pavadinimas] pasiekiamumą nuo 1 iki 5 arba žymėkite „Netaikoma“:

- Kokybiškų ir gyventojams su įvairiais poreikiais pritaikytų automobilių parkavimo vietų pasiekiamumas ir prieinamumas
- Kokybiškų ir gyventojams su įvairiais poreikiais pritaikytų dviračių parkavimo vietų pasiekiamumas ir prieinamumas
- Kokybiškos ir gyventojams su įvairiais poreikiais pritaikytos pėsčiųjų infrastruktūros pasiekiamumas ir prieinamumas
- Kokybiškos ir gyventojams su įvairiais

poreikiais pritaikytos viešojo transporto infrastruktūros pasiekiamumas ir prieinamumas

7. Įvertinkite [viešosios erdvės pavadinimas] patogumus nuo 1 iki 5 arba žymėkite „Netaikoma“:

- Apšvietimo kiekis ir kokybė
- Pramogoms, sportui skirtų statinių kiekis ir kokybė
- Sėdėjimui skirtų vietų kiekis ir kokybė
- Šiukšlinių kiekis ir kokybė
- Dviračių stovų kiekis ir kokybė
- Ženklų ir pirmosios pagalbos įrenginių kiekis ir kokybė
- Vandens ir viešųjų tualetų kiekis ir kokybė

8. Įvertinkite, kaip patogiai ir saugiai jaučiatės [viešosios erdvės pavadinimas] nuo 1 iki 5 arba žymėkite „Netaikoma“:

- Kaip saugiai jaučiatės erdvėje
- Įvertinkite jutiminės patirties kokybę erdvėje (garsas, kvapas, lietimasis, vaizdas, skonis)
- Įvertinkite vietos priežiūros kokybę
- Įvertinkite, kiek išreikštas yra viešosios erdvės identitetas (charakteris), kurį kuria vietos kultūra ir lankytojai

9. Įvertinkite [viešosios erdvės pavadinimas] želdinius nuo 1 iki 5 arba žymėkite „Netaikoma“:

- Bioįvairovė ir jos kokybė (augalų ir gyvūnų įvairovė)
- Mikroklimatinių sąlygų kokybė (pavėsis, drėgmė ir pan.)
- Gamtinis atsparumas nelaimėms (potvyniams, sausroms ir pan.)

10. Kaip įvertintumėte bendrą [viešosios erdvės pavadinimas] kokybę nuo 0 (blogai) iki 10 (puikiai)?

11. Kuriam viešosios erdvės aspektui labiausiai reikia pokyčių?

- Veiklų ir lankytojų įvairovės
- Pasiekiamumo
- Paslaugų ir patogumų (suoliukai, dviračių stovai, geriamas vanduo, žaidimų įrenginiai ir pan.)
- Saugumo ir komforto
- Želdinių

Anketa adaptuota Lietuvos kontekstui. Šaltinis originalo kalba: https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=2zWeD09UYE-9zF6kFubclwfSB25cM5FkQk4_JOxtVNUM1pJVjc0UUhFT09YTUJKTERJWEszRFhaTi4u

3.5 Diskusija dėl Vokėčių g. atnaujinimo projektinių pasiūlymų tobulinimo, Vilnius. Nuotr. Sauliaus Žiūros

Pavyzdys – apklausa, skirta apklausti viešosios erdvės lankytojus realiuoju laiku pagal Gehl Institute

Žemiau pateikta į lietuvių kalbą išversta „Gehl Institute“ parengta apklausa, kuri skirta vietoje gyvai apklausti viešosios erdvės lankytojus ir praeivius. Ši apklausa padės pažinti socialinį vietos gyvenimą ir lankytojų įvairovę. Apklauskos klausimai gali būti keičiami ir pritaikomi pagal apklauskos tikslą. Galvojant naujus apklauskos klausimus, rekomenduojama juos kurti kartu su vietos lyderiais: seniūnais, bendruomeninių organizacijų atstovais, bendrijų pirmininkais, aktyviais piliečiais ir pan.

Mintyse apsibrėžkite 200 m. spindulio skritulį aplink save ir prieikite apklausti kas trečią į šį spindulį patenkančią asmenį, kuris (-i) atrodo vyresnis (-ė) nei 18-likos metų. Jeigu esate vietoje, kurioje daug žmonių, apklauskite kas 5-tą asmenį.

Apklauską rekomenduojama vykdyti trijuose skirtinguose taškuose keičiant buvimo vietą kas 15 minučių iš viso vietoje praleidžiant 4 valandas. Kas 45 min turėtumėte daryti 15 min poilsio pertrauką. Per visą dieną turėtumėte surinkti ne mažiau kaip 40 pilnai užpildytų anketų.

Priejus prie asmens, prisistatykite vardu ir pavarde, informuokite, kad atliekate viešosios erdvės socialinį tyrimą, informuokite kokią įstaigą atstovaujate. Paklauskite ar asmuo turi 3 minutes laiko skirti atsakyti kelis klausimus apie šią viešąją erdvę. Pasakykite, kam bus naudojami atsakymai ir, kad apklausa yra anoniminė. Užkalbintam asmeniui sutikus dalyvauti, paduokite atspausdintą apklauską ir rašiklį.

Apklauską turėtų pildyti pats asmuo, nepildykite anketos už kitą asmenį. Kol vieni pildo apklauską, galite priėti ir pakviesti užpildyti apklauską kitus.

Užpildytas anketas laikykite neperšviečiame aplanke, taip užtikrindami anonimiškumą.

Asmenis, kurie atsisakė dalyvauti apklausoje galite pažymėti pagal amžių (18–24 / 25–44 / ...) ir lytį atskiroje lentelėje.

4. Ką šiandien čia veikiate?

- Tiesiog einu pro šalį
- Atėjau apsipirkti
- Leidžiu laiką su šeima
- Susitinku su draugais
- Leidžiu laiką vienas (-a)
- Gėriuosi vaizdais
- Sportuoju, aktyviai leidžiu laiką lauke
- Vedžioju gyvūną
- Lankausi kultūros renginyje
- Launkausi politiniame renginyje arba proteste

• Kita [įrašykite]

5. Jeigu 4 klausime pasirinkote variantą "Tiesiog einu pro šalį", koks jūsų kelionės tikslas?

- Namai
- Darbas
- Mokykla
- Kultūros institucija
- Restoranas, baras
- Parduotuvė
- Kita viešoji erdvė
- Kita: [įrašykite]

6. Kiek laiko šiandien čia planuojate praleisti?

- Mažiau nei 10 min.
- 10-30 min.
- 30 min. - 1 val.
- 1 val. ar daugiau

7. Kaip vertinate šią kaimynystę?

- Labai neigiamai
- Šiek tiek neigiamai
- Neutraliai

Dėkojame, kad skyrėte laiko apklausai apie [įrašyti viešosios erdvės pavadinimą]. Ši apklausa yra anoniminė. Ją organizuoja [įrašyti savivaldybės pavadinimą]. Dalyvaudami šioje apklausoje sutinkate, kad jūsų atsakymai būtų panaudoti formuojant projekto uždavinius.

1. Kaip dažnai lankotės šioje erdvėje?

- Kasdien
- Kartą ar kelis kartus per savaitę
- Kartą ar kelis kartus per mėnesį
- Retai (kartą per metus ar rečiau)
- Čia esu pirmą kartą

2. Kaip jūs čia atvykote? (jei keliavote keliais būdais, pasirinkite variantą, kuriuo įveikėte ilgiausią atstumą)

- Pėsčiomis
- Dviračiu
- Autobusu, troleibusu
- Savo automobiliu
- Taksi, automobilių dalinimosi paslauga
- Tarp miestinių autobusų
- Kita: [įrašykite]

3. Kuris variantas tiksliausiai apibūdina jūsų santykį su šia erdve?

- Kaimynas, gyventojas
- Darbuotojas (dirbate netoliese)
- Studentas (studijuojate netoliese)
- Turistas
- Lankytojas (netoliese vykstančio renginio ar institucijos)
- Kita: [įrašykite]

tęsiama...

- Šiek tiek pozityviai
 - Labai pozityviai
- 8. Kaip vertinate šią konkrečią viešąją erdvę?**
- Labai neigiamai
 - Šiek tiek neigiamai
 - Neutraliai
 - Šiek tiek pozityviai
 - Labai pozityviai
- 9. Trimis žodžiais apibūdinkite šią viešąją erdvę**
- _____
- 10. Kuriuos du dalykus norėtumėte veikti šioje erdvėje, kurių negalite veikti dabar?**
- _____ ir _____
- 11. Kaip saugiai jaučiatės šioje erdvėje šiuo metu?**
- Labai nesaugiai
 - Šiek tiek nesaugiai
 - Neutraliai
 - Šiek tiek saugiai
 - Labai saugiai
 - Nežinau
- 12. Ko reikėtų, kad jaustumėtės saugiau šioje erdvėje?**
- _____

- 13. Apžvelkite kitus erdvės lankytojus. Ar be asmenų, kuriuos planavote čia sutikti, matote kitų pažįstamų?**
- Ne, nieko iš aplinkinių nepažįstu
 - Taip, yra matytų veidų, bet šių žmonių nepažįstu
 - Taip, matau ir pažįstu kelis asmenis, kurių neplanavau čia sutikti
- 14. Koks jūsų amžius?** _____
- 15. Kokia jūsų socialinė lytis?**
- Moteris
 - Vyras
 - Renkuosi nesakyti Kita: [įrašykite]
- 16. Kokiai tautinei tapatybei save priskiriate? Galite rašyti kelias. Pavyzdžiui, lietuvių ir lenkų.**
- _____
- 17. Kokia yra artimiausia sankryža esanti šalia jūsų darbo vietos arba lankomos švietimo įstaigos? _____ ir _____ aš nedirbu aš lankausi iš kito miesto**
- 18. Koks yra jūsų gyvenamas rajonas? Jeigu esate iš kito miesto ar šalies, įrašykite.**
- _____

Ačiū!

Anketa adaptuota Lietuvos kontekstui. Šaltinis originalo kalba: <https://gehlpeople.com/wp-content/uploads/2020/03/PARTICIPANT-SURVEY.pdf>

3.6 Spausdintos apklauskos pateikimo pavyzdys. Marian Place projektas Londone. Iliustr. St Williams, Soundings. Šaltinis: <https://development.towerhamlets.gov.uk>

PATARIMAI KOKYBIŠKIEMS SUSITIKIMAMS IR RENGINIAMS ORGANIZUOTI	
Pasiruošimas	<ul style="list-style-type: none"> Pažinkite projektuojamą teritoriją, žinokite probleminius taškus ir pasiruoškite juos komentuoti. Būkite gerai pasiruošę atsakyti į klausimus apie artimiausioje aplinkoje vykstančius/–siančius pokyčius. Tikėtina, kad vietos gyventojai bus labai gerai pasiruošę ir žinos visas detales. Jei jūsų pasiruošimas menkas, bus sunku valdyti susitikimo dinamiką.
Dalyvių paruošimas	<ul style="list-style-type: none"> Taupykite savo ir dalyvių laiką – sudarykite sąlygas dalyviams pasiruošti iš anksto. Prie kvietimo į renginį pridėkite visą su projektu susijusią informaciją. Jei tai projektinių pasiūlymų viešinimas, padarykite projekto dokumentaciją lengvai prieinamą. Nurodykite, su kuria medžiaga svarbiausia susipažinti, kokie klausimai bus aptariami renginio metu. Tokiu būdu renginio laiką galėsite išnaudoti produktyviausiai mažiau dėmesio ir laiko skiriant pristatymui. Iš anksto pristatykite renginio tikslą, kas dalyvus, kokios bus dalyvių rolės, kaip bus panaudoti renginio rezultatai. Pavyzdžiui, į klausimus bus atsakyta raštu, gyventojai spręs, kokių funkcijų reikia parkui, pasiūlymai formuos projektavimo užduotį, projekto architektas idėjas panaudos vizijai formuoti ir pan.
Laikas	<ul style="list-style-type: none"> Žingsnyje <i>01 Suinteresuotų šalių analizė</i> įsivardinate savo projekto suinteresuotas šalis. Dabar jau žinote, kurios socialinės grupės yra svarbiausios dalyvavimo procese bei nusprendėte, kokiais formatais jas įtrauksite. Gyviems ar nuotoliniams susitikimams bei veikloms rinkitės laiką, kuris būtų patogiausias jūsų tikslinei grupei. Jei tai dirbantys žmonės, geriausias laikas būtų po darbo valandų – nuo antradienio iki ketvirtadienio nuo 18val. Jei tai šeimos – rinkitės savaitgalius. Jei tai vaikai ir jaunimas – tai derinkite su švietimo įstaigų veikla.
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> Maksimali vienos sesijos trukmė – 2 valandos, nes ilgiau negalėsite išlaikyti dalyvių dėmesio. Renginių trukmę derinkite pagal projekto reikšmę ir norimų aptarti klausimų kompleksumą. Lokalioms reikšmės viešosios erdvės projektui turėtų užtekti 2 val. trukmės susitikimo. Miesto/miestelio reikšmės erdvei reikėtų skirti 3–4 val., nes klausimų ir dalyvių bus gerokai daugiau. Tokį renginį padalinkite į dvi sesijas pagal problemines temas arba atskirai susitikite su skirtingomis suinteresuotų šalių grupėmis. Reikšmingiems ir kompleksiškiems nacionalinės reikšmės projektams vieno susitikimo/renginio tikrai neužteks. Galite numatyti susitikimų seriją reguliariais intervalais, kurių metu spręsite klausimus paraleliai projekto vystymui. Skaidykite dalyvius pagal jų suinteresuotumą.
Erdvė	<ul style="list-style-type: none"> Renginio erdvė turi būti tinkamo dydžio dalyvių skaičiui. Stovintys ar į patalpą netelpantys žmonės demonstruoja jūsų nepasiruošimą ir diskredituoja pačią visuomenės įtraukimo idėją. Prašykite dalyvių užpildyti išankstinės registracijos formą, kad preliminariai įvertintumėte jų skaičių. Renginio erdvė turi būti maloni, t.y. ne formali, ir kuo arčiau projektuojamos erdvės. Šiltuoju metų laiku renginius galite planuoti pačioje projekto teritorijoje. Pasirinkite suinteresuotoms šalims patogią vietą, pavyzdžiui, vietinį bendruomenės centrą, biblioteką ar pan. Vaišinkite dalyvius kava/arbata ir lengvais užkandžiais. Tai suminkština atmosferą, skatina dalyvius bendrauti tarpusavyje ir nuteikia pozityviam dialogui.
Turinys	<ul style="list-style-type: none"> Techninę informaciją pritaikykite projekto pristatymui, kad ji būtų suprantama ir grafiškai patraukli. Trumpai pristatykite projektą, jei jis jau pradėtas, arba analizę ir sprendimus ribojantį kontekstą (teisinių reguliavimų, bendrasis planas, paveldas ir pan.), jei aptariate projektavimo užduotį. Pristatykite faktinius duomenis: biudžetą, lėšų šaltinį, svarstytas alternatyvas, projekto tikslą ir ribas, atsakingus darbuotojus, projektuotojo ir rangovo atrankos kriterijus, teisinius ribojimus. Pristatykite renginio tikslą ir kaip bus panaudoti rezultatai. Užduokite ribas. Pavyzdžiui, renginyje nesvarstysite erdvės užstatymo galimybių ir pan.

Projekto komandos atstovai	<ul style="list-style-type: none"> Renginyje privalo dalyvauti bent po vieną atstovą iš užsakovo (savivaldybės), projekto architekto ir rangovo, jei tokie jau yra žinomi. Užtikrinkite, kad dalyvaus probleminių klausimų srityje kompetencijų turintis savivaldybės specialistai. Jie galės atsakyti į klausimus ir plačiau paaiškinti miesto/miestelio išsikeltus vystymosi tikslus, darnios plėtros principus ir kitus sprendimų lauką ribojančius veiksnius. Pavyzdžiui, infrastruktūros skyriaus vadovas gali komentuoti apie transporto pakeitimus, želdynų specialistas apie želdinių problemas ir pan. Įtraukdami pakankamą skaičių skirtingų sričių specialistų sudarote tvirtą pagrindą manyti, kad sprendimai pamatuoti ir pagrįsti. Būtinai pristatykite kiekvieną atstovą renginio pradžioje. Savivaldybės atstovai gali pasisakyti tik savo kompetencijų ribose.
Moderavimas	<ul style="list-style-type: none"> Kiekvienam renginiui būtinas nešališkas ir patyręs moderatorius. Jei renginiai vykdomi vidiniais resursais į pagalbą pasitelkite vadovaujančią poziciją užimančią, bet už projekto sprendinius tiesioginės atsakomybės neturintį darbuotoją. Su projekto sprendimais susijęs moderatorius sudaro neskaidrumo įspūdį nepriklausomai nuo pačių sprendinių. Jei pasitelkiate išorės ekspertus, sudarykite jiems sąlygas išlikti nešališkais. Moderatorius privalo suvaldyti dominuojančius ir sudaryti galimybes pasisakyti pasyvesniems dalyviams. Moderatorius privalo išlaikyti konstruktyvų dalyvių toną ir emocinį foną, gražinti susitikimo eigą prie renginio tikslo, jei nuo jo nukrypstama.
Komentariai	<ul style="list-style-type: none"> Atsakydami į klausimus neįsipareigokite įgyvendinti tai, ko negalėsite išpildyti dėl objektyvių aplinkybių. Renginio metu fiksukite tai, kas buvo pasakyta. Rezultatų apibendrinimą atliksite vėliau, o tada ir nuspėsite, kaip įgyvendinti pasiūlymus. Į naujai iškeltas idėjas ir pasiūlymus atsakykite apgalvotai. Jei reikia laiko pasverti ir priimti sprendimą, tai geriau užfiksukite pasiūlymą ir atsakykite raštu kartu su grįžtamuju ryšiu. Blogų klausimų nėra – į visus klausimus atsakykite su pagarba. Vertinkite architektūros srityje išsilavinimo neturinčių dalyvių pastabas ir pasiūlymus.

3.7 Diskusija dėl Vokiečių g. atnaujinimo projektinių pasiūlymų tobulinimo, Vilnius. Nuotr. Sauliaus Žiūros

4. Rezultatai

05 Apibendrinimas

Igyvendintas dalyvavimo procesas ir jo rezultatai – tai nauji duomenys apie viešąją erdvę, kuriuos reikia apibendrinti taip, kad jie galėtų būti naudingi būsimai projektuotojų komandai, kuri kurs viešosios erdvės projektą.

Šio žingsnio rezultatas – dokumentas, kuriame būtų išdėstyta proceso eiga, rezultatai ir apibendrinimas, kaip gauti pasiūlymai formuos sprendinius. Dokumente taip pat turėtų būti pateikti įsitraukusių asmenų skaičiai – atskirai kiekviename taikytame įrankyje ir bendrai.

Apibendrinant įgyvendintą dalyvavimo procesą, dalyvavimą įgyvendinę darbuotojai ir miesto architektūros skyrius aptaria visų įgyvendintų dalyvavimo veiklų rezultatus. Apžvelgiami kiekvieno įgyvendinto įrankio gauti kokybiniai ir/ar kiekybiniai rezultatai (pvz. apklausos duomenys, susitikimų protokolas ir kt.).

Ieškokite korelacijų ir prieštaravimų tarp gautų rezultatų taikant skirtingus įrankius. Koreliacijos rodo didžiausias problemas arba svarbiausias temas, prieštaravimai – galimus konfliktų taškus.

Toliau pateikiama seka, padėsianti apibendrinti ir prioretizuoti surinktus bendruomenės ir ekspertų pasiūlymus.

01 Bendruomenės ir ekspertų rekomendacijų palyginimas

Surašykite iškilusias svarbiausias pasikartojančias temas apie viešąją erdvę, kurios išryškėjo dalyvavimo procese, pavyzdžiui, želdiniai, judumas, veiklos ir pan. Prie kiekvienos iškeltos temos detalizuokite bendruomenės poreikius ir lyginkite su specialistų rekomendacijomis.

02 Įgyvendinimo matrica pagal vietos aplinkybes

Surinktas ekspertų ir bendruomenės rekomendacijas apibendrinkite remdamiesi įgyvendinimo matrica. Rekomendacijas, kurios įvertinamos kaip neįgyvendintinos arba nerekomenduotinos, papildykite komentarais ir galimomis alternatyvomis.

Neįgyvendinami gali būti tokie pasiūlymai, kurie neįmanomi dėl istorinių, paveldosauginių, inžinerinių, aplinkosauginių ir kitų aplinkybių. Jas pritaikius, nepamirškite jų įvardinti ir taip pagrįsti įvertinimą.

03 Įgyvendinimo matrica pagal išlaidas

Šį įvertinimą rekomenduojama atlikti po to, kai įsivertinsite, kurių pasiūlymų neriboja vietos aplinkybės. Atrinktus pasiūlymus toliau sudėliokite į palyginimą pagal jų kainą. Svarbu paminėti, kad kaina negali būti pagrindinis kriterijus ir galimybės turi būti vertinamos kompleksiskai atsižvelgiant į sukuriamą vertę.

4.1 Svajonių kiemo kūrybinės dirbtuvės Kauno Šilainių mikrorajone „Urban Eco“ festivalyje. Nuotr. Beatricės Umbrasaitės

Pavyzdys – bendruomenės ir ekspertų rekomendacijų palyginimas.

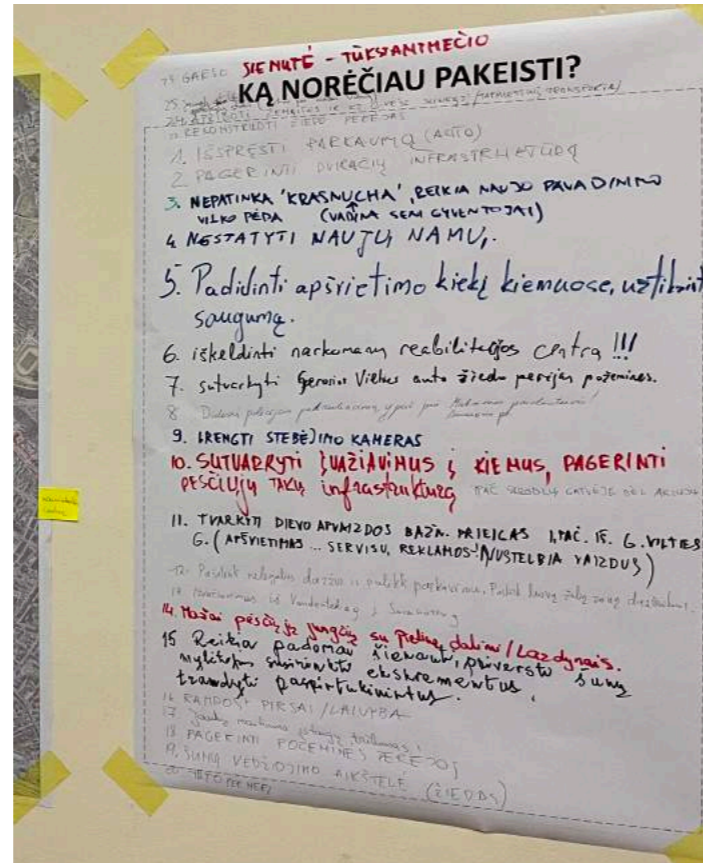
BENDRUOMENĖS PASIŪLYMAI	EKSPERTŲ REKOMENDACIJOS
Želdiniai ir aplinkos apsauga Pridėti medžių Padidinti gėlynų plotus	Pasodinti medžių Pridėti rūšiavimo šiukšlinių
Komfortas ir saugumas Padidinti šešėlio plotus Aptverti teritoriją tvora Įdiegti stebėjimo kameras	Padidinti šešėlio plotus Gatvės meno darbai vietoj grafičių Padidinti matomumą
Paslaugos ir mažoji architektūra Suoliukai Lauko kavinės Sūpynės Futbolo aikštė Čiuožykla Baseinas	Suoliukai Sporto aikštynai Vaikų žaidimo aikštelė Šiukšlinės Lauko kavinės Tualetai
Veiklos Veiklos vaikams Poilsio vietos tėvams	Sukurti multifunkcinę aikštę, kuri atitiktų įvairių amžių grupių poreikius
Prieinamumas Ženklinimas Nauji takai	Pridėti rampas vežimėliams Užtikrinti saugias sankryžas asmenims su regėjimo sutrikimais Dviračių takai Ženklinimas

Pavyzdys – įgyvendinimo matrica pagal vietos aplinkybes ir išlaidas.

ĮGYVENDINIMO GALIMYBIŲ ĮVERTINIMAS	PAGAL VIETOS APLINKYBES			PAGAL IŠLAIDAS		
	Neįgyvendinama	Įgyvendinama, bet nerekomenduojama	Įgyvendinama	Per brangu	Įgyvendinama, bet brangi priežiūra	Įgyvendinama
Sodinti naujų medžių			✓			✓
Didinti žalumos ir gėlynų plotus			✓		?	
Didinti šešėlio plotą			✓			✓
Apjuosti teritoriją tvora		?	Rekomenduojama teritoriją palikti atvirą			
Įdiegti stebėjimo kameras		?	Užtikrinti saugumą plečiant veiklas			✓
Pastatyti naujų suoliukų			✓			✓
Baseinas	✗	Nėra pakankamai vietos, galima alternatyva – fontanas			?	
Sūpynės		?			?	
Lauko kavinės		?		✗		

04 Apibendrinimas

Apibendrinus gautus rezultatus, užfiksuokite, kaip visuomenės poreikiai bus transformuoti į projekto sprendinius. Jei vykdate dalyvavimą iki projektavimo užduoties, tai įtraukite rezultatus į užduoties sąlygas. Jei vykdate dalyvavimą iki PP suformavimo pabaigos, tai bendradarbiaudami su projekto architektu, transformuokite rezultatus į konkrečius sprendinius.

4.2 Visuomenės lūkesčiai užfiksuoti renginyje „Padėk pažinti Vilkpėdę“. Nuotr. Vilniaus planas.

Pavyzdys – apibendrinimas Marian Place Gasholder Site projekte Londone

APIBENDRINTI VISUOMENĖS LŪKESČIAI	ATSAKAS SPRENDINIuose
<p>Viešosios erdvės ir aplinka</p> <p>Gyventojai nori įdomios ir panaudojamos viešosios erdvės, tame tarpe žaliųjų plotų ir vaikų žaidimų erdvių.</p> <p>Bendruomenė nori, kad žalieji plotai praturtintų biojvairovę.</p>	<p>Projektiniai pasiūlymai numato, kad beveik 1/3 teritorijos bus viešosios erdvės, kurių sudėtyje bus vaikų žaidimų erdvių, ramaus poilsio vietų, sportui skirtų zonų.</p> <p>Projektas padidins vietos biojvairovę palyginus su buvusia situacija vertinant objektyvų „biodiversity net gain“ rodiklį.</p>
<p>Žaidimų erdvė</p> <p>Gyventojai identifikavo, kad aplinkiniame rajone yra vaikų žaidimams skirtų plotų trūkumas, o vaikai dažnai žaidžia gatvėse. Jie prašė, kad vystytojas parūpintų viešųjų vaikų žaidimų erdvių savo vystomoje teritorijoje.</p>	<p>Teritorijoje bus įrengtos vaikų žaidimų erdvės, tinkamos 0–4 ir 5–11 metų amžiaus grupėms. Jos bus viešos ir atviros visiems apylinkės tėvams ir vaikams.</p>
<p>Regent's vandens kanalas</p> <p>Viena iš teritorijos ribų esantis kanalas yra bendruomenės branginamas turtas, tad gyventojai nori, kad vystytojas sukurtų visuomenei prieinamą krantinę.</p>	<p>Visa vystytojui priklausanti kanalo krantinės atkarpa bus pritaikyta visuomenės rekreaciniams poreikiams.</p>

06 Grįžtamasis ryšys

Informuokite suinteresuotas šalis apie dalyvavimo proceso rezultatus, išvadas ir tai, kokią įtaką jos turės projektui. Šiame etape svarbu informuoti apie:

- Priimtus sprendimus;
- Kodėl buvo priimti šie sprendimai;
- Kaip visuomenės dalyvavimas paveikė projekto rezultatus.

Pasidalinkite sukurtu leidiniu, kuriame apibendrintas visuomenės dalyvavimo procesas. Jis turėtų būti patalpintas internete ir visiems lengvai prieinamas. Taip pat galite pasitelkti leidinio turinį ir sukurti įrašų seriją socialiniuose tinkluose pateikiant leidinio išvadas tematinėmis dalimis.

Svarbu:

- Šiame etape labai svarbi kokybiška komunikacija – skirkite tam pakankamai dėmesio.
- Kurkite savo žinutes taip, kad jos būtų pritaikytos skirtingoms suinteresuotoms šalims. Dalinkitės detalesnėmis išvadomis su ekspertais ir labiau apibendrintais teiginiais su plačiąja visuomene.
- Jei įmanoma, sukurkite grafikų ir kitos vizualios medžiagos, kurios iliustruotų projekto etapus, rezultatus ir išvadas.
- Įsipareigokite atsakingai – privalote įgyvendinti tai, ką pažadate visuomenei, antraip diskredituojate dalyvavimo tikslą.

Pavyzdys – grafiškai pateiktas grįžtamasis ryšys, apibendrinantis konsultacijos rezultatus, publikuotas spaudoje

JŪS PASAKĖTE

MES PADARĖME

GYVAI IR LAIŠKAIS TEIKDAMI PASTABAS PER PIRMAJĄ PROJEKTO PRISTATYMĄ

PATOBULINOME MAŽĄJĄ ARCHITEKTŪRĄ

DISKUTUODAMI SU PROJEKTUOTOJAIMS IR EKSPERTAIMS PO PRISTATYMO SŪRENGTOSE DIRBTUVĖSE

PATIKSLINOME ŽELDYNŲ SPRENDINIUS

ŽELDINIAI

JŪS PASAKĖTE: Želdinių stilistika turi atitikti Vilniaus senamiesčio dvasią. Želdinamas plotas turi ne sumažėti, o padidėti. Reikėtų atsisakyti dekoratyvinio želdinių apšvietimo.

MES PADARĖME: Maksimaliai išsaugosime visus esamus medžius. Parenkami labiau Vilniaus senamiesčiui tinkami augalai. Atsisakoma dekoratyvinio medžių apšvietimo.

VIEŠOSIOS ERDVĖS

JŪS PASAKĖTE: Daugiau nekomercinių erdvių gyventojams. Neperkrauti gatvės kavinių terasomis. Toliau mažąją architektūrą, daugiau atrakcijų vaikams.

MES PADARĖME: Suprojektavome daugiau nekomercinių erdvių vietos gyventojams ir miesto svečiams. Kavinių terasų erdvės teikiamos apie gatvių sankirtas.

PAGARBA ISTORIJAI

JŪS PASAKĖTE: saugomą granitu grįstą Vokiečių g. dangą išlyginti ir neužstatyti vazonais - ai vietos vertybė. Eksponuoti išlikusius saugomus pamatus.

MES PADARĖME: Sumažiname objektų ant saugomo grindinio, panaikiname gėlių vazonus. Išplečiame paviljoną prie rotušės, kuriame bus supažindinama su gatvės istorija.

TRANSPORTAS

JŪS PASAKĖTE: Dalis nori mažinti parkavimo vietų skaičių, kita dalis - didinti vieningos nuomonės nebuvo. Įrengti inovatyvius parkavimo sprendinius.

MES PADARĖME: Paplatiname važiuojamąsias dalis, ne vasaros sezono metu siūloma galimybė kavinių terasas išnaudoti kaip automobilių statymo vietas.

Iliustracija IMM architektai. Šaltinis: <https://vilnius.lt/lt/2022/06/14/vokieciu-gatves-kurejai-pristatys-atnaujinta-projekta/>

07 Monitoringas

Įgyvendinto dalyvavimo proceso stebėseną ir įvertinimą leidžia pastebėti proceso trūkumus ir juos tobulinti ateities projektuose. Šiame etape įsivertinkite patys, kaip sekėsi įgyvendinti visuomenės dalyvavimą ir leiskite procese dalyvavusioms grupėms įvertinti jus.

Savo veiklos įsivertinimui galite pasinaudoti anketa bei aptarti grupėje su proceso organizatoriais, projektą vykdančiais bei komunikacijos specialistais.

Jei leidžia resursai, pabandykite gauti grįžtamąjį ryšį iš dalyvavusių suinteresuotų šalių naudodami šias priemones:

- Anketa;
- Rezultatų pristatomasis renginys, kurio metu būtų sukurta erdvė neformalioms diskusijoms;
- Interviu;
- Diskusinės grupės.

4.3 Pleneras „Idėjų lysvė“ bendruomenės darže Pilaitėje, Vilniuje. Nuotr. Tado Botyriaus

Pavyzdys – savęs įsivertinimo anketa savivaldybės darbuotojams, kurie įgyvendino dalyvavimo procesą.

Projekto pavadinimas: ...

Pildymo data: ...

Dalyvavimo proceso vadovas (–ė): ...

Komunikacijos komandos vadovas (–ė): ...

Atsakykite į 1–10 klausimus rinkdamiesi iš trijų atsakymo variantų: taip, ne arba iš dalies. Atsakymams skirkite taškus: Ne – 1 taškas; Iš dalies – 2 taškai; Taip – 3 taškai.

1. Numatytas visuomenės dalyvavimo tikslas atitiko projekto mastą ir kompleksiskumą
2. Projekto pradžioje pavyko identifikuoti visas suinteresuotas šalis
3. Nustatytas visuomenės įtraukimo lygis buvo tinkamas dalyvavimo tikslui pasiekti
4. Dalyvavimo plane taikyti įrankiai buvo pakankami
5. Dalyvavimo plane taikytus įrankius dalyviai įvertino daugiausiai teigiamai
6. Dalyvavimo komunikacijos planas padėjo užtikrinti reikiamą visuomenės įsitraukimą
7. Taikytos komunikacijos priemonės (kanalai, žinutė) buvo tinkamos projekto suinteresuotoms šalims pasiekti
8. Suinteresuotos šalys buvo informuotos apie dalyvavimo proceso rezultatus ir išvadas
9. Dalyvavimo proceso įgyvendinimas buvo įgyvendintas laiku, nepareikalavo nenumatytų finansinių ar žmogiškųjų resursų
10. Pasiiektas dalyvavimo rezultatas yra aiškiai suformuluotas ir nurodyta, kaip jis prisidės prie kitų viešosios erdvės projekto etapų

Įsivertinant sudėkite visus taškus ir padalinkite iš 10 (vedame vidurkį). Vidurkio skalė:

- Blogai: 1 – 1.5
- Pakankamai: 1.6 – 2.0
- Gerai: 2.1 – 2.5
- Labai gerai: 2.6 – 3.0

Pavyzdys – klausimai aptarimui grupėje su proceso organizatoriais.

- Ar jums pavyko pasiekti visas reikiamas interesų grupes ir paklausti tinkamų klausimų?
- Ar dalyviai jautėsi išgirsti?
- Ar gauti atsakymai atsako į tuos klausimus, kurie jums buvo svarbūs?
- Kas pavyko puikiai?
- Ką kitą kartą galime padaryti geriau?

Pavyzdys – rekomenduojami klausimai dalyviams siekiant gauti grįžtamąjį ryšį.

1. Kokią grupę atstovaujate?
2. Kaip išgirdote apie veiklą/renginį?
3. Kas jus paskatino dalyvauti?
4. Ar jums patiko veikla/renginys? (Taip; Ne; Iš dalies)
 - 4.1. Kas labiausiai patiko?
 - 4.2. Kas mažiausiai patiko?
 - 4.3. Ką galėjome padaryti geriau?
 - 4.5. Ar dalyvautumėte kituose panašiuose renginiuose ateityje? Jei ne, kodėl?
5. Kaip vertinate taikytus nuotolinius įrankius?
 - 5.1. Ar buvo paprasta naudotis nuotoliniais įrankiais? (Taip; Ne; Iš dalies)
 - 5.2. Kaip vertinate suteiktą pagalbą ir instrukcijas naudojantis nuotoliniais įrankiais?
6. Ar esate patenkinti savo prisidėjimu prie proceso? Jei ne, kodėl?
7. Ar manote, kad dalyvavimo procesas galėtų būti sukurtas geriau? Jei taip, kaip?
8. Ar šis dalyvavimas buvo naudingas jums? Kaip?

5. Priedai

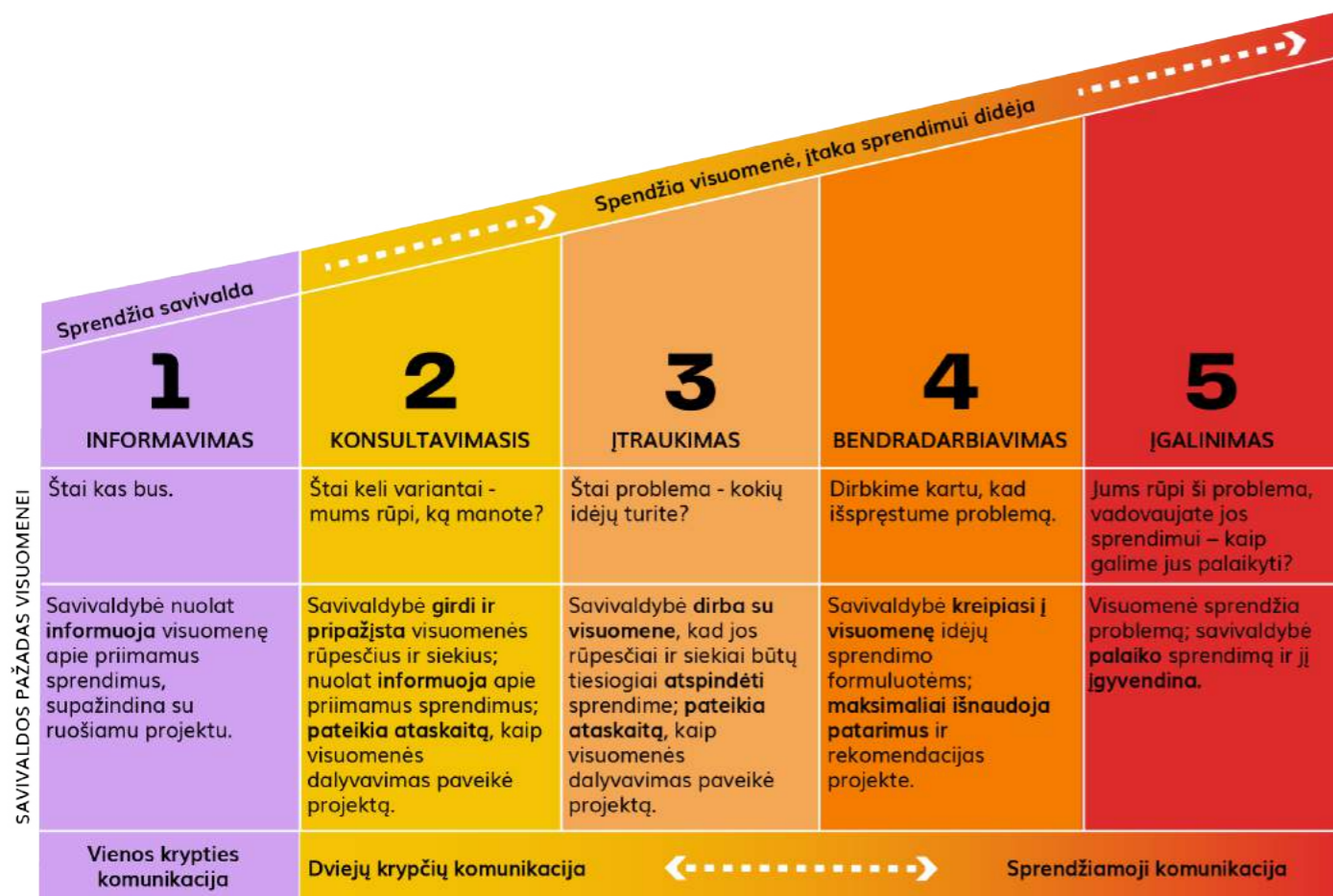
Dalyvavimo metodų ir įrankių apžvalga

Toliau aptariami visuomenės dalyvavimo metodai ir įrankiai, plačiai taikomi apžvelgiamų šalių praktikoje. Šie metodai gali būti taikomi kaip individualūs formatai arba kombinuojami tarpusavyje didesnės apimties dalyvavimo procesams organizuoti.

Metodų tinkamumas konkrečiai situacijai priklauso nuo konkretaus projekto apimties ir užsibrėžto visuomenės dalyvavimo kokybinio lygmens. Objektiviam palyginimui naudojama Tarptautinės visuomenės dalyvavimo asociacijos (angl. International Association for Public Participation) sudaryta penkių kokybinių lygių metodika.

Šiame priede aptariami įrankiai pateikti remiantis šiais šaltiniais:

- Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo gairės „Recommendation CM/Rec(2019)8 of the Committee of Ministers to member States with a view to the implementation of the European Landscape Convention of the Council of Europe – Landscape and democracy: public participation“;
- Savanoriškų paslaugų (angl. crowdsourcing) platforma „Participedia.net“.

5.1 Visuomenės dalyvavimo kokybinio įvertinimo skalė pagal Tarptautinės visuomenės dalyvavimo asociacijos (angl. International Association for Public Participation) sudarytą metodiką, adaptuotą Lietuvos kontekstui.

1 INFORMAVIMAS	
Vienos krypties komunikacija, kurios tikslas – kokybiškai informuoti, t.y. nuo projekto inicijavimo iki įgyvendinimo dalintis nuolat atnaujinama informacija apie projekto progresą.	
METODAS	ĮRANKIS
Informacijos sklaida	
Internetinė svetainė	<p>Tradicinis būdas pateikti išsamią informaciją daugeliui prieinamu formatu. Gali būti pateikta savivaldybės arba projektui dedikuotoje svetainėje. Kartu turi būti galimybė ne tik sužinoti, bet ir kreiptis rūpimais klausimais.</p> <p>Prieinama plačiai auditorijai. Informacija gali būti adaptuota skirtingoms interesų grupėms, pvz., bendruomenės nariams, srities ekspertams, spaudai. Skaitytajai turi galimybę dalintis. Galimybė plėsti auditoriją gali būti pasiekama papildomai naudojant socialinius tinklus.</p> <p>Reikia nepamiršti, kad daliai žmonių informacija internete nėra prieinama, tad tai neturėtų būti vienintelis informacijos šaltinis. Informacija turi būti nuolat atnaujinama ir atspindėti esamuoju laiku vykdomus projekto etapus. Tai vienos krypties komunikacija.</p>
Spausdinta informacija	<p>Tai aiški žinutė apie siūlomus sprendinius, pateikta spausdintu formatu plakatuose, lankstinukuose, stenduose, spaudoje ar pan. Svarbu, kad informacija būtų grafiškai patraukli ir suprantama toje srityje needukuotam skaitytojui.</p> <p>Galima naudoti, kaip kvietimą į renginį ar tokiu formatu pateikti gyventojų apklausą. Informacija gali būti pagrindu ateities diskusijoms, jei tokios bus organizuojamos. Lankstinukai gali būti dalinami gatvėje arba siunčiami paštu.</p> <p>Sklaidos apimtis ir tikslinės grupės turi būti gerai pasvertos, kad pasiektų pakankamą gyventojų skaičių. Tas pats leidinys ne visada bus tinkamas skirtingoms tikslinėms grupėms, pavyzdžiui, jaunimui ir šeimoms. Turinys turi būti priemamas ir internetinėje platformoje.</p>
Susirinkimas	<p>Tai efektyvus būdas pristatyti projekto sprendinius didelei grupei žmonių. Susirinkimo tikslai turi būti aiškiai pristatyti kvietime. Pripažinti turi lydėti informacija, pateikta raštu ir grafiškai. Demonstruojama medžiaga turi būti pritaikyta publikai ir lengvai suprantama. Tokie susirinkimai generuoja diskusijas, bet informavimas išlieka pagrindiniu tikslu, o išklausti visų nuomonių ne visada įmanoma. Patyręs moderatorius turi valdyti susitikimo dinamiką. Projekto iniciatoriai turi būti pasiruošę atsakyti į labiausiai rūpimus klausimus.</p> <p>Dalyviams sudaroma galimybė iš pirmų lūpų sužinoti apie projektą, pažinti projekto iniciatorius ir architektus, užduoti klausimus.</p> <p>Reikia turėti omenyje, kad skiriamo laiko ir klausytojų skaičiaus limitas nesudaro galimybės pasisakyti visiems dalyviams, o labiausiai išgirsti lieka garsiausiai pasisakantys asmenys. Šis formatas nėra tinkamas susirinkti nuomonėms.</p>
Video	<p>Lengvai pasiekiamas ir informatyvus formatas patalpintas internetinėje erdvėje.</p> <p>Video formatas priartina institucijų atstovus prie gyventojų, yra tinkamas sudominti projektu, pakviesti į susitikimus ar kitus renginius.</p> <p>Įrašas gali pareikalauti profesionalo pagalbos. Prieinama tik aktyviems informacijos internete vartotojams, tad nepasieks visų socialinių grupių.</p>

5.2. Lentelė – įrankiai tinkami informavimui.

5.3 Susirinkimas Šaltinis: <https://www.lrytas.lt/bustas/architektura/2019/03/20/news/vilnieciai-priesinasi-barokinis-parkas-po-langais-jiems-neraikalingas-9650912>

5.4 Projekto informacinis lankstinukas. Šaltinis: https://development.towerhamlets.gov.uk/online-applications/files/D6B6AD1F118F365292FBEB2E9C50F096/pdf/PA_19_02717_A1-STATEMENT_OF_COMMUNITY_INVOLVEMENT_-_PART_1-1575380.pdf

2 KONSULTAVIMASIS	
Dviejų krypčių komunikacija, kurios tikslas – kokybiškai informuoti ir susirinkti nuomones konkrečiu klausimu. Sprendimus priima ekspertai, kurie pasinaudoja gautais atsakymais, kad projekto rezultatas būtų kokybiškesnis.	
METODAS	Apklausa – konkretūs atsakymai į konkrečius klausimus.
Spausdinta apklausa	Spausdintas klausimynas paliekamas pašto dėžutėje kiekvienam įsikūrusiam konkrečiai apibrėžtoje geografinėje teritorijoje. Turi būti pristatytas projektas, jo tikslas, programa, iniciatoriai ir kaip bus panaudoti atsakymai. Gauti atsakymai geografiškai reprezentuoja pasirinktą vietovę (atvirkščiai negu apklausa internete). Galimas anonimiškumas. Pasiekiami pasyvūs ir nesinaudojantys internetu žmonės. Geografinės ribos turi būti apibrėžtos įsivertinus objektyvius kriterijus. Dėl anonimiškumo sunku iš respondentų tikėtis detalesnio paaiškinimo.
Internetinė apklausa	Klausimynas paskleidžiamas internete. Turi būti pristatytas projektas, jo tikslas, programa, iniciatoriai ir kaip bus panaudoti atsakymai. Reikalauja mažai finansinių resursų. Duomenys apdorojami automatiškai. Anonimiškumas. Daliai visuomenės informacija internete nėra prieinama. Dažniausiai tai pačių pažeidžiamiausių socialinių grupių atstovai. Dėl šios priežasties spausdintas formatas turi būti naudojamas paraleliai. Dėl anonimiškumo sunku iš respondentų tikėtis detalesnio paaiškinimo. Nėra galimybės kontroliuoti respondentų geografinės kilmės, todėl mažiau projektu suinteresuotų gyventojų atsakymai yra lygiaverčiai tiems, kurių interesai yra labiau reikšmingi. Sunku kontroliuoti imtį. Formatas labiau mobilizuoja tas suinteresuotas grupes, kurios aktyviau reiškia savo balsą ir dažniau išsako kritiką.
Momentinė apklausa	Tai gyvus ar nuotolinius renginius papildantis įrankis, leidžiantis vykdyti balsavimą, rengti momentines apklausas, surinkti dalyvių nuomones ir matyti populiariausias. Rezultatai iškart reprezentuojami. Įvairios platformos (pvz. Mentimeter, Slido, trumposios SMS žinutės ar pan.) gali sugeneruoti momentinę statistiką, žodžių debesį (angl. word cloud) ir pan. Galima naudoti uždariems arba atviriems klausimams. Įrankis gali būti naudojamas dalyvių aktyvumo sužadimui arba kaip būdas gauti konkrečius atsakymus. Anonimiškumas. Šis metodas leidžia gauti objektyvius rezultatus, nes kiekvienas dalyvis turi vienodą galimybę išreikšti savo poziciją. Galima panaudoti formaliam balsavimui arba žaidybiniams tikslais (pvz. klausti žodinių asociacijų) ir pan. Balsavimui su klausimais turi būti supažindinama prieš renginį. Aplikacijos dalinai mokamos – norint naudotis visomis platformos galimybėmis reikia įsigyti prenumeratą.

5.5 Lentelė – įrankiai tinkami konsultavimuisi.

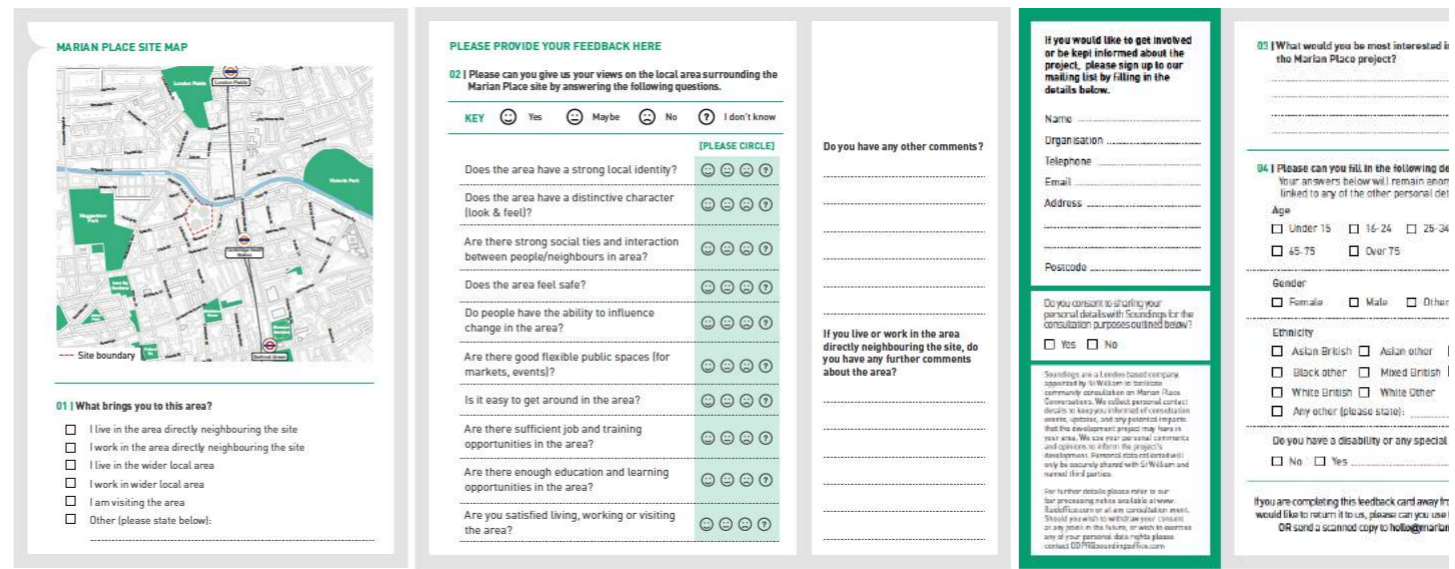
5.6 Spontaniškas gatvės renginys. Šaltinis: <https://soundingsoffice.com/projects/wood-green/>

5.7 Balsavimas. Šaltinis: <https://en.wikipedia.org/wiki/Dot-voting>

Balsavimas arba vizualinės pirmenybės apklausa (angl. Dotmocracy, Dot Voting, arba Visual Preference Survey)	Gyvo renginio metu stenduose eksponuojami pasiūlymų variantai. Dalyviams išdalinamas vienodas skaičius balsų (lipnių lapelių, apvalių lipdukų ar pan.). Dalyviai klijuoja savo balsą ant labiausiai patikusio stendo, grafiko, sprendimo ar pan. Galima klausiti nuomonės keliais klausimais. Galimos balsų variacijos – „labiausiai patinka“, „labiausiai nepatinka“. Fasilitatorius, dalyvaudamas gyvai, gali paaiškinti sprendimus ir padėti dalyviams pasirinkti jų nuomonę labiausiai atspindintį sprendimą. Tinka spręsti nuomonių polarizacijai. Pasirinkimo variantų skaičius turi būti gerai apgalvotas: per daug variantų neleis įsigilinti ir apgalvoti, per mažai variantų nesudarys pakankamo pasirinkimo. Sprendimai balsavimui turi būti pakankamai skirtingi – panašių idėjų pateikimas išsklaido balsus ir to pasekoje sprendimas eliminuojamas. Įrankis gali būti taikomas kaip internetinis balsavimas, tačiau dalyviai turi būti registruoti vartotojai, kad pats procesas nebūtų diskredituotas.
Komentarų kortelės (angl. Feedback Cards)	Tai kartoninės kortelės, dalinamos viešose erdvėse, ant kurių vietos gyventojų prašoma atsakyti į vieną klausimą. Padeda įtraukti užsiėmusius žmones, kurie neturi laiko dalyvauti ilgose diskusijose. Anonimiškumas. Tai turi būti prioritetas konkretus klausimas, kurio atsakymai turi paveikti tolimesnius sprendimus antraip dalyvavimas kompromituojamas.
Spontaniškas gatvės renginys (angl. Pop-up)	Projektui artimoje lokacijoje sukurtas laikinas punktas (informacinė palapinė), kuriame praeiviai gali susipažinti su projektu, pabendrauti su projekto atstovu. Spontaniškas gatvės renginys leidžia išklausti gyventojus ir lankytojus. Palapinėje demonstruojama medžiaga stendų, maketų ar video formatu, dalinami lankstinukai. Šis būdas sudomina praeivius dėl savo netikėtumo ir galimybės pasikalbėti su atstovu gyvai. Punktas gali būti mobilus ir aplankyti kelias lokacijas. Vaisinimas kava ar ledais yra įprasta praktika, kuri pritraukia daugiau lankytojų ir padeda jiems jaustis neformaliai bei nuoširdžiau išsakyti savo nuomonę. Sėkmė priklauso nuo pasirinktos lokacijos ir nuo to, kaip atstovas sugebės sudominti praeivius. Būtina apgalvoti, kaip bus dokumentuojami atsiliepimai.

5.5 (tęsiama) Lentelė – įrankiai tinkami konsultavimuisi.

5.8 Spausdinta apklausa. Iliustracija St Williams, Soundings. Šaltinis: https://development.towerhamlets.gov.uk/online-applications/files/D6B6AD1F118F365292FBEB2E9C50F096/pdf/PA_19_02717_A1-STATEMENT_OF_COMMUNITY_INVOLVEMENT_-_PART_1-1575380.pdf

METODAS IRANKIS	Diskusija – surenkamos atviro pobūdžio nuomonės.
Pašnekesiai pasivaikštant (angl. walk and talk)	Tai puikus būdas pasikalbėti su gyventojais neformalioje aplinkoje, pasivaikštant po projekto apylinkes. Pasivaikščiojime dalyvauja projekto iniciatoriai ir architektai, kurie pasakoja apie projektą, o dalyviai išsako atsiliepimus, pasidalina žiniomis ir patirtimis kaip vietovės žinovai. Neformali aplinka sudaro galimybę dalyviams labiau atsiskleisti, o maža grupė – padiskutuoti vienas su vienu (dalyvis su projekto architektu). Vaikščiojimas leidžia gyvai parodyti problemines vietas ir apžvelgti galimybes realioje erdvėje. Dalyviai sužino apie projektą, o projekto atstovai gauna atiliepimų ir vertingų žinių apie esamą padėtį. Į pasivaikščiojimą susirenka visi norintieji. Kadangi tam nėra atrankos, tai dalyvių grupė nėra objektyvi bedruomenės reprezentacija. Dalyvių aktyvumas priklauso nuo oro sąlygų. Dėl formato neformalumo sunku apibendrinti gautas nuomones, todėl šis formatas turi būti kombinuojamas su kitais, labiau formaliais. Pokalbius verta įrašyti, jei tam gautas susitikimas, kad vėliau galima būtų analizuoti pasisakymus, parinkti tinkamas citatas.
Diskusijų grupės	Tai lengvas ir greitas būdas aptarti konkretų klausimą dialogo būdu 6–12 dalyvių grupėse. Kiekvienas susitikimas turėtų tęstis apie 2–3 valandas ir būti moderuojamas temoje gerai nusimanančio eksperto. Susitikimo pradžioje pristatomas projekto kontekstas ir nagrinėjama problema, o vėliau pereinama prie diskusijos. Galima tą patį klausimą aptarti keliose grupėse arba kelis klausimus vienoje. Dalyvių paskatinimui siūloma pavaišinti kava ir užkandžiais. Šis metodas nesudaro sąlygų plačiam problemos nagrinėjimui. Dalyvių grupės sudėtis turi būti gerai apgalvota prieš pakviečiant. Galima kviesti konkrečių suinteresuotų grupių atstovus arba siekti objektyvios visos bendruomenės reprezentacijos.
Projektų mugė	Naudojant šį formatą dalyviai gali susipažinti su visais tuo metu savivaldybėje vystomais projektais ir išsakyti savo nuomonę viename renginyje. Vienoje salėje prie skirtingų stalų pristatomi įvairūs projektai ar net keli to paties projekto variantai. Po pristatymo dalyviai gali susipažinti su juos dominačiais projektais, kalbėti su projekto komanda, savivaldybės atstovais, NT vystytojais. Atsiliepimai dokumentuojami ir panaudojami sprendinių koregavimui. Prieinama plačiai auditorijai. Jei organizuojama reguliariai, tai leidžia sekti projektų progresą. Galimybė bendrauti su skirtingomis interesų grupėmis ir kalbėti apie skirtingus projektus vienu metu. Gali būti taikomas kaip reguliarius savivaldybės būdas komunikuoti apie vykdomus projektus. Pasiruošimo reikalaujantis procesas. Svarbu suteikti grįžtamąjį ryšį dalyviams po renginio, kad visiems būtų aiškus dalyvavimo tikslas, nauda ir rezultatai. Turi būti taikomas vieningas būdas dokumentuoti dalyvių nuomones.
Pasaulio kavinės metodas (angl. World café)	Didelė grupė dalyvių yra suskirstoma mažomis 4–5 žmonių grupelėmis, kuriose vyksta greita 15 minučių trukmės apvalaus stalo diskusija užduotu klausimu. Pasibaigus laikui, grupės skirstosi, sėda prie kito stalo ir nagrinėja kitą klausimą. Renginio pabaigoje visi kviečiami į bendrą diskusiją apibendrinimui. Metodas labiau orientuotas į diskusijos procesą negu į rezultatą. Naudingas norint sužinoti daugiau apie egzistuojančias sąlygas ir ryšius vietos bendruomenėje, keliant tikslus ir generuojant idėjas veiksmų planui. Tinka, kaip parengiamasis ir mobilizuojantis modelis tolimesniam darbui su bendruomene. Šis metodas nesudaro sąlygų plačiam problemos nagrinėjimui. Sunku dokumentuoti nuomones ir jas panaudoti.
Gyventojų panelė	Grupė individų, suburta atsitiktine tvarka, sukviečiama svarstyti konkrečius klausimus 4–8 kartus per metus. Svarstymas vyksta įvairiais formatais, nuo diskusijų iki dirbtuvių. Gyventojų panelė laikoma objektyvia bedruomenės reprezentacija. Gyventojų atranka, kvietimas, klausimų formulavimas, atsakymų apdorojimas, atgalinė komunikacija apie sprendinius reikalauja resursų. Palaikyti atstovus įsitraukusius ir motyvuotus gali būti iššūkis. Kad formatas pasiteisintų, jam reikalingas visuomenės palaikymas, pasitikėjimas ir skaidrumas.

5.5 (tęsiama) Lentelė – įrankiai tinkami konsultavimuisi.

METODAS IRANKIS	Kartografavimas – surenkamos atviro pobūdžio nuomonės su geografine nuoroda.
Žemėlapio komentavimas	Dalyviai kviečiami komentuoti savo patirtis ant žemėlapio gyvai arba skaitmeniniu būdu. Visi pasisakymai turi tikslų geografinę nuorodą ir gali būti analizuojami, palyginami, o jų visuma sudaro kolektyvinį socialinių vertybių žemėlapij. Galima rinkti nuomones konkrečiu aspektu, pvz., praeitis/dabartis/ateitis, laisvalaikis, aktyvi/pasyvi rekreacija, saugumas ir pan. Rezultatai gali būti panaudoti tolimesniuose susitikimuose. Komentarai yra subjektyvūs, tad specialisto turi būti vertinami objektyvių aplinkybių fone. Šis būdas yra gan neformalus, tad vertėtų naudoti kartu su kitais formaliesniais metodais.
Skaitmeninės istorijos	Vietos gyventojų istorijos yra įrašomos video arba audio formatu. Taip pat, visi yra kviečiami, jei nori, atsiųsti savo įrašytą istoriją internetu. Šias istorijas galima apjungti su jų lokacija žemėlapyje ir taip kurti vietos istorijų žemėlapius. Susipažįstama su vietos kontekstu per vietinių gyventojų patirtį. Rezultatai gali būti panaudoti tolimesniuose susitikimuose. Reikalauja dalyvių motyvacijos ir resursų duomenims apdoroti. Rezultatus sunku formalizuoti ir objektyviai panaudoti sprendimams formuoti. Sunku tikėtis objektyvios bendruomenės reprezentacijos, todėl turi būti naudojama kartu su formaliesniais metodais.
METODAS IRANKIS	Fizinė intervencija
Taktinis urbanizmas (taip pat vadinamas „pasidaryk pats“ urbanizmas, urbanistinė akupunktūra)	Tai miesto, organizacijų ar gyventojų inicijuota intervencija, panaudojanti trumpalaikes pigias priemones, skirta katalizuoti ilgalaikius pokyčius konkrečioje miesto erdvėje. Tai praktinis metodas, kurį taikant erdvėje patalpinami realaus pritaikymo objektai – apšveitimas, suolai, mobilūs želdiniai ar pan. Leidžia vartotojams apsiprasti su pokyčiais, o iniciatoriams – patikrinti idėjas. Atkreipia dėmesį ir kelia susidomėjimą projektu. Nors intervencijos minimalios, bet reikalauja finansinių resursų ir kūrybiškumo.

5.5 (tęsiama) Lentelė – įrankiai tinkami konsultavimuisi.

5.9 Pasaulio kavinės metodas. Šaltinis: <https://participedia.net/method/167>

5.10 Taktinis urbanizmas Jersey, NY. Šaltinis: <https://street-plans.com/jc-walks-pedestrian-enhancement-plan-jersey-city-nj/1575380.pdf>

3/4

ĮTRAUKIMAS / BENDRADARBIAVIMAS

Įtraukimas, jei visuomenės atstovai turi patariamąjį balsą. Bendradarbiavimas, jei visuomenės atstovai turi lygiavertį sprendžiamąjį balsą. Tikslas – įtraukti visuomenę į kūrybinį procesą. Galutinį sprendimą priima specialistai, bet visuomenės indėlis svarus.

METODAS ĮRANKIS	Diskusija – surenkamos atviro pobūdžio nuomonės konkrečiais klausimais ir suformuojamos išvados. Išvados formuoja projekto sprendimus.
Forumas	Tai visiškai atviro formato didelės grupės (10–100 žmonių) susirinkimas, kurio pagrindinis tikslas yra dialogas. Vieninteliai kriterijai – tai iš anksto užfiksuota diskusijos tema, vieta ir laikas. Pagal temą siūlomi aktualūs klausimai aptarimui. Kiekvienas gali išsakyti ir apginti savo poziciją be būtinybės susitarti. Renginį veda moderatorius, kuris renginio pabaigoje apibendrina išsakytas nuomones ir įvertina rezultatus. Galimas dalyvių padalinimas į grupes, tarp kurių galima laisvai judėti, tokiu būdu praturtinant diskusijas. Šis metodas užkerta kelią blogiems sprendimams ir ateities konfliktams. Kiekvienas gali laisvai dalyvauti. Pasisakymai turi būti dokumentuojami ir gali būti panaudoti tolimesniuose darbuose. Išvados gali būti puiki pagalba sprendimų priėmėjams. Didelę dalyvių grupę gali valdyti patyręs moderatorius.
Fokus grupės	Diskusija nedidelėje grupėje (8–15 žmonių), reprezentuojančioje konkrečių demografinę dalį, skirta įsigilinti ir aptarti konkrečius projekto uždavinius pagal iš anksto parengtą planą. Moderatorius neformalioje aplinkoje padeda dalyviams atsiskleisti. Tikslas – susirinkti tos grupės atstovų nuomones ir atsakymus į atvirus ar uždarus klausimus. Klausimai fokusuoti ties konkrečiu problemų spektru, o rezultatai vėliau naudojami kaip atspirties taškas, nušviečiantis tolimesnius projekto žingsnius. Metodas tinkamas kaip įžanginė priemonė dalyvavimo procesui pradėti ir turi būti kombinuojamas su kitais metodais. Dalyvių atranka pagal konkrečius kriterijus leidžia spręsti apibrėžtą problemų spektrą. Tinka tik ankstyviausiose projekto stadijose. Diskusijos rezultatai sunkiai formalizuojami, tad negali būti naudojami kaip reprezentatyvi suinteresuotos šalies nuomonė.
Dialogo kavinė (angl. Dialog Café)	Tai metodas, skatinantis dalyvius diskutuoti neformalioje komfortabilioje aplinkoje su moderatoriaus pagalba. Pradžioje projektas ir aptariami klausimai pristatomi visiems dalyviams. Vėliau mažose apvalaus stalo grupėse (apie 10 žmonių) trimis etapais vyksta diskusija: pirmuoju – bendra analizė; antruoju – gilesnė analizė; trečiuoju – suformuojamas pasiūlymas. Dalyviai kiekviename etape juda tarp grupių. Rezultatai apibendrinami ir pristatomi visiems dalyviams bendrai. Tokios kūrybinės sesijos nereikalauja didelio pasiruošimo, tik aiškios klausimų formuluotės. Reikalauja patyrusio moderatoriaus.
Debatai	Diskusija tarp trijų panelių – savivaldos, visuomenės ir nešališkų ekspertų atstovų – stebint plačiai auditorijai. Tikslas – sudaryti galimybę suinteresuotoms šalims, profesionalams ir ekspertams išreikšti savo poziciją ir užduoti klausimus savivaldybės atstovams. Moderatorius apibendrina pasisakymus. Rezultatų panaudojimas turi būti apibrėžtas iš anksto. Tinka plataus masto reikšmingiems projektams svarstyti. Reikalauja didelio pasiruošimo – klausimų išgryninimo, dalyvaujančiųjų atstovų atrinkimo.
Dialogo dirbtuvės (angl. Dialog Workshop)	Supaprastintas diskusijų formatas, leidžiantis analizuoti problemą, įsigilinti, aptarti sprendimo variantus ir suformuoti argumentus nedidelėje grupėje (8–16 žmonių). Kelių valandų trukmės sesijoje aptariami privalumai, trūkumai, finansiniai aspektai ir ilgalaikės pasėkmės konkrečioje temoje. Tikslas – atskleisti, kas formuoja visuomenės nuomonės tendencijas. Panašu į diskusiją, bet akcentuojamas derybų momentas. Dalyviams paskatinti rekomenduojama vaišinti kava, užkandžiais. Dalyvai atrenkami atsitiktinai arba kaip tik reprezentuojantys konkrečių socialinę grupę. Nedidelės grupės suformuotos išvados negali būti laikomos objektyvia visuomenės nuomonės reprezentacija.

5.11 Lentelė – įrankiai tinkami įtraukimui ir bendradarbiavimui.

Gyventojų žiuri (angl. Citizens' Jury)	Nedidelė grupė (12–25 žmonių) atsitiktine tvarka atrinktų visuomenės atstovų, reprezentuojančių projektu suinteresuotą vietovę, susirenka tam, kad priimtų kolektyvinį sprendimą ar rekomendacijas. Ekspertams pritačius kontekstą diskusijų būdu sprendžiamas konkrečiai suformuotas klausimas, o proceso gale paruošiama ataskaita, detalizuojanti rekomendacijas. Sprendimų priėmėjai iš anksto įsipareigoja panaudoti gyventojų žiuri išvadas. Įrankis tinkamas kompleksiškiems strateginiams klausimams spręsti arba kai yra aiški nuomonių polarizacija pačioje bendruomenėje. Taip pat padeda įvesti skaidrumo į sprendimų priėmimą. Grupė turi būti objektyvi suinteresuotos bendruomenės reprezentacija – tik tada sprendimai turės svorio plačiojoje visuomenėje.
Tematiniai dialogo stalai (angl. Thematic Dialogue Tables)	Tai apvalaus stalo diskusijos, skirtos mažose grupėse svarstyti kompleksšką klausimą, kuris padalinamas į temas kiekvienai grupei tam, kad problema būtų lengviau valdoma ir vestų prie sprendimo. Pavyzdžiui, temos galėtų būti: finansavimas, bioįvairovė, automobilių parkavimas, nusikalstamumas, triukšmas, kultūros paveldas ir pan. Tinka dviem atvejais: kai svarstomas labai kompleksiškas klausimas, arba kai dėl didelio dalyvių skaičiaus (keli šimtai žmonių) tampa sunku visus išklausti ir valdyti. Reikalinga aiški sistema išvadoms dokumentuoti. Renginio rezultatai turi būti viešinami su galimybe komentuoti ir teikti tolimesnius siūlymus.

5.11 (tęsiama) Lentelė – įrankiai tinkami įtraukimui ir bendradarbiavimui.

5.12 Žemėlapių komentavimas. Nuotr. Soundings. Šaltinis: <https://soundingsoffice.com/projects/the-wharves-deptford/>

5.14 Tematiniai dialogo stalai. Nuotr. openDemocracy UK. Šaltinis: <https://participedia.net/method/4700>

5.13 Gyventojų žiuri. Šaltinis: <https://participedia.net/method/155>

5.15 Modeliavimas ant žemėlapių. Šaltinis: <https://participedia.net/case/5420>

METODAS ĮRANKIS	Dirbtuvės – į rezultatą orientuotos kūrybinės sesijos grupėse.
Vizijos kūrybinės dirbtuvės	Tai į kūrybiškumą orientuotos 1–3-jų dienų dirbtuvės, skirtos generuoti idėjoms ir vizijoms. Renginyje dalyvauja 20–30 dalyvių. Mišrios grupės sudarytos iš profesionalų ir bendruomenių atstovų. Diskusijas moderuoja patyręs ekspertas. Renginys vyksta etapais, kurių metu dalyvių grupės pristato savo idėjas, sprendimus, keičiasi pastabomis. Penki etapai: 1. sutariama tema ir kiti praktiniai aspektai; 2. visi išsako temos problematiką ir padalinami grupėmis; 3. grupėse formuluojamos idėjos ir vizijos, neapsiribojant realizacijos suvaržymais; 4. vizijos sukonkretinamos, apsprendžiamos atsakomybės, programa; 5. rezultatai pristatomi visiems dalyviams, viešinami, o tolimesnė projekto eiga pristatoma reguliariuose susitikimuose. Formatas reikalauja didelio pasiruošimo, tačiau rezultatai yra konkretūs ir gali būti įgyvendinti. Į pagalbą galima pasitelkti iš anksto paruoštas korteles (pvz., Imaginableguidelines.org arba Methodkit.com ar pan.) apie erdvės morfologiją, funkciją, prioritetus ir pan., kurios padeda kalbėtis tomis pačiomis kategorijomis specialistams ir toje srityje neįdukuotiems dalyviams. Galima pasitelkti rolių ir atsakomybių žaidimą (angl. Game of Powers) ir apsiribojant ekonominės vertės kriterijumi pasikeisti rolėmis. Reikalauja dalyvių laiko ir intensyvaus darbo, tad ir papildomo dėmesio jų motyvacijos išlaikymui. Didelis dėmesys turi būti skiriamas ataskaitai, kaip renginio rezultatai paveikė sprendimus, antraip kyla nusivylimo dalyvavimo procesu rizika.
Intensyvios kūrybinės dirbtuvės (pranc. Charrette)	Į dizainą orientuotų intensyvių kūrybinių dirbtuvių (pranc. charrette) metu suburtos gyventojų ir profesionalų grupės randa bendrus sprendinius ir pristato savo suformuotą viziją kitiems. Tokiame formate dalyvauja daugiadisciplininių profesijų atstovai, kurie dirba komandose su bendruomenių nariais. Trukmė priklauso nuo užduoties kompleksškumo ir gali varijuoti nuo vienos dienos iki poros savaitių. Dalyviai turi tiesioginę galimybę prisidėti prie sprendimų, kurti viziją. Daugiadiscipliniškumas lemia, kad problema yra nagrinėjama įvairiais kampais. Renginio rezultatas yra apčiuopiamas, o sprendimai priimami greitai. Puiki galimybė užmegzti pozityvius santykius su bendruomenių nariais. Aukšto statuso sprendimų priėmėjas turi apibendrinti renginio rezultatus ir pristatyti, kaip rezultatai bus atspindėti galutiniuose projekto sprendiniuose. Tinkamas įrankis ten, kur iš visuomenės tikimasi strateginio matymo ir į ateitį orientuoto indėlio. Smulkesnio mastelio projektams gali būti sunku dalyvių pastangas nukreipti produktyvia linkme dėl kompetencijų stokos. Įrankį būtina pritaikyti prie konkretaus projekto sąlygų, dalyvių galimybių. Procesas yra intensyvus, todėl būtinas ekspertų moderavimas. Patyręs ekspertas sugebės valdyti komandas, efektyviai privesti prie sprendimų ir palaikyti kiekvieną dalyvį pilnai įsitraukusį. Dienos ar ilgesnės trukmės renginiams gali būti sunku suburti skirtingų suinteresuotų šalių atstovus. Proceso intensyvumas reiškia, kad refleksijai ir sprendimų tobulinimui gali nepakakti laiko. Būtina įsitikinti, kad dalyvaujantys visuomenės nariai yra objektyvi platesnio rato reprezentacija.
Modeliavimas ant žemėlapių ar maketo	Atspausdinamas didelio dydžio projekto planas arba padaromas maketas. Taip pat sukuriama mastelį atitinkantys galimi sprendiniai bei svarbūs objektai – želdiniai, mažoji architektūra, vandens telkiniai, naudotojų grupės (pėstieji, automobiliai, dviratinkai) ir pan. Gyventojai kartu su projektuotojų komanda ir savivaldybės darbuotojais kartu dēlioja ir aptaria galimus erdvės panaudojimo variantus.
Stiprybių, silpnybių, galimybių ir pavojų analizė (angl. SWOT)	Tai dirbtuvės, kurios organizuojamos pagal keturių aspektų – stiprybių, silpnybių, galimybių ir pavojų – metodiką. Dirbant grupėse prie kiekvieno aspekto bendru sutarimu fiksuojamos idėjos, idėjų reikšmė vertinama skalėje nuo vieno iki penkių, teikiami pasiūlymai, kaip spręsti probleminius klausimus. Šis metodas padeda sutarti, kaip geriausiai panaudoti turimus resursus esamoms problemoms spręsti. Rezultatas struktūrizuotas ir lengvai panaudojamas tolimesniuose žingsniuose.
Trijų knygų metodas	Trys knygos sukuriama trimis etapais: pirmuoju – bazinė informacija ir klausimynas perduodamas vienai ar kelioms dalyvių darbo grupėms; antruoju atsakymai nugula į antrąją knygą ir pristatomi viešai; trečiuoju – visi komentuoja antrosios knygos turinį ir komentarai nugula į trečiąją knygą. Pilnas įgyvendinimas trunka apie metus laiko, tad proceso lėtumas sudaro sąlygas refleksijai, įsiklausymui. Šis metodas sukuria gerai iškomunikuotą pamatą tolimesniems sprendimams.

5.11 (tęsiama) Lentelė – įrankiai tinkami įtraukimui ir bendradarbiavimui.

METODAS ĮRANKIS	Žaidybinės dirbtuvės – į procesą orientuoti užsiėmimai veikiant grupėse ar individualiai. Rezultatas nėra labai svarbus.
Dalyvaujantieji menai	Tai meninės išraiškos forma, įgalinanti dialogą, socialinį aktyvumą, bendruomenės mobilizaciją ir bendrą sprendimų priėmimą. Formatai: drama, muzika, rašymas, fotografija, šokis ir pan. Visi proceso dalyviai yra galutinio rezultato bendra autoriai. Dalyviai jaučia asmeninį indėlį į bendro darbo rezultatą. Tinka dalyvavimo proceso išjudinimui, skirtingų bendruomenių suartinimui, apleistų ar dėmesio stokojančių viešųjų erdvių įveiklinimui. Metodas orientuotas į procesą ir bendruomeniškumo statybą, o ne į rezultatą, todėl rezultatai sunkiai formalizuojami. Procesui reikalingas meno srities specialistas.
Kraštovaizdžio skaitymo sesija	Dalyvių grupė (10–30 žmonių) vaikšto ir tyrinėja projekto apylinkes su projekto atstovais, o sustojimuose fiksuoja savo įžvalgas raštu. Vėliau dalyviai susirenka į patalpą pasidalinti pastebėjimais ir juos aptarti diskusijos būdu. Po renginio gauti rezultatai analizuojami ir pristatomi viešai. Buvimas projekto erdvėje skatina gyvesnius įspūdžius. Grupėi lydėti ir dalyvių kūrybiškumui paskatinti reikalingas projekto atstovas. Dalyviai turi žymėti pastabas individualiai, nesidalindami tarpusavyje. Turi būti aiškiai iškomunikuota, kaip rezultatai bus panaudoti formuojant sprendinius. Sėkmė priklauso nuo oro sąlygų.
Idėjų siena ar bokštas	Tai būdas idėjoms surinkti, dalintis ir eksponuoti kaip visumą. Įrengiama siena (lauke arba patalpoje) ant kurios galima rašyti, klijuoti lapelius ir susipažinti su kitų idėjomis. Idėjų bokštui naudojamos kartoninės dėžės – vienoje pusėje paruošta anketa gyventojams su palikta vieta atsakymams (ne daugiau kaip 3–4 klausimai). Ant tuščių dėžių dalyviai gali laisvai piešti ateities erdvės vizijas. Užpildžius dėžę (anketą ar piešinį) ji panaudojama idėjomis užpildytų dėžių bokšto statybai. Surinktos idėjos turėtų informuoti tolimesnius erdvės sprendinius. Padeda pasiekti žmones, kurie paprastai neįsitraukia į organizuojamus susitikimus. Pasirinkdami sienos įrengimo vietą, iniciatoriai gali surinkti jiems svarbios tikslinės auditorijos idėjas. Tiek sienos tiek bokšto metodas gali būti taikomas darbui su vaikais. Rezultatai sunkiai dokumentuojami.
Bendruomenės tyrimų komandos	Iš bendruomenės narių sudarytai komandai yra duodama užduotis iširti pasirinktą problemą ir pasiūlyti sprendimus. Pagrindinis tikslas orientuotas į žmogiškųjų ryšių stiprinimą, o ne tyrimo išvadas. Skatina bendrą mokymąsi, pažinimą ir susipažinimą tarp grupės narių. Metodas naudingas norint įtraukti jaunimą ir gali būti derinamas kartu su pamokine veikla. Tai papildoma bendruomeniškumą skatinanti priemonė. Tyrimo rezultatai negali būti laikomi objektyvia visuomenės poreikių reprezentacija.

5.11 (tęsiama) Lentelė – įrankiai tinkami įtraukimui ir bendradarbiavimui.

5.16 Charrette. Šaltinis: <https://participedia.net/method/2840>

5.17 Dalyvaujantieji menai. Šaltinis: <https://participedia.net/method/4451>

5

ĮGALINIMAS

Visuomenės grupės pačios inicijuoja projektus, kurių įgyvendinimą palaiko savivalda.

ĮRANKIS	
Dalyvaujamas biudžetas (angl. participatory budgeting)	Dalyviams deleguojama sprendžiamoji galia viešojo sektoriaus lėšų panaudojimo klausimais. Dalyviai derisi ir sprendžia, kur ir kaip turi būti panaudotos konkrečiai programai skirtos lėšos. Istorškai šis metodas buvo taikomas nukreipti lėšas į skurdesnius ir žemesnių pajamų rajonus ir suteikti jiems sprendžiamąją galią tam, kad resursai būtų paskirstyti proporcingai poreikiams. Metodas skatina skaidrumą, edukuoja gyventojus, įgalina ir kuria bendruomeniškumą. Turi būti taikomas konkrečiai apibrėžtoje geografinėje vietovėje. Priklauso nuo biudžetavimo ciklo. Reikalauja gyventojų švietimo, informavimo ir aktyvaus mobilizavimo.
Darbo grupė (angl. working group)	Sprendžiamąją galią turinti visuomenės atstovų darbo grupė surinkta spręsti konkrečių praktinių viešųjų erdvių klausimų, suformuoti projektavimo užduotį ar įgyvendinti konkrečių projektų. Mandato skyrimas, darbo metodai ir sprendimas turi vykti apibrėžtuose procedūriniuose rėmuose. Reikalingas visuomenės pasitikėjimas ir ypatingas dėmesys skaidrumui. Tinkama, kai dalyvaujamoji kultūra yra pažengusi.

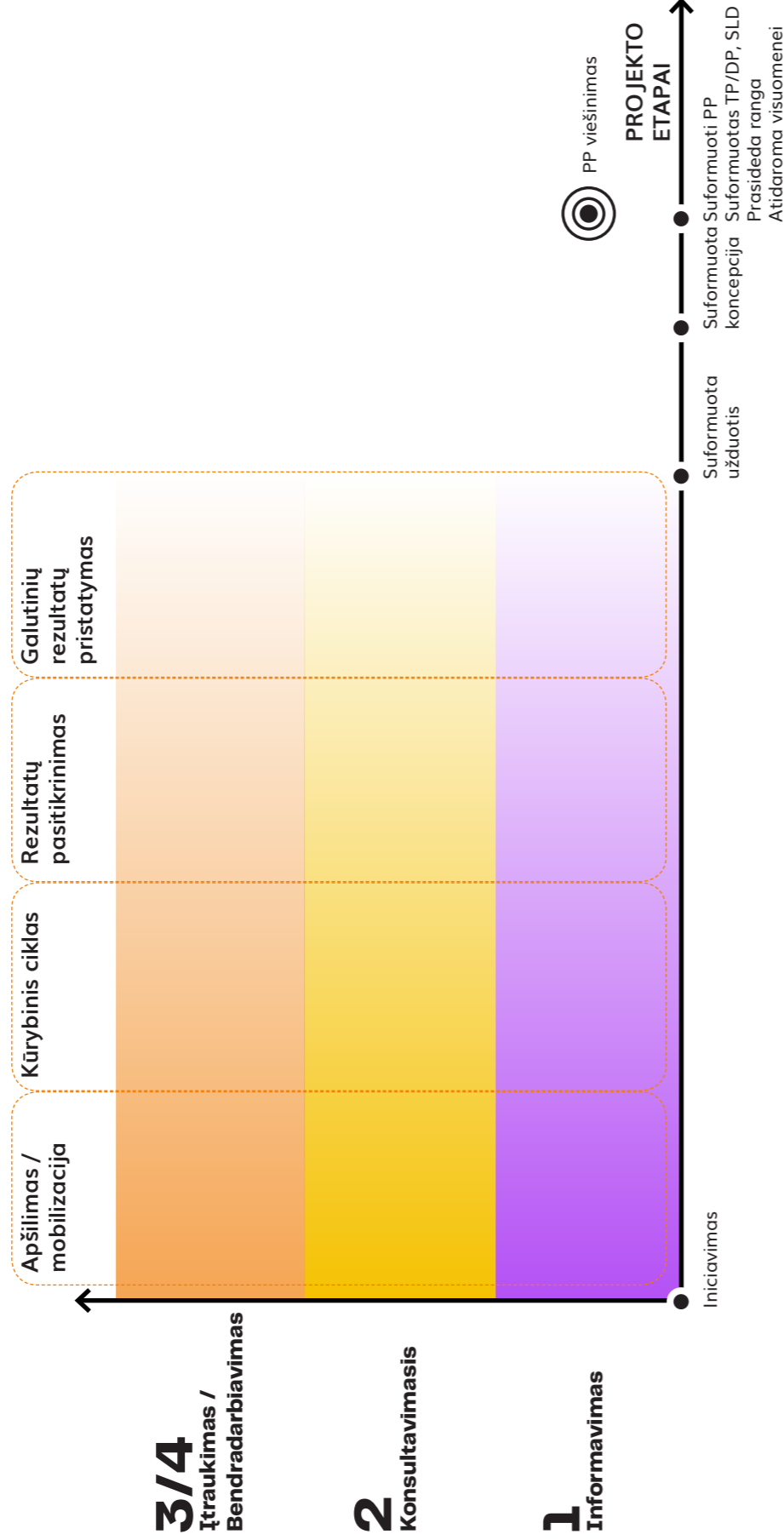
5.18 Lentelė – įrankiai tinkami įgalinimui.

APGALVOKITE ŠIUOS ASPEKTUS	GALIMYBĖS	ĮRANKIŲ PAVYZDŽIAI (sąrašas nėra baigtinis)
Kaip priimami sprendimai?	<ul style="list-style-type: none"> Nuomonių apklausa – savivaldybė sprendžia atsižvelgdama į apklausos rezultatus Balsavimas – sprendimas priimamas balsų dauguma Idėjų generavimas – idėjos panaudojamos sprendiniams Bendras sutarimas – sprendimas priimamas bendro sutarimo būdu 	<ul style="list-style-type: none"> 2 kokybinio lygio įrankiai 2 kokybinio lygio įrankiai 3/4 kokybinio lygio įrankiai 3/4 kokybinio lygio įrankiai
Koks klausimo kompleksškumas?	<ul style="list-style-type: none"> Žemas Vidutinis Aukštas 	<ul style="list-style-type: none"> Tinka visos žaidybinės dirbtuvės, apklausos Tinka 2 kokybinio lygio diskusijos Reikalingos 3/4 kokybinio lygio diskusijos, dirbtuvės
Dalyvavimas atviras visiems ar limituotas	<ul style="list-style-type: none"> Atvira visiems (plačiai visuomenei) Atvira visiems, bet su pastangomis daugiau dalyvių surinkti iš tam tikros grupės, pavyzdžiui, artimiausių kaimynų Galioja atrankos kriterijai, pavyzdžiui geografinės ribos, amžius, tik verslais užsiimantiems, tik gyventojams ir pan. 	<ul style="list-style-type: none"> Internetinė apklausa Spausdinta apklausa Diskusijų grupės, fokus grupės
Kaip atrenkami dalyviai? (jei atvira ne visiems)	<ul style="list-style-type: none"> Atsitiktine tvarka Pagal strateginius kriterijus Atstovai deleguoti bendruomenių balsavimo būdu 	Visi įrankiai vienodai tinkami
Sąveikos tipai tarp dalyvių	<ul style="list-style-type: none"> Jokios sąveikos tarp dalyvių Stebėjimas žiūrovo rolėje Nuomonių ir preferencijų išsakymas Diskusija, dialogas, derybos Neformalios socialinės veiklos, rolių žaidimai, edukacija 	<ul style="list-style-type: none"> visos apklausos susirinkimas balsavimas arba vizualinės pirmenybės apklausa tematiniai dialogo stalai, debatai visi žaidybinių dirbtuvių metodo įrankiai
Dalyvių skaičius	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvaujama individualiai Mažomis grupėmis (4–5 dalyviai) Vidutinėmis grupėmis (6–15 dalyvių) Didelėmis grupėmis (15–100) Neribota 	<ul style="list-style-type: none"> apklausa, susirinkimas ir pan. pasaulio kavinės metodas diskusijų grupės, fokus grupės, dialogo kavinė, vizijos kūrybinės dirbtuvės ir pan. gyventojų žiuri, forumas spontaniškas gatvės renginys, taktinis urbanizmas, debatai ir pan.
Formatas	<ul style="list-style-type: none"> Gyvai akis į akį Nuotoliu akis į akį Skaitmeninis be kontakto Spausdinta be kontakto 	<ul style="list-style-type: none"> Dirbtuvės Susirinkimas Internetinė apklausa Spausdinta apklausa
Ar reikalingas dalyvių anonimiškumas?	<ul style="list-style-type: none"> Taip. Surinksite daugiau nuomonių, bet jos bus siaresnės Ne. Surinksite mažiau nuomonių, bet jos bus platesnės 	<ul style="list-style-type: none"> visi apklausos metodo įrankiai, nuotoliniai susitikimai, visi žaidybinių dirbtuvių įrankiai tinka 3/4 kokybinio lygio diskusijos, dirbtuvės

5.19 Lentelė – Tinkamiausių dalyvavimo programą lemiantys aspektai, kuriuos reikia apgalvoti planavimo metu.

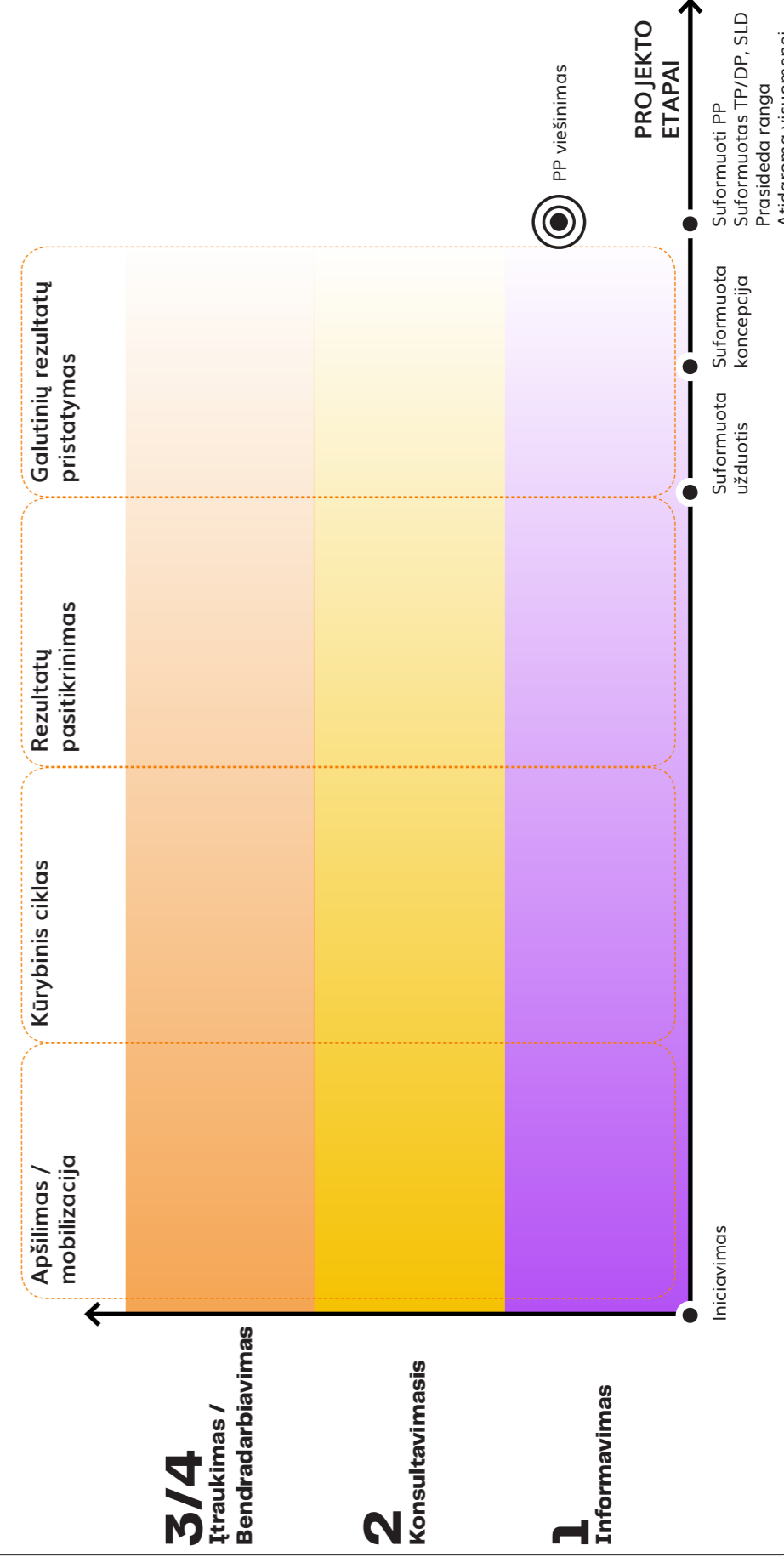
Jūsų visuomenės dalyvavimo planas (iki užduoties suformavimo)

PP projektiniai pasiūlymai
TP techninis projektas
DP darbo projektas
SLD statybą leidžiantis dokumentas

Jūsų visuomenės dalyvavimo planas (iki PP viešinimo)

PP projektiniai pasiūlymai
TP techninis projektas
DP darbo projektas
SLD statybą leidžiantis dokumentas

BEATRIČĖ UMBRASAITĖ
GIEDRĖ PUZINAUSKIENĖ
BRIGITA MIKOLAJŪNAITĖ

2022 RUGPJŪTIS

<https://kurkl.lt/projektai/miesto-ir-bendruomenes-dialogas/>

<http://kurkl.lt/projektai/gido-miesto-ir-visuomenes-dialogas-pritaikymas-ir-savivaldybiu-edukacija/>